

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

KULUNCAK'TA YAĞAN ALEVLERDE DİN
HAYAT VE YAYGIN HALK NANI LARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. İskender OYMAK

HAZIRLAYAN

Yunus GÜRER

ELAZIĞI -2008

II

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

KULUNCAK'TA YAĞAN ALEVLERDE DİN
HAYAT VE YAYGIN HALK NANI LARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez.....tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oylarıyla kabul edilmiştir.

BAŞKAN

Doç. Dr. Y. Mustafa KESKİN

ÜYE

Doç. Dr. İskender OYMAK

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Ahmet BALIOĞLU

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nu
...../...../.....tarih ve.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Ahmet AKSİN

III

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**KULUNCAK'TA YA AYAN ALEV LERDE DİNİ
HAYAT VE YAYGIN HALK İNANILARI**

Yunus GÜRER

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

2008, Sayfa: 120+IX

“Kuluncak'ta Yaayan Alevilerde Dini Hayat Ve Yaygın Halk inanıları” adlı yüksek lisans çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde ilçenin tarihi ve coğrafyası hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Alevilik ile ilgili temel kavramlar ve Kuluncak yöresinde bu değerlerin kullanımı ve yüklenilen anlamlar, ikinci bölümde Kuluncak'ta yaayan Alevilerin inanç ve ibadet hayatları, üçüncü bölümde Kuluncak'ta yaayan Alevilerde yaygın halk inanıları konu ile ilgili kaynak eserlerden faydalanılarak gözlem ve mülakat yoluyla tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kuluncak, Alevi, Halk inanıları, Dini hayat

IV

ABSTRACT

Thesis Master

**THE RELIGIOUS LIFE AND COMMON FOLK
BELIEFS IN THE ALAWIS WHO LIVE IN KULUNCAK**

Yunus GÜRER

T.C.

UNIVERSITY OF FIRAT

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

MAIN SCIENCE BRANCH OF SCIENCES OF PHILOSOPHI AND RELIGION

SCIENCE OF HISTORY OF RELIGIONS

2008, Page: 120+IX

Our master thesis, under the name of “The Religious Life and Common Folk Beliefs In The Alawis Who Live In Kuluncak”, consists of an introduction and three parts. In the introduction, knowledge about the history and geography of the county is given. The first part consists of the basic terms about the Alawi sect, the use of these terms in Kuluncak and the meanings. In the second part, there are dimensions of beliefs and worships of Alawi’s in Kuluncak. At the last part, the subject is searched with observation and interview by using sources about common folk beliefs in Alawi’s who live in Kuluncak.

Key Words: Kuluncak, Alawi, Folk beliefs

Ç NDEK LER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR	IX
G R	1
A. METOD VE KAYNAKLAR	7
1. Metot	1
2. Kaynaklar.....	1
B. KULUNCAK LE LG L GENEL B LG LER	2
1. Adı	2
2. Co rafia ve Tarihçesi	3
3. Sosyo Ekonomik ve Kültürel Yapısı	5

B R NC BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE ALEV L K LE LG L TEMEL KAVRAMLAR

A- ALEV L K.....	8
B- BEKTA L K	13
C- KIZILBA	18
D- RAFİZÎL K.....	20
E- TAHTACI	21
F- HZ. AL	22
G- EHL- BEYT.....	24
H- ON K MAM.....	26
I- ONDÖRT MASUMLAR	27
- ON YED KEMER-BESTLER.....	28
J- OCAK	29
K- TEVELLA VE TEBERRA	31
L- KIRKLAR	32
M- AY N CEM.....	34

K NC BÖLÜM

TEMEL D N KURUMLAR VE TAR KAT ANLAYI LARI

A. TEMEL D N KURUMLAR	42
1. Dedelik.....	42

2. Babalık	45
3. Musahiplik	46
4. Dü künlük	49
B. TAR KAT ANLAYI LARI	53
1. Dört Kapı - Kırk Makam.....	53
2. Eline-Diline-Beline Sahip Olmak	55
3. On ki Farz	56
4. Yedi Farz	57
5. Üç Sünnet	58
6. Üçleme	58
7. On ki Post	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KULUNCAKTA YA AYAN ALEV LER N NANÇ VE BADET BOYUTLARI

A- ALEV LERDE NANÇ	61
1-Tanrı Anlayı ları	61
2-Peygamber Anlayı ları	62
3-Kitap Anlayı ları	63
4-Melek Anlayı ları.....	64
5-Ahiret Anlayı ları	65
6-Kader Ve Kaza Anlayı ları	67
B-ALEV LERDE BADET	68
1-Namaz ve Dua Anlayı ları	69
2-Ayin-i Cem	70
3-Oruçlar	75
4-Zekât Anlayı ları	78
5-Hac Anlayı ları	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KULUNCAK'TA YA AYAN ALEV LERDE YAYGIN HALK NANI LARI

A-DO UM LE LG L HALK NANI LARI	80
1-Do um Öncesi Halk namı ları	80
a. Kadın le lgili Halk namı ları	80
b. Çocuk le lgili Halk namı ları	81
2- Do um Esnasındaki Halk namı ları	81
a. Kadın le lgili Halk namı ları	81

b. Çocuk le İgili Halk nanı ları	81
3- Do um Sonrası Halk nanı ları	82
a. Kadın le İgili Halk nanı ları	82
b. Çocuk le İgili Halk nanı ları	82
B- EVL L K LE LG L HALK NANI LARI	84
1- Evlilik Öncesi Halk nanı ları	85
a. Kısmet Açmak	86
b. Kız stemeye	86
c. Söz Kesme	87
d. Ni an.....	87
2- Evlilik Esnasındaki Halk nanı ları	88
a. Dü ün Hazırlıkları	89
b. Kına Gecesi	89
c. Gelin Alma Ve Dü ün	90
3-Evlilik Sonrası Halk nanı ları	92
C-ÖLÜMLE LG L HALK NANI LARI	93
1-Ölüm Öncesi Halk nanı ları	94
2. Ölüm Anı Ve Sonrası ile İgili Halk nanı ları	94
D- D ER HALK NANI LARI	98
1. Tabiat le İgili nanı lar	98
2. Canlılar le İgili nanı lar	99
3. E yalar le İgili nanı lar	100
4. Ya mur Duası	103
5. Bayramla ma	103
6. Kirvelik Ve Sünnet	105
7. Asker U urlama	108
SONUÇ.....	109
B BL YOGRAFYA	114
1- Kaynak Eserler	114
2- Tezler.....	116
3- Kaynak Ki iler	116

ÖNSÖZ

inanç, insanın özünde var olan, topluma olumlu veya olumsuz etki eden bir olgudur. İkel veya medeni olsun tarih boyunca inançsız toplumlara rastlanılmamıştır. Her toplum kendine özgü gerek dini, gerek milli olmak üzere bir inanç sistemine sahiptir. Bazen bu inançlar birbirleri ile çatır, bazen de uyum içerisinde varlığını sürdürürler. Her toplum içerisinde halkın kendine has ortaya koyduğu pratiklere halk inanırları denilmektedir. Bunlar halkın kabullenilmesini istediği ve sımsıkı sarıldığı değerlerdir. Kimin tarafından ortaya konulduğu bilinmemesine rağmen bir süre sonra toplumun büyük bir çoğunluğunun ortaklaşa kabullendiği ve uyguladığı bütün inanırlara ait pratikler bu değerlerin içerisine girer. Bir toplumu tanıma ve sahip olduğu kimliği ortaya koyma noktasında kullanılan önemli araçlardan birisi bu inanırlardır.

Hemen hemen hayatın her alanında yer alan bu inanırlar, hem yaşanılmakta hem de nesilden nesile aktarılmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde daha sıkı bağlanılan halk inanırları, modernleşmenin daha yoğun yaşandığı şehirleşme bölgelerinde ise zamanla varlığını yitirmeye başlamıştır. Halk inanırları insanlığın yaşamı boyunca karıştığı bütün evrelerini kuşatmıştır. Doğum, evlilik, ölüm gibi hayatın en önemli dönüm noktaları; tabiat olaylarına ve canlılara yaklaşım, sünnet, bayramlaşma, asker uurlama gibi toplumsal olaylar, dualar, beddualar gibi yaşanan hadiselerle verilen olumlu ve olumsuz tepkileri dini inanırlar ile birlikte halk inanırları da şekillendirmiştir. Bu değerler yöreyi tanımada bizim için önem arz etmektedir.

Araştırmamız, Kuluncak yöresinde yaşanan Aleviler üzerinde gerçekleştirildi. Çalınmamızda Anadolu Aleviliğinin sahip olduğu genel kavramları, bu kavramların yörede ne ifade ettiğini ve halk inanının yörede yaşananlarla üzerindeki etkilerini gözlem ve mülakat yapmak suretiyle incelemeye ve elde edilen bulguları olduğu gibi vermeye, konu sonlarında Anadolu Aleviliği ile benzer ve farklı noktalar hakkında derlendirmeler yapmaya çalıştık. Çalınmam esnasında her türlü rehberliği, yardımı ve hoşgörüsü ile desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. İskender OYMAK'a teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
As	Aleyhisselam
ev.	Çeviren
H.z.	Hazreti
st.	stanbul
Km.	kilometre
s.	sayfa
s.a.s	sallallahu aleyhi vessellem
D A	Diyanet slam Ansiklopedisi
D E	Devlet statistik Enstitüsü
, ,A	amil slam Ansiklopedisi
Trs.	Tarihsiz
Vb.	ve benzerleri

G R

A. METOD VE KAYNAKLAR

1. Metot

“Kuluncak'ta Ya ayan Alevilerde Dini Hayat ve Yaygın Halk inanı ları” adlı bu çalı ma bir giri ve dört bölümden meydana gelmektedir. Giri kısmında Kuluncak ilçesinin adı, tarihi, co rafi konumu, günümüz idari yapısı ve inceleme yaptı mız yerler hakkında bilgi verilmi tir. Giri kısmında verilen bilgiler kütüphane kaynak taraması, yörede ya ayan ki ilerle yapılan mülakatlar ve internette yer alan bilgilerden faydalanılarak hazırlanmı tir.

Temel metot, saha ara tırmasıdır. Bu ba lamda gözlem ve mülakat tekniklerine ba vurulmu tur. Birinci bölümde Alevilik ile ilgili temel kavramlar, bu kavramların Kuluncak lçesinde ya ayan Aleviler tarafından kullanımı ve kavramlara yükledikleri anlamlar; ikinci bölümde temel dini kurumlar ve tarikat anlayı ları üzerinde durduk. üçüncü bölümde Kuluncak'ta ya ayan Alevilerin inanç ve ibadet anlayı ları; dördüncü bölümde ise bu yörede ya ayanların genel halk inanı larını incelemeye çalı tık.

Ara tırma yapılırken konu ile ilgili ki ilerle mülakat yapılmaya çalı ılmı tir. Alevilik ile ilgili kavramlar konusunda genel olarak yörede ya ayan Alevilerden farklı ki ilerle, do um konusunda genelde bayanlarla, evlilik konusunda erkek ve bayanlarla, ölüm ile ilgili inanı lar konusunda bu konuda tecrübeli ki iler ve köylerde halkın dini hizmetlerinde bulunan ki ilerle görü ülerek bilgiler elde edilmeye çalı ılmı tır.

Mülakat ev ve kahvehane sohbetleri, ki isel görüşmeler ekinde yapılmaya çalı ılmı tir. Mülakat yoluyla elde edilen bilgiler çalı ma içerisinde verilirken bilgi yönünden özgün hali korunmaya, anlatım yönünden ise bazı yerlerde anlatımı bozmamak ve daha yalın hale getirmek için kaynaklardan yararlanma yoluna gidilmi tir.

2. Kaynaklar

Ara tırmamız genel olarak konusu itibariyle saha ara tırması gerektirmektedir. Bu nedenle genel olarak alan ara tırması yapılmı , yöre insanıyla mülakat yoluyla bizzat görü ülerek bilgiler elde edilmi tir. Saha ara tırması sırasında görü ülen ki iler bibliyografya kısmında belirtilmi tir.

Tezin giri kısmında yer alan lçe ile ilgili genel bilgiler ve birinci bölümde yer alan Alevilik ile ilgili temel kavramlar konusunda kaynak eserlere ba vurulmu tur. Çalı mamızda müracaat etti imiz kaynakların geni listesini bibliyografya kısmında

verece iz. Ancak çalı mamız açısından önem arz eden eserlerden bazıları unlardır: Ethem Ruhi Fı lalı'nın "Türkiye'de Alevilik Bekta ilik", O rhan Türkdö an'ın "Alevi Bekta i Kimli i", Ahmet Ya ar Ocak'ın "Bekta i Menakıbnamelerinde slam Öncesi nanç Motifleri", Belkız Temren "Bekta ili in E itsel ve Kültürel Boyutu", Irene Mélikoff'un "Uyur dik Uyardılar: Alevilik Bekta ilik Ara tırmaları", B esim Atalay'ın "Bekta ilik ve Edebiyatı", Fuat Bozkurt'un " mam Cafer -i Sadık Buyru u", Cemalettin Ulusoy'un "Hünkâr Hacı Bekta Veli ve Alevi-Bekta i Yolu", Esat Korkmaz'ın "Ansiklopedik Alevilik Bekta ilik Terimleri Sözlü ü", Ali Yaman'ın "Alevilikte Dedeler Ocaklar", Mehmet Eröz'ün "Türk iye'de Alevilik ve Bekta ilik" adlı eserlerden ve Alevilik ile ilgili hazırlanan internet sitelerinden faydalanılmı tır.

Eserlerden faydalanılırken konu bütünlü ü gözetilmeye, aynı konu hakkındaki farklı görü ler de erlendirilmeye çalı ılmı tır.

B. KULUNCAK LE LG L GENEL B LG LER

1. Adı

Kuluncak ilçesi, Malatya'nın l merkezine en uzak ilçelerinden birisidir. l merkezinin kuzey batısında bulunur. Malatya'ya 114 km. uzaklıktadır. l merkezinden Kuluncak'a Malatya-Sivas karayolundan Yazıhan ve Hekimhan ilçelerinden geçerek ula ılabilir. Hekimhan'a 30 km. Darende'ye 47 km. uzaklıkta olup, Darende-Hekimhan karayolu üzerinde yer almaktadır. lçenin do usunda Hekimhan, güneyinde Darende ilçesi, kuzeyinde Sivas'ın Gürün ilçesi, batısında ise Sivas'ın Kangal ilçesi yer almaktadır.

Kuluncak ilçesinin adının nereden geldi i konusunda de i ik görü ler bulunmaktadır. lçe, kuytu bir yere kuruldu u için adının önceleri "kuytucak" oldu u, daha sonra "Kuluncak" olarak de i tirildi i ileri sürülmektedir. Yayla sakinlerinin kı aylarında sürüleri ile birlikte buraya geldikleri ve kı ı bu kuytu yerde geçirdikleri, dolayısıyla buraya kuytu yer manasında "Kuluncak" adı verildi i kabul edilir. Di er bir görü ise bu ismin "kulu" da denilen "tay" kelimesinden geldi idir. Civar sakinlerinin atlarını ve bu atların taylarını tamamen ye illik olan bu alana otlatmak için getirdikleri, bunun sonucunda burasının taylar yani kulunlar için bir mekân haline gelmesi üzerine bu yere "Kuluncak" ismi verildi i anlatılmaktadır.¹ Ba ka bir görü de öyledir: Yörenin çay kenarında bulunması sebebiyle, kolo/ kulu anlamına gelen kıyı kelimesi

¹ Yasin Kavak, Darende 1968 do umlu, lise mezunu, Esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde ikamet ediyor.

“kulunda” yani “kıyılı” olarak buraya verilmi ve sonuç olarak “Kuluncak” ismi yöreye yer ismi olmu tur. ²

2. Co rafia ve Tarihçesi

İçenin yüz ölçümü 681 km² olup, da lık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Rakımı 1270 metredir. İlçe merkezi, be mahalleden oluşur. Bunlar: stıklal, smetpa a, Ortapınar, Bo aziçi, Bahçelievler ve Yenimahalle'dir. İlçe merkez nüfusu 2000 genel nüfus sayımına göre 6.101 dir. Köy ve belde nüfusu 14.781, toplam nüfus ise 20.882 dir.³ İlçeye ba lı 1 belde ve 20 köy bulunmaktadır. Köyler unlardır: Alvar, A a ı Selimli, Ba ören, Bicir, Bıyıkbo azı, Ciritbelen, Çayköy, Darılı (Çörmü), Gö ebakan, lisuluk, Karabük, Karıncalık, Karlık, Kaynarca, Kızılhisar, Kızılma ara, Konaktepe (Tersihan), Kömüklü, Sultanlı, Temüklü'dür. İlçenin tek beldesi Sofular'dır. ⁴

Kuluncak'ın tarihi eskilere dayanmaktadır. İlçeye 10 km uzaklıktaki Konaktepe (Tersihan) ve Ba ören belli ba lı tarihi kalıntıların bulundu u yerlerdir. Kuluncak ilçesinin yerle im tarihi 100 veya 120 yıl öncesine dayanır. İlçenin temelini oluşturdıklarını inanılan Ba ören, Konaktepe ve Karıncalık köyü sakinleri, önceleri yayla hayatı sürdürmüşler, kı ları geçirmek ve barınmak için sürüleri ile birlikte Kuluncak'a yerle mi lerdir. Kuluncak'ın su kenarında kuytu bir yerde olması sebebi ile özellikle Ba ören ve Konaktepe köyleri yaylalarında ya ayanlar zamanla buraya gelip yerle ik düzene geçmeye ba lamı lardır. Bu süreç Kuluncak'ın oluşmasına zemin hazırlamı tır.⁵ İlçe, daha önce Sivas iline ba lı olan ve Kuluncak'ın güneyinde bulunan Ayvalı nahiyesine ba lı bir köydü.⁶ 1915 yılında Ayvalı köy, Kuluncak ise nahiye olmu tur. Bununla ilgili aynı yıl Sivas Valisi ile yapılan yazı ma örnek tekil etmektedir. Yazı ma öyle gerçekleşmiş tir:

AYVALI: NAH YE

KULUNCAK: KÖY

Sivas Vilayeti Mektubi Kalemî U. 45573 H. 181

Dâhiliye Nezareti Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri,

² skender Oymak, , *Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri* , Malatya 2002, s. 84

³ D E, 2000 Genel Nüfus Sayımı (Malatya), Malatya 2000

⁴ Muharrem Yıldız, Darendede 1949 do umlu, Üniversite mezunu, Kuluncak Belediye Bakanı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

⁵ http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuluncak%2C_Malatya(15.05.2007)

⁶ Ahmet Akgündüz- Said Öztürk, Ya ar Ba , *Darendede Tarihi* , stanbul 2002, s. 232

Darende'nin Ayvalu Nahiyesinde hükümet dairesi olmadı ından imdiye kadar icarla tutulan yerde oturulmakta idi. Bu kere, in asına te ebbüs eyledi i hükümet kona ının, nahiyenin tam vasatında olup, merkez ittihazına daha elveri li oldu u anla ılan Kuluncak Karyesi'nde in asıyla, ida reye nakledilmesi tensib edilerek mahalline tebli i keyfiyet edilmi olmakla, arzı keyfiyet olunur. Ol babada emr ü ferman, hazreti men- lehül emrindir.

Fi 12 Recep sene 333 ve fi 14 Mayıs sene 3318 (M. 27 Mayıs 1915)

Sivas Valisi

Mühür

Dâhiliye nezareti idare-i umumiye

Evrak numarası. 31

Kalem numarası: 2800

Tarihi: 25 Mayıs sene 331 (m. 7 Haziran 1915)

Sivas Vilayeti Aliyyesine

14 Mayıs sene 331 tarihli ve 181 numaralı tahriratı aliyyeleri cevabıdır. Kuluncak Karyesine idareyi umumiyyeyi Vilayet kanunun üçüncü maddesinin fıkrâi saniyesi mucebince Meclisi Umumi Vilayet kararına iktiranıyla inbası babında .

AYVALI: KÖY

KULUNCAK: NAH YE

Sivas Vilayeti Mektubni Kalemî u.as Vilayeti Mektubni Kalemî u.73464007H. 619

Dâhiliye Nezareti Celilesine

Devletlû efendim hazretleri,

25 Mayıs 331 tarihli ve 1362/143 numaral ı tahriratı aliyyei nezaret penahilerinde i 'ar buyruldu u veçhile, Ayvalı nahiyesi merkezinin Kuluncak karyesine nakli, Meclisi Umumi Vilayetçe tahtı karara alındı ından, arzı sabık veçhile, nahiyeye-i mezkurenin, Kuluncak karyesine nakline, müsaade buyrulm ası babında, emr ü ferman, hazreti men- lehül emrindir.

Fi 7 sefer sene 334 ve fi 2 Kanuni evvel, sene, 331 (15 Aralık 1915)

Sivas Valisi

(mühür)

Sivas Vilayeti Aliyyesine;

2 Kanun i Evvel, sene 331 tarihli ve 619 numaralı tahriratı aliyeleri cevabıdır. Darende Kazası dâhilinde Ayvalı nahiyesi merkezinin Kuluncak karyesine nakli münasıptir. Ol babda.⁷

Darende İlçesi'nin 1934 yılında Sivas linden ayrılarak Malatya line ba lanmasıyla birlikte Kuluncak, Darende ile birlikte Darende'nin bir nahiyesi olarak Malatya line ba lanmıştır. 1990 yılına kadar Darende İlçesinin bir nahiyesi olan Kuluncak, 9 Mayıs 1990 tarihinde 3644 sayılı kanun ile ilçe statüsüne kavu mu tur.⁸

İlçe, Do u Anadolu'nun karasal ikliminin etkisi altındadır. Yükseltinin de etkisi ile kış ayları sert geçmektedir. Sonbahar ve ilkbahar mevsimleri fazla y a anmamakta, daha çok altı ay yaz ve altı ay kış mevsimi hissedilmektedir.

İlçe merkez ve köylerini birbirine ba layan yolların geneli stabilize edilmiştir. Asfalt çalı maları bazı kesimlerde sürdürülmektedir. Ula m önceleri Akgedik stasyonundan tren yolu ile sa lanırken, hâlihazırda Hekimhan karayoluyla sa lanmaktadır. Ayrıca Hekimhan ve Darende İlçelerinden Türkiye'nin her tarafına ula m kolaylıkla yapılabilmektedir.

Kuluncak'ın asıl akarsuyu Balıklı 'dır. Gürün-Kangal sınır sırtlarından çıkıp, Sofular Bo azından kaynaklanan bu suyun bir gözesinden so uk, öteki gözesinden ılık su çıkmaktadır. Karlık, Darılı, Yünlüce (Alvar) ve Kızılhisar derelerinden küçük derecikler akar ve Tohma'nın kolu olan Balıklı 'a karı ırlar.⁹

3. Sosyo Ekonomik ve Kültürel Yapısı

İlçe merkezi, etrafı da larla çevrili bir vadi görünümündedir. İlçenin co rafi bakımdan da lık ve engebeli olması sebebiyle arazi azdır. Bu sebeple son yıllarda büyük ehirlere göç akımı hızlanmıştır. Yüksek kesimleri geni düzlüklerden olu mu yayla, orman ve tarım arazilerinden olu ur. Üç yüz bin dönüm tarım arazisine sahiptir. İlçe halkı, geçimini Malatya'nın genelinde oldu u gibi kay ısı üretiminden sa lamaktadır. Bunun yanında meyvecilik geli mektedir. Elma, ceviz ve dut a açlarına çokça rastlamak mümkündür. Tahıl üretimi ve sebzeçilikte yapılmaktadır. Sera türü bahçe sistemi de yaygındır. Ayrıca büyükba ve küçükba hayvancılık, köylerde ba lıca geçim kaynaklarından olup ya ı ve kayma ı ünlüdür. İlçede alabalık tesisleri de mevcuttur. Son zamanlarda geli en arıcılık faaliyetleri ilçe halk ının ekonomisine önemli

⁷ Adnan I ık, *Malatya (1830-1919)*, stanbul 1998, s. 731-733

⁸ www.Malatya.gov.tr/ İlçeler/ Kuluncak (10.06.2007)

⁹ Mehmet Ali Cengiz, *Malatya*, Malatya 2003, s. 44-45

katkı sağlamaktadır. İlçede el sanatlarından biri olan halıcılık da gelişmektedir. İlçe yayla turizmi bakımından gelişmeye elverişlidir.

İlçe, madenler yönünden önemli yeraltı zenginliklerine sahiptir. Türkiye'nin demir madeni yönünden en zengin rezervlerinden birisi burasıdır. Krom madeni yönünden de zengin maden yataklarına sahiptir. Yörede bor, uranyum ve toryum, altın madenlerinin bulunduğu yapılan arazilerde tespit edilmiştir.

İlçenin küçük ölçekli üniversite ve eğitim - öğretim önem verilmekte, yüksek okulları bitiren insan sayısı her geçen gün artmaktadır. Okuryazar oranı yüksek olan ilçe birçok değerli siyaset ve bilim adamı yetiştirmiştir. Sivas iline yakın olması sebebiyle bu ilin folklor ve kültür hayatından etkilenmiştir.¹⁰

İlçede tarihi yer olarak Mehmet Halife türbesi, halk arasında Siyahî baba olarak bilinen türbe, Ciritbelen köyünde Leylek Baba denilen kaybolmaya yüz tutmuş, tepe üzerinde bulunan türbe ile Alvar köyü ilçe merkezi arasında bulunan, romatizma hastalıklarına sebep olduğu söylenen hamam ve Kabak Abdal Türbesi, Bicir köyü Asar tepesinde bina kalıntısı içinde bulunan üç mezar (kılıç kanlı) ziyaretleri ve Ayşe Fatma ziyaretini sayabiliriz.¹¹

İlçemize konu olan yerler, ilçenin merkeze bağlı stiklal ve semetpa Mahalleleri, Alvar, Baören, Bicir, Darılı (Çörmü), Konaktepe (Tersihan) köyleridir. Alvar Köyü ilçe merkezine 5 km. Baören 15 km. Bicir 15 km. Darılı 10 km. Konaktepe 10 km. uzaklıktadır. Alvar köyü 80 hane ile 367 kişi, Baören köyü 50 hane ile 164 kişi, Bicir köyü 155 hane ile 677 kişi, Darılı köyü 40 hane ile 193 kişi, Konaktepe köyü 35 hane ile 155 kişi nüfusa sahiptir. Adı geçen bu yerler ilçenin coğrafi yapısına paralel olarak dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Belirtilen nüfustan daha fazla sayıda kişi ilçe dışında büyük şehirlerde ve yurtdışında yaşamaktadır. Yaz mevsiminde buralara tatil gelmesi sebebiyle nüfusta büyük bir artış gözlenmektedir. Ayrıca bu yerlerde bulunan ziyaret yerleri sebebiyle de çevre il ve ilçelerden çok sayıda kişi de ilik zamanlarda buralara gelmektedir. İlçe merkezinde bulunan Mehmet Halife Türbesi, Alvar köyündeki Kabak Abdal Türbesi ve Gürgür Dede'nin mezarı, Bicir'de Derviş Ali Türbesi, Konaktepe'de Alle Dede'nin mezarı ve dokunulmayan kaya, Baören'deki Amirel Baba Ziyaretinin ziyaretçisi çoktur. Bu yerler hakkında deyimlik menkıbeler ve rivayetler anlatılmaktadır. Dilden dile dolaşan bu anlatılar hasta ve çaresiz olanlar için bu ziyaret yerlerini umut kapısı haline getirmektedir. Ayrıca hamile kadınlar, yeni

¹⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuluncak%2C_Malatya, (15. 05. 2007)

¹¹ Oymak, a.g.e, s. 19, www.geocities.com/Kuluncak.1/img/kuluncak.htm, (10. 07. 2007)

evlenenler ve kısmetinin açılmasını ümit edenler bu yerlere gelip adaklar adayarak dilek tutarlar. Anlatılanlara göre Mehmet Halife ve Kabak Abdal Türbelerinde de erli e yalar bulmak amacıyla kazı yapılmı fakat hiçbir mezar emaresine rastlanılmamı tır. Bu mezarların o dönemlerde yöreyi ziyaret eden ve halk tarafından sevilen bu kişiler anısına yapılmı olabilece i sanılmaktadır.¹²

nceleme yaptı ımız bu yörede eğitim-ö retime büyük önem verildi i, Üniversite mezunlarının sayısının çoklu u ile kendini göstermektedir.

¹² Tamer Nacar, Darende 1970 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak İlçe merkezinde oturuyor.

B R NC BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVDE ALEV L K LE LG L TEMEL
KAVRAMLAR

Alevilik, günümüze sözlü ve yazılı olmak üzere iki kaynaktan ula mı tır. Sözlü gelenek, nesilden nesile aktarılan bilgi ve uygulamalara ve dedelerin günümüze ula tırdı ı bilgilere dayanmaktadır. Aleviler inanç, gelenek ve kültürlerini daha çok bu yolla günümüze ula tırmı lardır. Sözlü gelene in baskın karakterine ra men, sınırlı sayıda da olsa yazılı kaynaklar bulunmaktadır. Söz konusu kavramları mevcut eserlerden yararlanarak ele almaya çalı aca ız.

A- ALEV L K

Alevi kelimesi Arapça bir kelime olup, “Ali’ye mensup” ya da “Ali’ye ait” anlamında kullanılmaktadır. Mezhepler tarihi ve tasavvufta, “Hz. Ali’yi sevmek, saymak ve ona ba lı olmak” anlamlarında kullanılmı tır. Bu açıdan Hz. Ali’yi seven, sayan ve ona ba lı olan ki iye Alevi ismi verilmi tir. Sözlük anlamının dı nda Alevi kavramı, Hz. Ali’yi en üstün sahabe olarak gören ve Hz. Muhammed’den sonra onun, Allah’ın ve Peygamberin tayini ile imamlı a gelmesi gerekti ini savunanlar için de ia ile e anlamlı olarak kullanılmı tır. Böylece bu gruplar, Hz. Ali’ye sevgi ve ba lılı ın üstünde, onun ve soyunun adına siyasi önderli ini üzerlerine almı lardır. Bu sebeple, Hz. Ali ve ona ba lanma adına siyasi bir hareket olu turan ii gruplara, ileri sürdükleri fikirlere dayanılarak Zeydiyye, smailiyye, mamiyye, Nusayriyye gibi isimler verilmi tir. Tarihte bu çe it gruplar arasında, Hz. Ali’yi tanrıla tıracak kadar a ırıya gidenler olmu tur. Hz. Ali’ye sevgi, saygı ve ona ba lılı ı ortaya koyma açısından bu grupların birbirlerine göre küçümsenemeyecek farklılıkları vardır. Mesela Yemenli ve Kuzey Afrikalı Alevi’nin Alevilik anlayı ı ile Iraklı, ranlı, Pakistanlı veya Türk’ün Alevili i arasında farklılıklar vardır. Özellikle Türk kültüründe, Hz. Ali ve ehlibeyt saygı ve sevgisi bütün canlılı ı ile ya amasına kar ılıklı, siyasi bir grup olan ia inancı itibar görmemi ve pek taraftar bulamamı tır.¹³

Zaman içerisinde “Alevi” kavramı farklı ekillerde kullanılmı ve bu kavram kültürel, siyasal ve tasavvufi bakımlardan farklı tanımlara sahip olmu tur. Günümüzde de Suudi Arabistan, Mısır, Yemen ve ran gibi ülkelerde “Alevi” kavramı Hz. Ali soyundan gelenler için kullanılır. Türkiye’de ise “Alevi” kavramı, Hz. Ali soyundan

¹³ Ethem Ruhi Fı lalı, *Ça ımızda tikadi slam Mezhepleri*, zmir 2004, s. 239; Geni bilgi için bakınız, Cenksu Üçer, *Tokat Yöresinde Geleneksel Alevilik*, Ankara 2005, s. 35–43; Ali Yaman, *Alevilik ve Kızılba lk Tarihi*, stanbul 2007, s. 18–25.

gelenleri nitelendirme anlamını da kapsayacak şekilde, daha geniş bir çerçevede kullanılmaktadır. “Alevi” kavramı Pakistan’da Smaili, İran’da Caferi, Mısır ve Yemen’de Zeydi, Suriye’de Nusayri, Lübnan’da Dürzî mezhebi anlamına gelebildiği gibi, Sovyet kaynaklarında “Alevi” kavramı “Ali İlahi” anlamında kullanılmaktadır. Anadolu’da yer alan “Kızılbaşlar”, “Tahtacılar”, “Abdallar”, “Yörükler”, “Zazalar”, “Baraklar”, “Çepniler”, “Sıraçlar”, “Amucalılar”, “Bedreddiniler”, “Terekemeler” “Nusayriiler” “Bektaşiler” gibi isimlerle anılan gruplar bugün genel olarak “Alevi” kavramı ile adlandırılırlar. Anadolu’da ve Balkanlar’da Alevilik tarihsel ve sosyal koşulların doğal bir sonucu olarak, kitabi olmaktan çok sözlü geleneğe dayalı eski inanç ve geleneklerin İslami formlar altında ya da amaya devam ettiği bir inanç ekli olmuştur. Alevi toplumu yüzyıllardır siyasal nedenlerle kırsal alanda kapalı bir sosyal yaşam sürmeye mecbur edilmiş ve bu durumun doğal bir sonucu olarak kendine özgü toplumsal kurumlarıyla, daha çok sözlü gelenek yoluyla günümüze ulaşmıştır.¹⁴

Türkiye’de Alevi-Bektaşî topluluklarının çoğunluğunun temeli farklı zamanlarda Asya içlerinde Anadolu’ya gelen Türklerdir.¹⁵ Türk boylarının bir grubu kırsal alanlarda göçebe ya da yarı göçebe yaşam tarzını sürdürürken bir grubu kentlerde yerleşik hayatı seçmiştir. Bu tercihler göç öncesi yaşam tarzıyla yakından ilgilidir. Göçebe ya da yarı göçebe olan ve Türkmen olarak isimlendirilen bu topluluklar önceden tanıdıkları İslam’ı, tasavvufî yönüyle algılamışlar ve sufi geleneği Anadolu’ya taşımışlardır. Kültürlerini ya da bu topluluklar tasavvufî İslam ile bu kültürlerini uzlaştırmışlar, Hz. Ali ve Ehli Beyt’i önder seçerek yaşam tarzlarına uygun bir inanç sistemini oluşturmuşlardır. Bu süreçte kırsal alanda yaşamayanlar “Alevi”, kentlerde yaşamayanlar da “Bektaşî” olarak kendilerini tanımlamışlardır.¹⁶ Türkiye’de yaşamayan bu topluluklar kendi içlerinde çeşitli farklılıklarını ifade etmektedir. Ocaklı olanlar (Aleviler/Dedegan kolu), seçilmiş gelenekler (Bektaşiler Babagan kolu), iki büyük topluluktur. Bir anlamda farklı koşullarda bulunan, geçmişten bugüne yaptıkları işler ve diğer özellikleri bakımından deyimli isimler alan Alevi-Bektaşî toplulukları vardır. Bunlar: Nalcılar (Ordu yöresi), Sıraçlar (Tokat), Elçi, Tahtacı (Orman işlerini yapanlar, Ege,

¹⁴ Yaman, a.g.e., s. 17–25; Fırlı, a.g.e., s. 239.

¹⁵ Anadolu Aleviliği hakkında genel bilgi ve derlendirmeler için bakınız: . Hamit Aktürk, *Dini Gruplar Sosyolojisi Açısından Alevilik - Ören Kasabası Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Elazığ, 2004

¹⁶ Hüseyin Bal, “Alevi-Bektaşî Sosyolojisinde Konu ve Yöntem”, *Türkiye Günlüğü*, Ankara, 1997, Sayı: 48, s.109; Yaman, a.g.e., s. 22–23.

Akdeniz), Çepni (çobanlık yapanlar, Karadeniz), Abdallar, Kızılderili, Talibi, Arapkirli, Amuca (Bulgaristan)'tır.¹⁷

Ara tırma alanımızda ya ayan Aleviler, Alevili i, Horasandan çıkıp her tarafa yayılan bir ö retini olarak de erlendirmektedirler. Onlara göre; Alevilik ince bir yoldur, bir inançtır. Sorunlarını kendi içerisinde halleden bir ö retidir. Alevilikte kin tutmamak, gördü ünü örtmek, duydu unu söylememek, dedikodu yapmama k, sır tutmak esastır. Alevilik gelene i Hz. Peygambere ve Hz. Ali'ye dayanır. mam Cafer'in Buyruk'u Alevili in temelini olu turur. Ayrıca Hacı Bekta -ı Veli'nin Makalat'ı Alevilik ile ilgili kaynaklardandır. Sözlü gelenek de bunlara dayanır.¹⁸

Kuluncak yöresinde Alevilik, köken itibari ile genel olarak Hz. Muhammed'in vefatı sonrasında ortaya çıkan olaylara dayandırılmaktadır. Bunlar , Hz. Muhammed'in vefatından sonra kimin halife olaca ı sorunu ile ba lamı tır. Hz. Muhammed daha hayatta iken birçok kez Hz. Ali'nin halefi olaca ını vurgulamı tır. Hz. Muhammed Mekke'ye Hicret etti i zaman da ailesine ve i lerine bakmak üzere Hz. Ali'yi yerine bırakmı tır. Aynı zamanda Peygamber, Hz. Ali'nin katıldı ı sava ların ço unda onu komutan olarak atamı tır. Hz. Muhammed, Gadir Hum adlı yerde beraberindeki Müslümanlarla konaklayarak bir konu ma yapmı ve bu konu masında kendisinden sonra Hz. Ali'nin Müslümanlara halife tayin oldu unu ifade etmi ti r. Hatta orada aralarında kinci Halife Ömer'in de bulundu u Müslümanlar bundan dolayı Hz. Ali'yi kutlamı lardır. Hz. Muhammed'in vefat anında “Bana bir kalem ve kâ ıt getirin size bir vasiyet yazdırayım ki, benden sonra ihtilafa dü meyesiniz” demesine ra men bu iste i yerine getirilmemi ve Peygamber vasiyetini yazamadan vefa t etmi tir. ddiaya göre peygamber Hz. Ali'nin halifeli ini vasiyet edecekti. Hz. Ali ve di er aile üyeleri Peygamberin defin i leriyle u ra ırken, Ebu Bekir ve Ö mer'in de aralarında bulundu u Ensar ve Muhacirinin ileri gelenleri halife seçimi ile me gul olmu lardı. Sonuç olarak Ebu Bekir halife seçilmi ti. Daha sonra sırasıyla Ömer ve Osman halife olmu lardır. Hz. Ali ve Hz. Fatıma bu halifelikleri onaylamamakla birlikte, iktidar u runa gerginlik yaratmaktan da kaçınmı lar, durumu kabullenmi lerdir.¹⁹

te Alevili in do u u anlatılan bu halifelik meselesine dayandırılmaktadır. Genel iddiaya göre Ehli Beytin ba ına gelenler ve bunlardan en önemlisi Kerbelâ Olayı ise

¹⁷ Orhan Türkdö an, *Alevi Bekta i Kimli i*, İstanbul 1995, s. 484

¹⁸ Mustafa Yalçın, Darende 1939 do umlu, İkokul mezunu, Çiftçi, Konaktepe Köyü'n de oturuyor.

¹⁹ Celal Yıldırım, Darende 1954 Do umlu, Üniversite Mezunu, Emekli Ö retmen, Kuluncak İçe Merkezinde oturuyor.

Alevili in daha da olgunla masına ve Araplar dı ndaki di er milletler arasında da yayılmasına neden olmu tur. Bu konuda unlar anlatılmaktadır: Hz. Ali ile Muaviye arasında meydana gelen Sıffin Sava ı sonunda Müslümanlar , Hz. Ali yanda ları, Muaviye yanda ları ve Hariciler olmak üzere üç gruba ayrılımlı lardır. Hz. Ali'nin vefatı sonrası am ve Mısır dı nda bütün eyaletler Hz. Hasan'a biat etmi lerdı. Muaviye kendi iktidarı için tehlikeli saydı ı Hz. Hasan'ı zehirletmekten de çekinmedi. Muaviye, Ehli Beyte ve Hz. Ali yanda larına her türlü eziyeti yaptırmı , camilerde Hz. Ali'ye lanet okutmu ve kendisinden sonra o lu Yezit'in halife olmasını sa lamak yoluna gitmi ti. Hz. Hasan'ın zehirletilmesiyle Yezit'in önünde en büyük engel olarak Hz. Hüseyin bulunmaktaydı. Kerbela Olayı ile Hz. Hüseyin ehid edildi. Kerbela olay ı o zamanki Müslüman halkı çok etkiledi ve Emevilere kar ı büyük bir kin olu tu ve isyan hareketleri ba gösterdi. Bütün bu olaylara tepki olarak ortaya çıkan bu harekete Hz. Ali yanda lı ı veya Alevilik demek mümkündür. Alevilik slam dininin yayılmasıyla birlikte Arapların dı ndaki uluslara da ula ma imkânı buldu. Emevilerden bu yana Hz. Ali ve soyunun ba larına gelenler ve özellikle de Kerbela olayı Alevilerce her tarafa yayılmaktaydı. Yeni Müslüman olan uluslar arasında Hz. Ali bir sembol halini alıyor ve onun sava çılık, yi itlik ve velilik yönleriyle bezenmi menkıbeleri her yere yayılıyordu. Hz. Ali'nin sembolle mesinin yanı sıra, bütün muhalif hareketlerin kalkı noktası olan Kerbela Olayı da aynı ekilde, hatta daha derin izler bırakıyordu . te bu etkilerin bir sonucu olarak Alevilik, slam dünyasının her yanına yayılan tasavvuf akımına nüfuz etmi ve Alevi-Batını e ilimli birçok tarikat ortaya çıkmı tır. Tarikatlar, yaygın oldukları çevrelerdeki ko ullara uygun olarak ekillenmi bir slam anlayı nı yaymaktaydılar. Bu tarikatlara mensup eyh ve babalar, dini sorumluluklara tam anlamıyla uymuyorlar ve kadınlarının da dini törenlere katılımlarını sa hıyorlardı. Halk kitleleri, telkinleri kendilerine daha uygun gelen babaların ve eyhlerin etkileri altındaydılar. Bu eyh ve dervi ler alevi dü üncelerin yayıcıları olmu lardı. te Alevi Dedelerinin soyları bu ki ilere dayandırılır.²⁰ Genel anlayı a paralel olan bu dü ünceler Alevilik ile ilgili eserler referans gösterilerek yöre halkı tarafından bize aktarılmı tır.

Yine yörede ya ayan bazı Alevilere göre ise; Alevilik bir sentezdir. Özellikle bu durum Anadolu Alevili i için geçerlidir. Anadolu Alevili i, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türklerin özellikle de O uz boyunun sahip oldu u inanç ile açıklanabilir. slam öncesi Türk nanı ları yanı sıra, Budizm, Manihaizm, Hıristiyanlık ve Musevilik gibi

²⁰ Celal Yıldırım, Darende 1954 Do umlu, Üniversite Mezunu, Emekli Ö retmen, Kuluncak İç Merkezinde oturuyor.

inançlarla da ili ki kurduktan sonra slam ile tanı an ve bu yeni dinin birçok unsurunu Araplardan de il ranlılardan alan Türkler, slamlama sürecinde bütün bu inanları kendi potalarında eritmişlerdir. slam'ın Türklere ula ncaya kadar tanı tı ı ve etkilendi i inanılar sonucu kazanımı oldu u yeni esnek niteli i, Türklerin slamlamasında oldukça etkili olmu tur. Türkler, slam fıkıhçılarının kendilerine çok karı ık ve sıkıntılı gelen telkinlerinden ziyade, kendi kamlarının (ozan) nüfuzuna ba lı idiler. Artık kam-ozanların yerini ata veya baba unvanlı dervi ler almaktaydı. slam öncesi dönemden kalma Türkler arasında yaygın bulunan menkıbeler e slami bir ekil kazandırılarak, bu ata veya baba unvanlı dervi ler tarafından halk arasında yayılıyordu. Bu kitlelerin Müslümanlı ı, dinsel yükümlülükleri yerine getirmekten uzak, eski inanç ve geleneklerin ön planda oldu u bir halk Müslümanlı ıydı. Anadolu'ya fet ihten önce gelen ve uç bölgelere yerle en Türkmenler, Türkmen babalarının etkisi altındaydılar. Anadolu'ya ilk büyük göç Malazgirt Sava ı sonrası, ikinci ve daha büyük bir göç ise Mo ol stılası sonrasında gerçekleşti. Bu göç hareketinin önünde ise sava çı dervi ler bulunmaktaydı. Bu sava çı dervi ler, Anadolu Selçuklu Devleti, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı Devleti'nin de kurulu unda çok önemli roller oynadılar. XVI. yüzyılla birlikte ise Anadolu'da Safevi propagandası yo unla maya ba ladı. Safevili in do u una öncülük eden Erdebil tekkesine önceleri saygınlı ndan dolayı, ilk Osmanlı Padi ahları her yıl çera akçesi adı verilen arma nlar gönderilirdi. Daha sonra eyh Safi'nin soyundan gelenler, torunu Hoca Ali'den ba lamak üzere Alevi e ilimli faaliyetler göstermeye ba ladılar. Hoca Ali'den sonra eyh Cüneyd, eyh Haydar ve ah smail de siyasal etkenlerle olsa gerek Alevilik davasını sürdürdüler. Hatta zaman zaman hüküm sürdükleri yerlerdeki sünnilere iddet uygulayarak a ırıya kaçtılar. Safevilerin faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin varlı ını tehdit eder hale gelince Osmanlı Devleti bu topluluklara kar ı çok sert önlemlere ba vurmu tur. ah smail'in Anadolu'daki faaliyetleri sonucunda, Anadolu'nun en uzak kö elerine kadar ula an halifeleri, Alevili in inanç esaslarının yazılı oldu u kitapları da beraberinde ta ıtmaktaydılar. Bu kitaplar günümüzde de Alevileri evlerinde bulunmakta olup, "Buyruk" adıyla bilinirler. Anadolu Alevili i içerisine i i motifleri bu yolla girmi ve bu dü üncenin potasında yepyeni ekillere bürünmü tür. ah smail'in Çaldıran Sava ı'nda yenilmesi sonucu artan baskılar sonucu Aleviler ehirden ve gözden uzak yerlerde ya amaya ba ladılar. badetlerini, mahkemelerini ve her türlü faaliyetlerini kendi içlerinde yapmaya çalı tılar. Bütün bu i ler Dedelerin yönetiminde ve

gözetiminde gerçekte mi tir. Günümüzde bu uygulama devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Alevi in Anadolu Alevili inin oluşum süreci bu şekilde açıklanabilir.²¹

Alevili in kaynağı hakkında ortaya atılan farklı bir görüşe göre Alevilik, insanlık tarihi ile birlikte başlamıştır. Alevi kelimesinin “alev” sözcüğünden oluştuğu iddia edilmektedir. Bu görüşleri kabul edenlere göre Alevi isminin kullanımı tarihi süreçte Sümerler Dönemine kadar uzanmaktadır. Alevilik, tarih boyunca de İslam kültür unsurlarını içinde barındırarak günümüzdeki halini almıştır.²²

Kuluncak'ta yaşayan Alevilere göre Alevi: yukarıda aktardığımız tarihi süreç içerisinde Hz. Ali ve Ehli Beyti seven, onların savunduklarını kendisine yol edinen, eline-diline-beline sahip, özü, sözü bir olandır.

B- BEKTA LİK

Bektalilik güçlü ve kuvvetli olan bir Türk tarikatıdır ve Yesevilikten doğmuştur. Geçmiş devirlerdeki menkıbelerde, Ahmet Yesevi'nin soyu Hz. Ali'ye bağlanır.²³ Bektalili in sosyal tabanı birer halk sufisi olan Türkmen babalarıdır.²⁴

Bektalilerin çoğunluğu olarak etkin oldukları alan, Orta Anadolu'dan batıya doğru yayılmıştır. Macaristan'daki Gül Baba Tekkesi'ni de içine alır. Bektalili in merkezi ise, müze halinde kullanıma açık bulunan Hacı Bekta lî Veli Dergâhı'nı sınırları içinde barındıran Nevşehir'in Hacı Bekta lî ilçesidir.²⁵

Bektalili in oluşması, XIII. yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkan sosyal ve dini, kısmen de siyasi hareketlerle, Babai isyanı ve hareketiyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Babailik hareketi, Vefailer ve Anadolu'daki Kalenderiyye, Haydariye, Yeseviyye mensuplarınınca benimsendi. Aralarındaki ortak özellik, kuvvetli bir Hacı Bekta lî geleneğinin varlığı idi. Burada en önemli rolü, vaktiyle Babai hareketinin en kuvvetli temsilcisi Hacı Bekta lî Veli'nin yaşadığı Sulucakarahöyük'teki Hacı Bekta lî Tekkesi oynadı. Bektalili in oluşumunda en önemli hizmetlerden birini yapmış olan Abdal Musa başta olmak üzere, XIV-XV. yüzyıllarda yaşamış olup abdal lakabını taşıyan ve bugün Bekta lî olarak bilinen şeyhlerin çoğunluğunda Kalenderi ve Haydari idiler. Bugünkü ismiyle bilinen asıl Bekta lîlik, 922(1516) yılında öldürülen Balım

²¹ Doğan Yıldırım, Darendeli 1955 Doğumlu, Üniversite Mezunu, emekli, Kuluncak İlçe Merkezinde oturuyor.

²² Bu bilgileri aldığımız kişilerin isimlerini istekleri üzerine burada zikredemiyoruz.

²³ Ünver Günay- Harun Güngör, *Türk Din Tarihi*, Kayseri 1998, s. 310; geniş bilgi için bakınız Baki Öz, *Bektalilik Nedir? (Bektalilik Tarihi)*, İstanbul 1997, s. 71-74.

²⁴ Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Sufiliğine Bakışlar*, İstanbul 1996, s. 19, 20; Öz, A.g.e, s. 87-90.

²⁵ Belkız Temren, *Bektalilik in Etnik ve Kültürel Boyutu*, Ankara 1995, s. 97, 102-103.

sultan'ın tarikatın baına geçmesiyle ekillenmiştir. Mo ol i gali ile ortaya çıkan karga adan faydalanarak Selçuklu yönetiminin takibatından kurtulan Babai halifeleri çe itli yerlerde kurdukları zaviyeler ile yaptıkları faaliyetlerine XIII. yüzyıl boyunca devam ettiler. Kalenderi, Vefai, Yesevi ve Haydari dervi lerine ait bu tekkelerde ikinci ve üçüncü nesiller Rum abdalları diye anılıyorlardı. Bunlardan bazıları XV. Yüzyıl ortalarından sonra, yazıya geçirilmi menkıbelerinde hala ate kültü ve di er tabiat kültleri, kalıp de i tirme, tenasüh ve hulul gibi bazı inançlara kuvvetli bir ekilde yer vermişlerdir. Bunlar azımsanmayacak kadar yüksek bir toplama ula mıştır.²⁶

Daha sonraki asırlarda bile hala etkisini devam ettirecek olan, bazı mahalli inançları kolaylıkla bünyesine mal edebilen bir inanç yapısına sahiptirler. 1450'li yıllardan ba layarak Bekta i doktrini geni çapta Hurufili in etkisine girmi , aradan fazla bir zaman geçmeden de Anadolu'da yo unla an ii propagandası Bekta ili e nüfuz etmiştir. ii unsurlar iilikte oldu u ekliyle Bekta ili e geçmemi , daha ba ndan beri mevcut slam öncesi inançlarla özde le tirilerek onların yapısına uygun bir hal kazanmışlardır.²⁷Bazı kaynaklarda Bekta ilik üzerinde Hıristiyanlı ın etkilerinin bulundu u da vurgulanmaktadır²⁸. Bekta ilik doktrini günümüzde de yeni yorumlar ve tevillerle kendisini zamana uyarlama çabası içinde bulunmakta ve bunda da eskiden oldu u gibi fazla güçlük çekmemektedir.²⁹

Kuluncak yöresinde ya ayan Alevilere göre Bekta ilik, Hacı Bekta Veli'ye dayanılarak kurulan bir ö retidir. Yörede Alevilik ve Bekta ili i birbirinden ba ımsız olarak ele almak çok zordur. Her iki terim de ço u zaman birbirinin yerine kullanılabilir ve Türk halk slamlı ı dü ünmesine dayandırılmaktadır. Hacı Bekta i Veli'nin, Hoca Ahmet Yesevi'nin ö rencisi olarak Anadolu'yu aydınlatmak için gönderilmesi sonucu, inanç birli ini sa layacak, halkı aydınlatacak bir ki inin görü ü olarak ortaya çıkmıştır. Özünde, eline, beline, diline sahip ol düsturu a ırlık kazanır. Bekta ilik, aynı zamanda bir tarikattır.³⁰

Hacı Bekta -ı Veli, Anadolu'ya göç eden Türkmen a iretlerinin ba ında bulunan ve bu a iretlerin hem dinsel hem de siyasal ö nderi olan Türkmen babalarından biri idi. Babai ayaklanmasının bastırılması sonrası Sulucakarahöyük civarında slamı

²⁶ Ocak, Ahmet Ya ar, *Bekta i Menakıbnamelerinde slam Öncesi nanç Motifleri* , st. 1983, s. 133–194; Geni bilgi için bakınız Öz, *Bekta ilik Nedir* , s. 71–115.

²⁷ Ahmet Ya ar Ocak, "Bekta ilik", *D A* , stanbul 1992, V, 373–375.

²⁸ Osman E ri, *Bekta ilikte Tasavvufi E itim* , stanbul 2003, s. 93–112.

²⁹ Ocak, a.g.m, V, 373–375.

³⁰ Bekta Ali Dinç, Darendede 1937 Do umlu, İkokul Mezunu, Köy Hocası, Çiftçi, Alvar Köyünde oturuyor.

yaymaktaydı. Halifelerini Anadolu'nun her tarafına gönderiyordu. Ya adı ı sırada fiilen Bekta ilik tarikatını kurmamı tur. Ölümünden sonra halifelerinin , özellikle Abdal Musa ve müridi Kaygusuz Abdal'ın faaliyetleri sonucunda bütün Anadolu ve Balkanlarda Türkmen babalarının ve abdallarının en büyü ü durumuna gelmi tir. Bundan sonra Anadolu'daki bütün abdalların, gazilerin ve dedelerin ser çe mesi Hünkâr H acı Bekta Veli olmu tur. Osmanlı Devleti'nin kurulu döneminde abdal, baba, dede, ahi gibi lakaplar ta ıyan dervi ler fetihlerde hep ön planda olmu lar ve ilk Osmanlı Sultanlarından büyük saygı görmü lerdir. Bu dervi lerin bazıları köylere ve ıssız yerler e yerle mek suretiyle zaviyeler kurmu lardır. Bu zaviyelerin kurulması fetihleri kolayla tırdı ı gibi yerli halka yeni idare arasında da bir köprü vazifesi görmü tür. Dolayısıyla bu dervi lerin telkinleri halkın slamla masını kolayla tırmı tur. Kurulan bu zaviyeler di er bütün tarikatların Bekta ilik bünyesinde bir araya gelmesini sa lamı tur. Bekta ili in temeli de i te bu ekilde atılmı tur.³¹

Bekta ili in bugünkü yapısını ortaya koyan Balım Sultan'dır. Balım Sultan, Hacı Bekta Zaviyesin ba lı sa lam bir ta ra örgütlenmesi kurmu tur. Aynı zamanda ayin ve erkân usullerinde de de i iklikler yapmı tur. Bekta ilik, Osmanlı Devletinde Yavuz Sultan Selim Dönemine kadar etkin bir ekilde varlı mı sürdürdü. Yeniçeri Oca ı Bekta ili in etkin oldu u en önemli kuru m olmu tur. Yeniçeri Oca ının kaldırılması ile Bekta ilik faaliyetleri de yasaklandı. Daha sonraları farklı tarikatların bünyesinde yeniden faaliyetlerini sürdürmü tür.³²

Kuluncak yöresine Bekta ili in geli i Mehmet Halife(Kalfe) ve Kabak Abdal ile ili kilendirilmektedir. Rivayete göre Darende'de türbesi bulunan Somuncu Baba, Mehmet Halife ve Kabak Abdal, Hacı Bekta ı Veli'den el alarak buralara gelmi ler ve her biri bugün türbelerinin bulundu u yerlere yerle mi lerdir. Bunlardan Alevilik - Bekta ilik açısından en önemli yeri günümüzde Kabak Abdal almaktadır. Kuluncak yöresine geli i konusunda kesin bir bilgi mevcut de il. Anlatılanlara göre Kabak Abdal, Hacı Bekta ı Veli Dergâhında yeti mi ve himmet alarak bu yöreyi ir at ile görevlendirilmi tir. Kabak Abdal'ın Hacı Bekta ın bizzat kendisinden mi yoksa dergâhın o zamanki sorumlusundan mı el aldı ı konusunda de i ik rivayetler bulunmaktadır. Alvar Köyünden Hasan Mecit'in "tubikam.com" sitesinde Hamza

³¹ Mustafa Aslan, Darende 1937 Do umlu, Köy Enstitüsü Mezunu, Emekli Ö retmen, D arılı Köyünde oturuyor.

³² Celal Yıldırım, Darende 1954 Do umlu, Üniversite Mezunu, Emekli Ö retmen, Kuluncak İçe Merkezinde oturuyor.

Aksüt'e sordu u sorusuna cevap olarak "Kabak Abdal, 'Kabak obasından olan Abdal' anlamında bir sosyal addır. Kabakların ilk yurdu Musul yöresiydi. Obanın adı Diyarbakır-Bismil yöresinde de geçmektedir. Sözlü gelenekte Kabak Abdal'ın Hacı Bekta 'tan görev alarak Alvar'a geldi i yer alır. Hacı Bekta 'ın attı ı köse i Alvar'a dü mü , bunun üzerine Kabak Abdal da buraya yerle mi tir" denmi tir. Köyde ya ayan ve ocakzade olan Cuma Dinç de buna yakın bilgiler veriyor ve Kabak Abdal ile ilgili menkıbeyi u ekilde aktarıyor: "Hacı Bekta ı Veli'den himmet alarak onun emri ile görevlendirilen Kabak Abdal insanları ir ad etmek için bu yöreye gelir ve yerle ir. Halk arasında kendisine ba lananlar ço alınca ve ünü her tarafa yayılınca bu durum padi ahın kula ına gider. En kısa zamanda alınıp huzuruna getirilmesini emreder. Kabak Abdal'ı götürmek için kırk atlı asker yola çıkar. Askerler Kabak Abdal'ın yanına vardıklarında ba ı açık, yalınayak bir dervi ile kar ıla ırlar ve çok a ırırlar. Kabak Abdal hiçbir ey sormadan onları buyur eder ve a ırırlar. Önce b ir heybe getirir ve her askere 'gelin gönlünüzden ne geçiyorsa elinizi daldırıp hayvanınıza onu götürün' der. Askerlerin her biri elini heybenin içine koyunca gönüllerinde ne geçmi se ellerine o gelir ve bunlarla atlarını doyururlar. Daha sonra bir güveç içerisinde yemek getiri lir. Kabak Abdal askerlerden tek tek gelip yemeklerini almalarını ister. Askerler bu bir kap yeme in kimi doyuraca mını a ırarak sorarlar. Her asker yeme ini alır, yer, doyar. Fakat yemek yine de artmı tır. Bütün bu olanlar kar ısında askerler Kabak Abdal' ın veli bir zat oldu u kanaatine varırlar ve geli sebeplerini açıklarlar. Kabak Abdal istirahat etmelerini ve sabah olunca kendileri ile birlikte gelmeyi kabul etti ini söyler. Sabahleyin yine askerleri ve atları doyurup 'siz yola çıkın, benim biraz i im var, size yeti irim' diyerek askerleri u urlar. Askerler de O'nun veli bir kul ve keramet sahibi oldu una kanaat getirdiklerinden 'nasıl olsa yalan söylemez' diyerek güven içerisinde yola çıkarlar. Yol boyunca O'nun gelmesini gözleseler de bir türlü geldi ini göremezler. Padi ahın huzuruna varıp olanları anlatmak gerekti ini dü ünerek aralarında bir temsilci seçmeye karar verirler. Temsilci olan asker padi ahın huzuruna vardı ında Kabak Abdal'ı Padi ah ile sohbet eder durumda bulur. Bunun üzerine askerlerin hepsi yere kapanırlar, niyaz ederler ve Kabak Abdal'a biat ederler. Padi ah, Kabak Abdal'a ne dilerse onu verece ini söyler. O ise bizim dünya malında gözümüz yok diyerek sadece huzurda bulunan yuvarlak, uzunca bir ta ı ister. Ta ı eline alır ve geldi i y öne do ru fırlatarak "al varsın, köyümüzün adı Alvar kalsın" der. Köyün adının buradan kaldı ına

inanılır. Türbenin arka kısmında bulunan ve üzerine dilek tutma niyetine küçük taşların konulduğu taşın bu taş olduğuna inanılır.”³³

Kabak Abdal ile ilgili anlatılan bu kıssanın tarihi ve vuku ekli ile ilgili, Alvar köyünün internet sitesinde Ali Hsan Kılıç'ın aktardığı menkıbeye göre bu olay Yavuz Sultan Selim zamanında meydana gelmiştir. Anlatıya göre köye "Kabak Abdal" isimli bir ahıs gelir. Çok çabuk çevre edindiğinden köy halkı arasında sevilen birisi olur. Fakat sevmeyenlerde olduğundan Padişah'a haber gönderip "Sizin yerinizde gözü olan biri var" denir. Bunu duyan Padişah Kabak Abdal'ı huzuruna çağırır ve bir sınava tabi tutar. Kabak Abdal bu sınavdan başarı ile çıkar. Böylece Padişah anlatılanların yalan olduğunu tespit eder ve onu mükâfatlandırmak ister. Kabak Abdal'a "Ne dilerse dile, dileğin yerine getirilecektir" der. Kabak Abdal orada bulunan iki adet mermer taşını ister ve "Sadece köyüme dönmek isterim" der. Padişah'ın verdiği mermer taşlarını var gücüyle İstanbul'dan atar ve "Al varsın köyümüzün adı Alvar kalsın" der. Padişah tekke deresine kadar olan araziyi Kabak Abdala vakıf arazisi olarak verir.

Bektaşilik, yöreye Kabak Abdal ile birlikte gelmiştir. Öretileri ve kerametleri ile halkı etkilemiştir. Günümüzde bu etki hala devam etmekte, aynı bahalık türbesi ve ocakzadeleri etrafında toplanmaktadır. Türbe köyün eski mezarlığının içerisinde bir tepenin üzerine kurulmuştur. Yapımı 1800'lü yıllara dayanır. Türbe içerisinde bir mezar bulunuyor. Define arayıcıları bu mezarı ve Mehmet Halife'nin mezarını kazdılar fakat hiçbir kemik emaresine dahi rastlanılmadı. Türbenin ön kısmındaki sakız ağacı ve yan kısmındaki Kabak Abdal'ın diktiğine inanılan bir tarafı yanık meşesinin ağacı dilek tutanların bahadıkları çaputlarla süslenmiştir. Bu meşesinin yanında kurban kesim yeri hazırlanmıştır. Her yıl haziran ayı içerisinde düzenlenen enliklerde burada kurbanlar kesiliyor ve lokmalar dağıtılıyor. Dilekler tutulup niyazlar yapılıyor. Türbenin yanındaki mezarlık içerisinde dilek tutulan "Ahle Kadın" denilen ve Kabak Abdal'ın yareni olduğuğuna inanılan bir mezar bulunuyor. Baş ve ayak kısmına yeşil bez bahalanmıştır. Cuma Dinç'in anlatımına göre bu kadın Kabak Abdal zamanında yaşamış, keramet sahibi birisidir. Köyün içerisinde bulunan iri gövdeli ve oldukça büyük olan dut ağacının her gün sabah gün aydınlanmadan secde ettiğini anlatmıştır. İnsanlar onun kerametine inanmamışlar ve bunu ispat etmesini istemişler. Ertesi gün uyandıklarında Ahle Kadının yazmasının dut ağacının en üst dalında asılı olduğunu görmüşler. Ahle Kadın, ağaç secde ettiğinde insanların kendisine inanması için yazmasını çıkarıp ağacın

³³ Cuma Dinç, Darendede 1935 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

en üst dalına balıdır. Bu olaydan sonra ahle kadının ünü arttı ve öldükten sonra da mezarı ziyaret haline geldi. Türbenin bulunduğu yerin karısındaki tepeye Balım Tepesi denilir. Rivayete göre Balım Sultan, Hacı Bektaş Dergâhına giderken burada konaklamıştır.³⁴

Bektaşilik ile ilgili diğeri önemli şahsiyet ise Derviş Ali'dir. Bicir köyünde türbesi bulunan Derviş Ali, XIX. Yüzyıl Bektaşî ozanlarından. Yeniçeriliğinden kaldırıldıktan sonra Anadolu ve Rumeli'deki tekkelerin kapatılmasından duyduğu üzüntü üzerine yazdığı nefesten, yeniden kurulu ve kurtuluş için ah'ın yollarını gözlediğini anlatıyor. Derviş Ali ile ilgili şu menkıbe anlatılır. "Derviş Ali, yöreyi irat için geldiğinde halk tarafından sevilmesini ve kabul görmesini benimsemeyenler onu Sivas Paşasına şikâyet ederler. Derviş Ali'yi kontrol etmek için müfettişler gönderilir. Bunlar, Derviş Ali'nin bulunduğu çadıra girmek isteseler de çadırdan bir ateş çıkar ve bir türlü içeri giremezler. Bunun üzerine geri dönerler ve raporlarını olumlu tutarlar."³⁵

Yaklaşık otuz yıl öncesine kadar yapılan cemler ve görgüler ile yaşılmaya çalışılan Alevi-Bektaşî öretisi günümüzde bu türbeler, ziyaret yerleri ve düzenlenen etkinlikler aracılığıyla yaşlanmaktadır. Şu anda yeni yapılan cem evleri ile eskiye dönüş ve eski cemleri tekrar yaşatma girişimleri sürmektedir.

C- KIZILBA

Eski dini inanış ve geleneklerini kendilerine ait bir bakış açısıyla slamla birleştirip sürdüren Türkmenlerin bazı Batıncı anlayışları kabul etmesiyle ortaya çıkan bir terimdir. Kızılbaşı adı, X. yüzyıldan itibaren slamîyet'i kabul etmeye başladık ve bu yeni dini, önceki bazı inanış ve gelenekleriyle kendilerine has biçimde başda tıran konargöçer Türkmen oymakları için de iki yer ve zamanlarda kullanılan çok sayıdaki isimlerden birisidir. Bazı rivayetlere göre Kızılbaşı isminin kökeni, slam'ın ilk döneminde meydana gelen olaylarla alakalıdır. Hz. Ali, Hayber Kalesi'nin fethinde başına kırmızı sarık takmış ve Kızılbaşı adıyla anılmıştır. Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'i korumak için kendini siper eden Ebu Dücan'e'nin başındaki sarık kana boyandıktan kendisine bu isim verilmiştir. Siffin Savaşı'nda Hz. Ali, askerlerine Muaviye'nin askerlerinden ayırt edilmeleri için kırmızı sarık sardırması ve bu olaydan sonra taraftarları Kızılbaşı ismiyle anılmıştır.³⁶

³⁴ Cuma Dinç, Darınde 1935 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

³⁵ Temur Özer, Darınde 1948 doğumlu, ilkokul mezunu, Dede, çiftçilik yapıyor, Bicir köyünde oturuyor.

³⁶ Ethem Ruhi Fıralı, *Türkiye'de Alevilik Bektaşîlik*, Ankara 1990, s. 11,12

Bu ismin tarihte aktif bir ekilde kullanımı XV. yüzyılın son çeyre inden itibaren ortaya çıkmı tır. Safevi Devleti'nin kurucusu ah smail'in babası eyh Haydar (ö.894/1488), taraftarlarına, kendilerini di erlerinden ayırmak için her biri bir imamı temsil eden on iki dilimli kırmızı börk giydirmi ve b u topluluklar zaman içinde Kızılba diye anılmı tır.³⁷ Bunlar, on iki ii imamı anacak ekilde, ba a on iki kat dolanan kırmızı türbanlar takarlardı.³⁸ Ba langıçta siyasi özellik ta ıyan bu adlandırma, ba langıçta Safeviler'in dini propagandaları sonucu görün ü te on iki imam inancına ba lı kalmanın yanı sıra Tanrı'nın insan suretinde görünmesi, tenasüh ve Ali'nin bedenle mesi olarak algılanan Safevi hükümdarına yönelik birle ip a ırı anlayı ların tüm ayırıcı özelliklerini ortaya koyan Türkmen iilik biçimini n adı olmu tur.³⁹ Kızılba lı ın tabanı Türkmen babalarının hitap etti i Türkmen zümreleridir.⁴⁰ Kızılba kavramı ilk ba larda sadece eyh Haydar'ın taraftarlarını kapsarken sonraları onun ve o lu ah smail'in çabalarıyla zaman içinde taraftarlarının artması na paralel olarak tüm Safevi taraftarlarını nitelemek üzere kullanılmı tır. Safevi taraftarları bu ismi gururla benimserken muhalifleri bu hareketin ta ıdı ı siyasi karakter yüzünden Kızılba ismine kötileyici anlamlar yüklemi lerdir.⁴¹

XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı-Safevi çeki mesinin tabii bir neticesi olarak Osmanlılar, Kızılba terimini “devlet muhalifi ve isyancı zümreler” anlamında kullanmı tır. Bu asrın ba larından itibaren artan Kızılba isyanlarında isyana katılanların dini inanç ve anlayı ları s orgulanarak bu isme dini boyut da eklenmi ve Kızılba lık sapıklık, yoldan çıkmı lık, hatta inkârcılık; Kızılba larda yoldan çıkan ki i ve gruplar olarak anılmı tır.⁴²

Bugün Alevi adıyla anılan Kızılba zümresi Anadolu'da kısmen yo un olarak Tunceli, Amasya, Tokat, Çorum, Sivas, Erzincan, Malatya ve Kahramanmara ile çok sınırlı olarak di er bazı yerle im merkezlerinde ve son yıllarda iç göçler sonucu stanbul, Ankara, zmir gibi büyük ehirlerde bulunmaktadır. Ayrıca Bulgaristan'ın bazı küçük yerle im merkezleriyle Deliorman bölgesinde ya amaktadırlar.⁴³

³⁷ İyas Üzüm “Kızılba ”, *D A*, Ankara 2002, XXV, 546, 547; Günay - Güngör, *a.g.e.*, s. 416; Hasan Onat, “Kızılba lık Farklıla ması Üzerine”, *slamiyat Dergisi*, Cilt 6, Sayı 3, Ankara 2003, s. 111–113.

³⁸ S. Ahmed Ekber, *slam'ın Ke fi “ slam Toplumu ve Tarihi”*, (Çev. Lutfullah Karaman), stanbul 1994, s. 147.

³⁹ Irene Mélikoff, *Uyur dik Uyardılar: Alevilik Bekta ilik Ara tırmaları*, stanbul 1993, s. 54.

⁴⁰ Ocak, Türk Sufili ine Bakı lar, s. 19, 20

⁴¹ Mustafa Cemil Kılıç, *Laik Türkiye için Yükselen Alevilik*, stanbul 2005, s. 34–36.

⁴² Üzüm, “Kızılba ”, *D A*, XXV, 551; Kılıç, Laik Türkiye için Yükselen Alevilik, s. 34.

⁴³ Üzüm, “Kızılba ”, *D A*, XXV, 551

Bekta ilik ve Alevilik aynı kökten gelen bir olgudur. Fakat zamanla, bilhassa XVI. yüz yıldan itibaren bölünmeler oldu ve iki farklı toplum oldu. Bunlardan köylerde veya kırlarda oturan ve en eski zamanlardan beri batini yorumlara a rlık verenlere Kızılba adı verilmiştir.⁴⁴

Yörede Kızılba isminin kökeni hakkında anlatılanlar bu konudaki genel anlayışı a uyum sa lamaktadır. Kabul edilen genel kanıya göre ismin kökeni Hz. Ali'nin Hayber Kalesi'nin fethi sırasında ba ına kırmızı sarık takması olmasına kadar uzamaktadır. Ayrıca, Uhud Sava ında Hz. Peygamber'i korumak için kendini siper eden Ebu Dücane'nin ba ındaki sarı ın kana boyanması sonucu kendisine bu isim verilmiştir. En önemlisi ise, Siffin Sava ında Hz. Ali'nin askerlerine Muaviye'nin askerlerinden ayırt edilmeleri için kırmızı sarık sardırmasıdır.⁴⁵

Safevi Devleti kurulduktan sonra bu devletin yanda ları "Kızılba " olarak adlandırılmıştır. Kızılba adı, eyh Haydar'ın müritlerine on iki imamı sim geleyen on iki dilimli taç giydirmesi sonrasında kullanılmaya ba lanmıştır. Böylece kullanılmaya ba lanan bu sözcük, Safevileri ve ona ilgi duyan Türkmen boylarını nitelemek üzere, Kızılba Türkler, Kızılba askeri, Kızılba beyleri, Kızılba boyları, Kızı lba devleti eklerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Osmanlı Devletinde ise Kızılba adı bir küçümseme ve kötüleme aracı olarak kullanılmıştır. Bu sebeple bu ki iler kendilerini "Alevi" ismiyle tanıtmışlardır. Ayrıca Ali'ye a rı bir sevgi, hatta tapınmaya kadar giden bir sevgi gösterdikleri için, onlara "Alevi" denmiştir.⁴⁶

D- RAFİZİLİK

"Rafizi", Zeyd bin Ali'nin isyanı sırasında Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in halifeliklerini me ru görmesinden dolayı ona olan desteklerini çekip ayrılanlara Zeyd b. Ali'nin vermiş olduğu isimdir. Aynı zamanda Muhammed Bakır'ın ölümü üzerine imametini kendisine geçti ini ileri süren Mu ire b. Said'in imametini kabul etmeyip onu terk ederek Ca'fer es-Sadık'ın imametini kabul edenlerin ortak adıdır. Rafizi kelimesinin terim anlamı, sözlük anlamına uygun olarak geli miştir. Arapça bir kelime olan Rafıza, sözlükte terk etmek, ayrılmak ve da ılmak anlamlarına gelen r-f-z kökünden türetilmiş olup terk eden ye da ayrılan manalarına gelir. İslam Mezhepler Tarihi'nin geçirmiş olduğu tarihî süreç içerisinde Rafıza kavramına verilen anlamlar

⁴⁴ Yaman, **Alevilik ve Kızılba lık Tarihi**, s. 24.

⁴⁵ Hüseyin Aslan, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

⁴⁶ Bekta Dinç, Darende 1936 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

farklı olmakla birlikte ilk dönem kaynakları Rafıza'yı, imamete ili kin görü lerini ön plana çıkartarak onu ia'yla aynı anlamda kullanırken, bazıları ia'dan tamamen farklı bir manada kullanırlar.⁴⁷

Rafizilik, slam mezhepleri literatüründe ilk üç halifenin hilafetini reddetmesi nedeni ile bütün ii grupları kapsayan bir ifade olup Osmanlılar tarafından XVI. Yüzyıldan itibaren Kızılba kelimesiyle aynı anlamda kullanıldı ı da olmu tur.⁴⁸

Rafızı kelimesi aynı zamanda Alevilik için, XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı kaynaklarında rastlanan ve küçük dü ürmek için kullanılan bir isimdir. Bu ki iler Zeydiyye, mamiyye ve Keysaniyye gibi gruplarla birlikte anılmaktadır. Rafizi sözü Osmanlılar döneminde ran'ın di ni ve siyasi emellerine alet olma sebebiyle ve tamamen "siyasi bir yafta" olarak, Anadolu'da ya ayan Sünnili in dı ındaki gruplar için bir karalama sıfatı eklende kullanılmı tır.⁴⁹

Kuluncak yöresinde Rafızî kavramı "bizden olmayan" anlamında kullanılır. Aleviler ve Sünniler bu kavramı birbirleri için kar ılıklı olarak kullanırlar. Daha çok Sünni kesimin Alevilere yönelik a a ılama mahiyetinde kullandıkları bir kelimedir. Kerbela'da Yezidin yapımı oldu u zulme kar ı Sünnilerin onları destekledi inin kabul edilmesi sonucu Alevilerin Sünnilere Yezit, Muaviye demesine kar ı olarak Sünnilerin de Aleviler için "rafazı" kelimesini kullanmaları olarak ortaya çıkmı tır.⁵⁰ u anda Kuluncak yöresinde bu kavram kullanımını yitirme a masındadır.

E- TAHTACI

Çukurova ve Akdeniz yöresindeki çe itli yerle im merkezlerinde ya ayan Aleviler Tahtacı ismiyle anılırlar. Türklerin dini tarihlerindeki süreç (slam öncesi, slam dinine girmeleri, Anadolu'ya göçleri ve Anadolu'nun o günkü dini durumu) Tahtacıların inanç sistemlerinin olu masında etkili olmu tur. Tahtacılardan ilk defa XIII.yüzyılın ikinci yarısında yazılı kaynaklarda bahsedilmeye ba layan A açeri Türkmenlerinin devamı oldu u ileri sürülmektedir. Bununla birlikte A açerilerin O uzlardan ayrı bir Türk boyu veya O uz boyları ile di er Türk boylarının olu turdu u bir topluluk ya da sadece O uz boylarından biri mi oldukları tartı ma konusu olmu tur. Bazı kaynaklarda O uzların Anadolu'ya göçlerinde ormanlık alanlara yerle enlere A açeri yani orman adamı adı

⁴⁷ Mehmet Atalan, *üli in Farklı ma Sürecinde Ca'fer es -Sadık'ın Yeri*, Ankara 2005, s. 30–32, 170–173; Yaman, *Alevilik ve Kızılba lık Tarihi*, s. 25.

⁴⁸ Üzümlü, "Kızılba ", *D A*, XXV, 547.

⁴⁹ Yahya Mustafa Keskin, *De i im Sürecinde Kırsal Kesim Alevili i - Elazı Sünköy Örne i*, Ankara 2004, s. 41; rene Melikof, *Kırkların Cemi'nde*, (Çeviri: Turan Alptekin), stanbul 2007, s. 20.

⁵⁰ Hüseyin Aslan, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

verildi ini, bundan önce bu kavramın kullanıldı mın ifade edildi ini görmekteyiz. A açeriler, Anadolu'da XII. yüzyılda rastlanılan O uzlardan ayrı bir Türk boyu olarak kabul etmektedir. A açerilerin O uzlarla birlikte Anadolu'ya gelen bir Türk boyu oldu u belirtilerek, Tahtacıların onların devamı olabilece i kabul edilmektedir. A açerilerle aynı dönemlerde ya ayan tarihçiler, bu toplulu un Türkmen oldukları hususunda hemfikirdirler.⁵¹ Tarihte Safeviler ile ili kileri bulunan tahtacılar, inanç ve dini ya ayı ları yönünden di er Kızılba Türkmen oymaklarıyla paralel bir yapıya sahiptirler.⁵²

Tahtacılar hala tamamen yerle ik hayata geçmemi lerdir. Ormanlarda tahta keserek, kereste i leyerek ve ta ıyarak geçinirler. Çalı kan ve mai etini kendi emekleri ile kazanmaya alı kın insanlardır. Di er ırklarla karı mayıp Türkmen ırkına ait özellikleri tamamıyla korumu lardır. Vücutları tıknaz, kolları kuvvetli, yanak kemikleri hafifçe çıkık, saç ve sakalları sert ve siyah, sakalları seyrekçe, kafatasları yuvarlak ve büyük, gözleri siyah ve parlak, omuz araları normalden daha geni , boyları orta uzunluktadır. Kendilerine mahsus evlenme ile kızlar ve o lanlar hemen bulu ça ında iken aile hayatına girmektedirler.⁵³

Kuluncak yöresinde “Tahtacı” nedir, kimlere denir, sizin için ne ifade ediy o r diye sordu umuzda bu konuda Alevilik hakkında ara tırma yapan, kitaplar okuyan, televizyon programları seyreden belirli bir kesim dı ında herhangi bir bilgi sahibi olunmadı mı tesbit ettik. Tahtacı kavramı hakk ında söylenenler genel tanımlamı ile aynı nitelikleri ta ıyor. “Tahtacı”, Toroslar'da ya ayan ve daha çok orman i lerinde çalı tırılan Alevi-Bekta i inancına sahip ki illerdir. Bunlar Antalya, Mersin ve Orta Toroslar'da göçer halinde ya arlar ve yerle ik bir düzene yeteri kadar sahip de illerdir. Bunlar A açeri Türkmenlerinin devamıdır.⁵⁴

F- HZ. AL

mamların ba ı, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in babasıdır. Tarikatta ‘Yol Ali'nin’ deyi mi ile anılır. Hz. Muhammed ile aynı gömle e girdi i (bir oldu u), bu yüzden Hz. Muhammed ile ayrı tutulmaması gerekti ine inanılır. Buyruk ve deyi lerde

⁵¹ Ali Selçuk, *Tahtacılar*, stanbul 2004, s. 26–27; Abdülkadir Sezgin, *Hacı Bekta Veli ve Bekta ilik*, stanbul 1991, s. 89–90; Yusuf Ziya Yörükân, *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, Ankara 1998, s. 149.

⁵² Fı lalı, *Türkiye'de Alevilik Bekta ilik*, s. 13

⁵³ Besim Atalay, *Bekta ilik ve Edebiyatı*, (Osmanlıcadan çeviri: Vedat Atıla), stanbul 1991, s. 30–31; Yörükân, *a.g.e.*, s. 210–211.

⁵⁴ Celal Yıldırım, Darende 1954 Do umlu, Üniversite Mezunu, Emekli Ö retmen, Kuluncak İç e Merkezinde oturuyor.

Muhammed-Ali tek bir kimlik olarak zikredilir. Yolun Muhammed -Ali yolu oldu u kabul edilir. Hz. Ali, ah-ı velayettir. O, imamdır. eriat Hz. Muhammed'e, tarikat, marifet ve hakikat ise Ali'ye verilmi tir. Ali'den üstün yi it, zülfikardan üstün kılıç yoktur. ah smail Hatai de do rudan Hz. Ali'yi konu etti i bir deyi inde O'nu "mahzar-ı Huda, mahzar-ı Hak" diye vasıflandırmı ve aynı deyi inin sonlarına do ru onu Hakk'ın kendisi ve her eyin yaratıcısı kabul eder.⁵⁵ Tanrı, Ali olarak insan suretinde görünmü tür.⁵⁶

Hz. Ali ile ilgili anlatılanları iki kategoriye ayırabiliriz. Bunlardan birincisi Hz. Ali'nin sır olması, ikincisi ise O'nun halife, önder, imam olmasıdır. Hz. Ali'nin sırrına akıl ermez. Sular mürekkep, a açlar kalem olsa, Ali'nin vasıflarından bir vasfını yazamaz. eriat peygamberin, tarikat Ali'nindir. Hz. Ali Allah'ın aslanıdır. Evrenin yaradılı ndan önce Muhammed-Ali'nin nuru do u ve batıyı kaplar vaziyette idi. Her ikisi de kudret kandili içerisinde bul unuyorlardı. Daha sonra binbir donda ba göstererek dünyaya gelmi tir. Hz. Ali'nin bin bir ismi vardır, bin bir donda ba gösterir. A a ıdaki dörtlük buna en güzel örnektir.

“Neçe yüz bin yıllar kandilde durdun
Atının belinde madere (meydana) geldin
Onun için halkı dümana saldın
Bin bir donda ba gösterdin ya Ali”

Hz. Ali'nin sır olması ile ilgili u olay anlatılır. “Muham med (as), Cebrail ile birlikte Miraca çıkarken önüne bir aslan çıkar ve ileri gitmesine mani olur. Cebrail, Muhammed'e peygamberlik yüzü ünü vermesini ister. Muhammed (as) de yüzü ünü çıkarır, aslanın a zına atar ve yoluna devam eder. Bir yere kadar geldikten sonra Cebrail, Muhammed (as)'den ayrılır. O, tek ba ına Tanrı'nın oturdu u tahtın yanına çıkar. Tanrı ile konu urken bir sofraya gelir. Yemek yerken perdenin arkasında duran Tanrı, perdenin arasından elini uzatır ve yemek yer. Muhammed (a .s) perdeyi açar. Bir de ne görsün Ali! Buna a ırır. Daha sonra Tanrı ile bin bir kelam konu up kelamı alıp dönünce Ali'ye rastlar. Ali yüzü ü kendisine geri verir. Perdeyi açıp Tanrı'nın Ali oldu unu gören Muhammed (a.s), Ali'ye rastlayınca ona öyle der: “Senin bir anne ve

⁵⁵ İyas Üzümlü, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*, İstanbul 2007, s. 90–94; Üzümlü, “Kızılba ”, D A, XXV, 552

⁵⁶ Mélikoff, *a.g.e.*, s. 43, 44; Üzümlü, *a.g.e.*, s. 94.

babadan do du unu görmeseydim sana Tanrı derdim”. te bundan dolayı “Bu , Ali’nin sırrıdır, kimse onun sırrına eremez” denilir.⁵⁷

Bir ba ka anlatımda öyledir: Ana batnından geldi i bilinir ama do mamı tır. Anası hiç sancı çekmemi tir. Hz. Ali, Allah’ın bir nurudur. Tanrının Hz. Ali ile aynı olması görü ü kabul edilmez. Bununla ilgili u rivayet anlatılır: “Hz. Peygamber, inanmayanları Ali’nin yanına verdi ve birlikte çöle gittiler. Susayınca Ali’den su istediler. O da kar ılarındaki bir ma arayı onlara gösterdi. nanmayanlardan biri oraya gitti, ma araya baktı ve suyun yanında Ali’yi gördü. Suyu alıp geri dönünce Ali’yi tekrar eski yerinde gördü. Tekrar ma araya gitti ve aynı olaya bir daha ahit oldu. Bunun üzerine “Ali, sen Allah’sın” dedi. Hz. Ali , bu söz üzerine e er böyle söylemeye devam ederse ba mı kesece ini söyledi. Adam sözünü üç defa tekrarlayınca Ali de, onun ba mı kesti. Kesik ba “Ali Allah” demeye devam etti. Hz. Ali ba ı tuttu, bir daha böyle deme dedi ve tekrar eski yerine koydu. Hep birlikte Peygamberin yanına döndüklerinde adamlar bu olayı inkâr ettiler”. Anlatılan bu rivayete göre Hz. Ali , Tanrı de il, Allah’ın veli bir kulu hatta velilerin ahı olarak kabul edilmi tir.⁵⁸

Hz. Ali, aynı zamanda Hızır ile ili kilendirilerek anlatılır. Hızır, Tanrı’nın insan görünümünde yeryüzüne inmi halidir. Dara dü enlere de i ik donlarda görülebilmektedir. te Hızır, Hz. Ali donunda dünyaya gelmi ve insanları etrafında toplamı , onlara yardım etmi tir.⁵⁹

Hz. Ali, Peygamberin en yakın dostu, yareni ve yardımcısıdır. Hz. Muhammed , daha hayatta iken kendisinden sonra halife olarak Hz. Ali’nin kabul edilmesini vasiyet etmi tir. Peygamber kendisini ilmin ehri, Ali’yi ise o ehrin kapısı olarak tarif etmi tir. Aynı zamanda Hz. Ali’yi Musa’nın Harun’u gibi kendisine en yakın ki i görmü tür.⁶⁰

G- EHL- BEYT

Anadolu Alevili i’nin, Hz. Ali sevgisi yanında, onun ayrılmaz bir rüknü olarak gördü ü Ehl-i Beyt, sözcük olarak “ev halkı demektir.” “Ev”, Hz. Muhammed (s.a.s.)’in evi, ailesi ve oca ıdır. Bu kavram, Kur’an’da üç yerde geçer. Do rudan do ruya Hz. Muhammed’in ev halkından söz edeni u ayette geçmektedir:

⁵⁷ Bekta Ali Dinç, Darende 1937 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, kö y hocası, Alvar köyünde oturuyor.

⁵⁸ Temur Özer, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, dede, çiftçi, Bicir köyünde oturuyor.

⁵⁹ Celal Yıldırım, Darende 1954 do umlu, üniversite mezunu, emekli ö retmen, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

⁶⁰ Bekta Ali Dinç, Darende 1937 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, köy hocası, Alvar köyünde oturuyor.

“...(Ey Peygamber’in) Ev halkı! üphesiz Allah sizden kusuru gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister.”⁶¹ Taberi, Ayetin evinde indirildi i Hz. Peygamber’in e lerinden olan Ümmü Selededen öyle bir hadis rivayet eder: “Ümmü Seleme dedi’ki: Hz. Peygamber, benim yanımda idi. Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin de vardı. Onlara hazire yeme i pi irdim. Yediler, sonra da uyudular. Hz. Peygamber onların üzerine bir örtü örttü ve ‘Allah’ım, onlar benim Ehl-i Beytim’dır; onlardan kusuru gider ve onları tertemiz kıl’ dedi.” Bu rivayeteki örtü (aba)’den kinaye, Hz. Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin’den olu an be ki iye, Ehl-i Beyt dendi i gibi, özellikle kültürümüzde Al-i Aba (Aba’nın altındaki soy) ve Hamse-i Al-i Aba (Abanın altındaki be ki inin soyu) adı da verilmi tir. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatıma’nın simleri el pençesi ekinde yazılı levhalar ekline sokulmu ve bunlara da “Pençe-i Al-i Aba” veya halk dilinde “Ali Pençesi” denmi tir.⁶²

Ehl-i Beyt kavramı, Sünniler ve iiler arasında en fazla ihtilaf edilen, siyasalla tırılmı Kur’ani kavramlardan birisidir. Cahiliye devri Arap toplumunda kabilenin hâkim ailesini ifade eden Ehl –i Beyt tabiri, daha sonraki dönemlerde sadece Peygamberin ailesi ve soyu manasına gelen bir terim olmu tur. Ehl-i Beyt teriminin kavram olarak kullanı mın ilk örne ini Hasan b.Ali’de görmekteyiz. Hasan b. Ali, Küfelilerin beyatından sonra minbere çıkıp, Küfelilere yaptı ı konu masında “Ey insanlar! Beni biliyorsunuz, e er bilmeyen varsa ben uyarıcı ve Allah’a davet edici Resulu Muhammed’in torunu Hasan’ım. Ben Ehl’i Beyt’tenim. Öyle Ehl-i Beyt’im ki Allah onlardan her türlü kusuru gidermi ve tertemiz kılmi tir” demi tir. Bu anlamda Ehl’ i Beyt kavramının en sık kullanıldı ı di er bir olay da Zeyd b.Ali isyanıdır. O, Küfe halkının kendine beyatı esnasında konu urken “...onları Ehl-i Beyt’e yardım etmeye ça ırdı ını...” söylüyordu. Görüldü ü gibi Ehl-i Beyt, bu dönemde Emevi idaresine kar ı yapılan isyanlarda Ali taraftarlarının deste ini alabilmek için temel dayanak olarak kullanılmı tır.⁶³

Aleviler için ehlibeyt ve ehlibeyt için de Ali inancı, merkezi bir yer tutmaktadır. Alevilik kurumlarından dedelerin talipleri üzerindeki etkisinin anla ılması bununla alakalıdır. Alevilerin inanç dünyası ehlibeyt etrafında kurulmu tur. Kuluncak yöresinde de Alevilik Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve On iki mam sevgisine dayanır. Ehl-i Beyt sözcü ü genel olarak ev halkı manasında kullanılır. Ev halkı yani Ehl -i Beyt, Hz. Muhammed,

⁶¹ Ahzab, 33/33.

⁶² Fı lalı, *Ça ımızda tikadi slam Mezhepleri*, s. 240–241; Sezgin, *Hacı Bekta Veli ve Bekta ilik*, s. 232–233; Kılıç, *Laik Türkiye için Yükselen Alevilik*, s. 37.

⁶³ Atalan, a.g.e., s. 43–45; Kılıç, a.g.e., s. 37–38.

Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşmaktadır. Ehl-i Beyte, Pençe-i Al-i Aba da denmektedir. Ehli beyte iman inanç esaslarından sayılır. Yapılan dualarda Ehl-i beyten de himmet dlenir. Onları her anmak ve onlara niyazda bulunmak gereklidir. Ehl-i beyte ile ilgili inanç, "Tevella ve Teberra" kavramlarıyla da açıklanmaktadır.⁶⁴

H- ON K MAM

Alevilikteki On iki imam anlayışını temel esaslar arasına Balım Sultan yerle tirdi i ifade edilir. Bekta iler'in "teslim ta ı" dedikleri boyuna takılan on iki kö eli yıldız biçimindeki kolye on iki imamı temsil eder⁶⁵

Alevilik ve Bekta ilikte imam, bir inanç kayna ı durumundadır. Tanrı'ya en yakın bir yönüyle kutsal bir ki idir. Tanrı ile insanlar arasında ba lantı kurar, Onun her davranış ve bütün yaptıkları Tanrı adınadır. Bu nedenle o masumdur, suçsuzdur, uludur, ölümsüzdür, eylemlerinin hiç birinden sorumlu de ildir. mamların sözleri tartı lılmaz, onlara kar ı görü , dü ünçe ileri sürülemez. Çünkü imamlar yanılmaz, yanlı ı yapmaz. Aslında Alevi-Bekta ilikte tüm inançlar imamlıkla ba lar. On iki imamlar olmadan Alevi- Bekta i yolu olmaz, böyle bir ey dü ünülemez. Tarikattaki her eyin özünde ve üzerinde on iki imamların manevi varlı ı mevcuttur. Onların görü , dü ünçe, davranış ve uygulamaları esastır. Onlar anılmadan olmaz, tıpkı "Bismillah" sözcü ü gibidir. Ahirette efaatçi olacaklarına inanılır.⁶⁶

On iki mamlar u ekilde sıralanır:

- 1-) Ali b.Ebi Talib (599–661)
- 2-) Hasan b. Ali(624–670)
- 3-) Hüseyin b.Ali (625–680)
- 4-) Zeynel Abidin (Ali b.el-Hüseyin) (659–713)
- 5-) Muhammed el-Bakır b.Ali Zeynelabidin (676–733)
- 6-) Cafer es-Sadık b.Muhammed(695–765)
- 7-) Musa el-Kazım b.Cafer (745–799)
- 8-) Ali er-Rıza b. Musa (765–818)
- 9-) Muhammed et-Taki b.Ali (811–835)
- 10-) Ali en-Naki b.Muhammed (827–868)

⁶⁴ Haydar Yıldız, Darende 1935 doğumlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

⁶⁵ Ocak, "Bekta ilik", **D A**, V, 375.

⁶⁶ A. Celalettin Ulusoy, *Hünkâr Hacı Bekta Veli ve Alevi-Bekta i Yolu*, Ankara 1986, s. 156–184

11-) Hasan el-Askeri b. Ali en-Naki (846–873)

12-) Muhammed el-Mehdi b. Hasan el-Askeri (869-873'den 940'a kadar Gaybet-i Su ra ya anmı tır)⁶⁷

Bütün Alevilerde oldu u gibi Kuluncak Alevilerinde de On iki mam inancı çok önemli bir yere sahiptir. On iki imama iman Ehil Beyt inancı içerisinde. On iki imamı anmak ve onlardan her zaman medet beklemek gerekir. Ahirette efaat hakkı onlara da verilmi tir. On iki imam masumdur, günahlardan arınmı lardır. Onların yolundan giden asla yanlı yola girmez. Muharrem ayında tutulan on iki günlük oruç, on iki imam için tutulur. Yörede On iki mamın isimleri kaynaklarda geçenlerden farklı olmamakla beraber bazı farklı telaffuzlarından dolayı tekrar vermeyi gerekli gördük: 1. Hz. Ali 2. mam Hasan Hulku Rıza 3. mam Hüseyin-i De ti Kerbela 4. mam Zeynel Aba 5. mam Muhammed Bakır 6. mam Caferi Sadık İmin Atası 7. mam Musa-i Kazım 8. mam Rıza Horasan Piri 9. mam Taki 10. mam Naki 11. mam Hasan Ali Askeri 12. mam Mehdi-i Sahibi Zaman⁶⁸

I- ONDÖRT MASUMLAR

On dört Masumlar veya On dört Masum-u Pak deyimleri, Alevilerce kutsal olarak kabul edilen ve küçükken ehit olan Ehl-i Beyt soyundan gelenleri nitelemek için kullanılmaktadır. Küçük ya ta ehit edilmeleri nedeniyle Masum-u Pak yani günahattan arınmı , duru olarak adlandırılmaktadırlar.

On dört Masum-u Pak olarak bilinen ki ilerin adları unlardır: Muhammed Ekber b. Ali, Abdullah b. mam Hasan, Abdullah b. mam Hüseyin, Kasım b. mam Hüseyin, Hüseyin b. mam Zeynelabidin, Kasım b. mam Zeynel -abidin, Ali el-Eftar b. mam Muhammed Bakır, Abdullah b. mam Cafer Sadık, Yahya el -Hadi b. mam Cafer Sadık, Salih b. mam Musa Kazım, Tayyib b. mam Musa Kazım, Cafer b. mam Muhammed Taki, Cafer b. mam Hasan Askeri ve Kasım b. Muhammed Taki.⁶⁹

Alevi inanç anlayı nda Ehli Beyte iman anlayı ı içerisinde de erlendirilmesi gereken bir unsur da On Dört Masumlar'dır. Tam olarak isimlerini sayabilen kimseye rastlayamadık. Fakat ellerinde bulunan yazılı metinlerde isimlerini göstermektedirler. Gençler arasında on dört masumun ne anlama geldi ini bilenlerin sayısı yok denecek

⁶⁷ Fı lalı, *Ça ımızda tikadi slam Mezhepleri*, s.139–141; Ulusoy, **Hünkâr Hacı Bekta Veli ve Alevi-Bekta i Yolu**, s. 156–184; Sezgin, *Hacı Bekta Veli ve Bekta ilik*, s. 234–235; Burhan Bozgeyik, *Oniki mam ve Alevilik*, stanbul 1999, s. 111.

⁶⁸ Yusuf Yılmaz, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, köy hocası, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

⁶⁹ Fuat Bozkurt, *Buyruk (mam Cafer-i Sadık Buyru u)*, st. 2006, s. 121–122; Ulusoy, a.g.e., s. 193; Sezgin, a.g.e., s. 236.

kadar az. Dede, köy hocası ve Alevilik ile ilgili kaynak eserlerden faydalanabilenlerin di nda halkın geneli on dört masum kavramını sadece duymu lar fakat ne oldu unu bilememektedirler. Kuluncak yöresinde On dört masumun isimleri yukarıda belirtildi i gibi ifade edilmektedir.⁷⁰

- ON YED KEMER-BESTLER

Anadolu Alevili inde kemer ve hırkanın önemi çok büyüktür. Taç, hırka -sancakçıra, sofr a pir emaneti sayılır ve mukaddes alametlerdir.⁷¹ Bir rivayette; Hz. Muhammed'in emriyle sava a giderken Hz. Ali'nin on yedi ki inin belini ba ladı na, her birine (esma-i hüсна) kutsal isimlerden birini telkin etti ine inanılır ve bunlar Alevilerin Buyruk kitaplarında On yedi Kemerbestler olarak yer almaktadır. Bunlar Hz. Muhammed'e ve Evladı Resule ikrar vermi , ba lanmı ki iler olarak görüldü ün den, Alevilerce büyük saygı gösterilmektedirler. Bunların adları da u ekildedir: Selman-ı Farisi, Muhammed b. Ebu Bekir, Malik-i E ter, Ammar b. Yaser, Veysel Karani, Ebu Zerr-i Giffari, Huzeyme b. Haris, Abdullah b. Bedi, Ebu'l-Hey emut Tihani, Haris eybani, Ha im b. Utbe, Muhammed b. Ebu Huzeyfe, Kanber, Mürtefi b. Vezza, Sa'd b. Kays Hemedani, Abdullah b. Abbas.⁷²

Alevi kültüründe Ehli beyt, On iki mam, On dört Masum nasıl kutsallık ta ıyorlarsa, On yedi Kemerbestler de aynı kutsallı a sahiptirler. Du alarda ve gülbenklerde isimleri On yedi kemerbestler diye toplu olarak mutlaka anılır. Adlarını sayanların sayısı oldukça azdır. Ne anlama geldi ini de bilenler dedeler, köy hocaları ve meclislerde sohbet dinlemi olanlardır. Yörede ya ayan Alevilerin gene li “on yedi kemerbest” kavramının ne ifade etti ini bilememektedir.

Yörede ya ayan Alevilerden bazıları farklı bilgilere sahiptirler. Onlara göre, On yedi Kemerbest, Hz. Ali'nin on yedi o ludur. Bunların her birine Tanrının isimlerinden biri telkin edilerek kemer ba landı ı için bu ismi almı lardır. On yedi Kemerbestler, dini inançları u runa Hz. Ali ve Ehli Beyt ile birlikte sava lara katılımı lar ve ço u ehit olmu tur. On yedi Kemerbestin isimleri u ekilde bilinmektedir: mam Hasan, mam Hüseyin, Hadi-i Ekber, Abdülvahid, Tahir, Tayyib, Türab, Muhammed Hanefi,

⁷⁰ Temur Özer, Darend e 1948 do umlu, ilkokul mezunu, dede, çiftçi, Bicir köyünde oturuyor.

⁷¹ Atalay, a.g.e., s. 17.

⁷² Ulusoy, a.g.e., s. 192, 193; Sezgin, a.g.e., s. 237.

Abdurrauf, Ali Ekber, Abdülvahab, Abdülcelil, Abdurrahim, Abdülmuin, Abdullah Abbas, Abdülkerim, Abdüssamed.⁷³

J- OCAK

Alevi kültüründe ev, aile, ate yakma yeri, dervi mekânı (tekke) ve kan ba ının de i ik ö eleridir.⁷⁴ Ocaklar, Alevi gelene inin Evladı resul saydı ı din ulularının adlarını ta ımaktadır. Zaman içerisinde, bu soylardan gelenler tarafından dedelik görevini yerine getirilmesi bir gelenek halini almıştır.⁷⁵ Alevi toplumları küçük ve e itlikçidirler ve soyları bir azize dayanan ailelerin ocakları etrafında toplanırlar. Ocak, “ev halkı”dır. Bu ailenin evi bir dergâhtır ve genellikle toplumun ibadet yeri orasıdır. Bu aileden gelen görgülü, ruhani özelliklere sahip, liderlik yetene i olan, adalet, güzellik hislerine sahip, iir ve müzik alanında kabiliyetli bir ki i, dede olur. Ocak, Ali soyundan bir hane, inanç merkezi, ekoldür.⁷⁶

Alevi Ocaklarının ne zaman ortaya çıktığı hakkında çe itli görüşler ileri sürülmü tür. Bunları u ekilde özetleyebiliriz:

1. Alevi Ocakları Hacı Bekta Veli zamanında ortaya çıktı.
2. Alevi Ocakları Hacı Bekta Veli'den önce vardı. Hz. Ali'nin soyundan gelen ailelerce olu turuldu.
3. Alevi Ocakları ah smail zamanında ortaya çıktı.
4. Anadolu'ya gelen kabilelerin dinsel/siyasal lideri Türkmen babaları Ocakzâde dede ailelerini olu turdular.⁷⁷

Ocaklar i levlerine göre dört gruba ayrılır. Bunlar: Mür id, pir, rehber ve dü kün ocaklarıdır.⁷⁸ Üçlü bir hiyerar i olan mür id, pir, rehber, dedelik kurumunda hâlâ mevcuttur.⁷⁹ Çelebi Oca ı'na ba lı olanlar dı ndaki ocaklarda, ocaklar arasında bu hiyerar ik yapı zamanla yok olmu ve her ocak ba ımsızlık ve e it statü kazanmıştır.⁸⁰

Ocaklar, Alevi-Bekta i gelene inin bir soy a acına ba lanmasını, sosyal sıralamayı, statü ve rol görevlerinin belirlenmesini düzenlemektedirler. Bir adab ve

⁷³ Yusuf Yılmaz, Darendede 1948 do umlu, ilkokul mezunu, köy hocası, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

⁷⁴ Korkmaz, *Ansiklopedik Alevilik Bekta ilik Terimleri Sözlü ü*, s. 273

⁷⁵ Yaman, *Alevilikte Dedeler Ocaklar*, stanbul 1998, s. 78–79

⁷⁶ Gloria L. Çlarke “Alevilikte Ocak, Liderlik/Otorite ve Dede Kavramları”, *www.alewiten.com*, 25. 12. 2006

⁷⁷ Yaman, *Alevilikte Dedeler Ocaklar*, s. 79–80; Yaman, *Alevilik ve Kızılba lık Tarihi*, s. 232–233.

⁷⁸ Yaman, *Alevilikte Dedeler Ocaklar*, s. 80

⁷⁹ Yaman, *a.g.e.*, s. 36

⁸⁰ Yaman, *a.g.e.*, s. 83

erkân, tamamıyla, bu ocak normlarına göre ekillenmektedir.⁸¹ Ocaklar, grubu birbirine ba layıcı ve da ılmayı engelleyici fonksiyona sahiptir. Aynı zamanda dedenin soyu ve seçkin konumunun devam etmesini de garanti altına alır.⁸²

Kuluncak Alevilerinde “ocak” yaygın ve kullanıla gelen bir kavramdır. Kavram de i ik manalarda kullanılmaktadır. Bu kullanımları ayrı ayrı incelemeye çalı aca ız. On iki imamın soyundan geldiklerine inanıl an, dolayısıyla saygın kabul edilen ki iler in ba lı oldukları aileye ve bu soydan gelip onun adıyla anılan en önemli ahsiyetlerin temsil ettikleri ekole verilen addır. On iki imamlardan dolayı bu ocaklara mensup ki iler in Peygamber soyuna dayandıkları kab ul edilir. Dedelik de i te bu ocaklar vasıtası ile bu ki iler in ellerinde bulunur. Ocakları Dede aileleri olu turur. Ocak mensuplarına ocakzade denilir. Dedeler cem evinin olmadı ı yerlerde cem ibadetini bu ocakzadelerin evlerinde gerçeikle tirirler. Kuluncak'ta me hur olarak “Cumı baba oca ı” bilinmektedir. Yörede ya ayanların de er verdikleri, saydıkları ve üstün nitelikli bir ki i olarak gördükleri Cumı baba, yörede bilinen en me hur Alevi -Bekta i babasıdır. Yörede ya ayan aleviler hala onun ya adı ı eve saygı gösterirler.

Ocaklar u ekilde sınıflandırılmaktadır: Ba ımsız Ocaklar ve Hacı Bekta Çelebilerine Ba lı Ocaklar.

Konaktepe ve Ba ören köyleri Bekta i olduklarından ocak olarak Hacı Bekta ı Veli Çelebilerine ba lı olduklarını kabul ederler. Alvar köyünde ya ayan ve Kabak Abdal soyunda olanlar Çorum'da bulunan Sultan Samut Oca ı'na ba lıdır. Bicir Köyü'nde dede olan Timur Özer ve Alvar'da dedelik yapmı olan Gürgür Dede ise ah brahim Veli Oca ı'na ba lıdır. Dolayısıyla Konaktepe ve Ba ören köyl eri hariç di er köyler Ba ımsız Ocaklara ba lıdır.

Hacı Bekta a yani Ulusoylara ba lı olan ocaklar için Hacı Bekta Çelebisinden her yıl icazet almak suretiyle dede görevlendirilirdi. cazet almayan dedelik yapamazdı. Çelebi gerekti inde atadı ı bu dede yi de i tirebilirdi. cazetname adlı belgede dedenin, talipleri ir adla görevlendirildi i, Hacı Bekta Çelebisinin mührüyle birlikte yer alırdı. Bu belgeyi yöreye geldi i zaman beraberlerinde getirirlerdi.⁸³

Ocakların On iki imama ve dolayısıyla Peygamber s oyuna ba lı olmalarına örnek olarak ah brahim Veli Oca ı'nın eceresi u ekilde aktarılmaktadır: mam Hasan, mam Hüseyin, mam Ali, mam Zeynel, mam Bakır, mam Cemal, mam Cafer, mam

⁸¹ Türkdo an, *Alevi-Bekta i Kimli i*, s. 484

⁸² Türkdo an, *a.g.e.*, s. 482; Yaman, *Alevilik ve Kızılba lk Tarihi*, s. 232–235.

⁸³ zzet Yıldırım, Darendede 1946 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

Musa-i Kazım. Musa-i Kazım'ın o lu Emir Kazım Hamza, Emir Muhammed Kazım, Ahmet El Arabî, Muhammeddin, smail, eyh Safi, Sedirettin, Kudbettin, eyh Salih, Emrettin Çelebi, Sechettin, ah Ali, ah Veli, ah Hüseyin, Cafer A a, Mustafa A a, ah brahim Veli...⁸⁴

Ocak kavramı yörede aynı zamanda tekke ve ziyaret yerleri için kullanılır. Ocak sahibi olarak ya amı ve halk tarafından de erli, saygın görülen kimselerin mezarları, ölümlerinden sonra ziyaret yeri haline gelmiştir. Yörede ya ayanlar dilek dileme, hastalıklardan ifa bekleme gibi ihtiyaç anlarında ve dü ün gibi mu tlu günlerinde buraya gelerek adaklar adamı lar, kurbanlar kesmi ler ve lokmalar da ıtmı larıdır. Günümüzde hala bu durum i levini sürdürmektedir. Eskiden sıtma hastalı na tutulanlara 12 imamın ismi anılarak sırtları sıvazlanır, oca a götürülür ve onlara metanet verilir. Hastalıktan ifa için kurban kesilirdi. Yörede önemli kabul edilen ve ocak adı verilen ziyaret yerleri: Kuluncak'ta Mehmet Halife Türbesi(Aleviler arasında Mehmet Kalfe ismiyle me hurdur), Alvar'da Kabak Abdal ve Gürgür Dede Türbeleri, Konaktepe'de Seyfettin Dedenin mezarı, Bicir'de Dervi Ali Türbesi, Ba ören'de Amirel Baba'nın mezarıdır.⁸⁵

Ocak kavramı ile ilgili u tarif de yapılmı tır. Ocak, Veliullahın keramet gösterip ir at etmesine denilir.⁸⁶

Yukarıda görüldü ü gibi Kuluncak Alevileri ocak kavramına de i ik manalar yüklemektedirler. On iki imamın soyundan geldiklerine inanılan ki ilerın ba lı oldukları aileye ve bu önemli ahsiyetlerin temsil ettikleri ekole ocak denildi i gibi, tekke gibi ziyaret yerlerine ve Veliullahın keramet gösterip ir at etmesine de ocak denilmi tir.

K- TEVELLA VE TEBERRA

Tevella; Ehl-i beyti, Ali'yi sevenleri ve ona ba lılı ı ifade etmektedir. Alevilikte en önemli inançlardan biridir. Hz. Muhammed (s.a.s.)ve soyu ile onları sevenleri sevmek, onların izinden gitmek, ikrardan dönmemektir. Ali'ye olan sevgini n yanında onun yaptı nı yapmak, yapmadı nı yapmamak suretiyle dil ile ikrar etti ini kalp ile tasdik ve i le iyle kanıtlamaktır.⁸⁷

⁸⁴ www. Alvarkoyu. Com. (15. 06. 2007)

⁸⁵ Mustafa Yalçın, Darende 1939 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

⁸⁶ Cuma Dinç, 1935 Darende Do umlu, lkokul Mezunu, Çiftçi, Alvar köyünde oturuyor .

⁸⁷ Ulusoy, Hünkâr Hacı Bekta Veli ve Alevi Bekta i Yolu, s. 210 –212, Fı lalı, **Ça ımızda tikadi slam Mezhepleri**, s. 167; Kılıç, **Laik Türkiye için Yükselen Alevilik** , s. 38.

Teberra; Hz. Muhammed (s.a.s.) ve soyunu sevmeyenler ile sevmeyenleri sevenleri sevmemektir. Muaviye'nin o lu Yezit'in soyundan gelenleri sevmemektir. Bu nefret ve lanet Hz. Muhammed'e, Ali'ye ve onların soyuna yapılan haksızlıklar ve zulümlere kar ıdır.⁸⁸

Anadolu Alevili inde oldu u gibi Kuluncak Alevilerinde de Ehli Beyte ima n kapsamında tevella ve teberra önemli bir kuraldır. Kelimenin mana açısından tam olarak ne ifade etti ini dede, köy hocası, imam, cem sohbetlerinde daha önceleri bulunmu olan ya lılar, Alevilik ö retileri hakkında ara tırma yapan yörenin okumu kesimi ve ehirde zamanının ço unu geçirip vakıf faaliyetlerine katılanlar dı nda hiç biri bilememektedir. Kelimelerin anlamları kendilerine açıklandı ı zaman istisnasız her kesim tevella ve teberra anlayı na sahip çıkmaktadır. Tevella, Ehli beyti sevmek ve Ehli Beyti sevenleri sevmektir. Teberra ise Ehli beyti sevmeyenleri sevmemek ve onlardan uzak durmaktır. u söz me hurdur: “Ehli beyti seveni sev Sevmeyeni sen de sevme”⁸⁹

L- KIRKLAR

Bekta ilikte sır bir kurumdur. Hakkında çe itli söylenceler vardır. Hiç bir baskı görmeden, içten gelerek Müslüman olan ve bu u urda tüm varlı mını, ailesini terk ederek Hazreti Muhammed'e ba lanan kimselerdir. Sayıları kırk oldu undan Kırklar olarak anılırlar. Alevilere göre; Hz. Peygamber miraca çıktı nda, Tanrıya bin bir kelam danı tıktan sonra kırkların Cem'ine u radı. O Cem'de mür it olarak Hz. Ali bulunuyordu. Hz. Muhammed onlara kim olduklarını sordu unda kırklarız demi lerd. Büyü ünüz kimdir dedi inde, bizde büyük yok, birimiz kırk, kırkımız biriz diye cevap vermi lerd. Bu Cem'de birbirlerinin geçmi lerinin muhasebesini yapıp sorguluyorlardı. Hz. Hüseyin, Hz. Hasan, Fatıma, Cebrail, Kanber, Cabiri Ensar, Veysel Karani, Selmanı Farisi, Bilali Habe i, Mahmut el Ensari, Gulam Kisani, Ebuzer Gaffari, Amiri Eyyar, Hüzeyme, Malik Ejder gibi 23 erkek 17 bacı Cem olarak Kırkları olu turmu lar. Birinin kırk, kırkınında bir oldu unu ispat etmek için birine ne ter vurularak hepsinden kan aktı ı görülmü tür. Hz. Muhammed miraçta hakkın huzuruna çıktı nını, bin bir kelam danı tı nını, hakla bütünle ti ini kırklar cemindekilere anlattı ı sırada Cenabı Hakkın tevhidi insanlara arma an etti ini söyledi. Cebrail bir üzüm tanesi getirerek

⁸⁸ Ulusoy, *Hünkâr Hacı Bekta Veli ve Alevi Bekta i Yolu* , s. 214, 215, Fı lalı, a.g.e., s. 167; Buyruk, s. 85; Kılıç, *Laik Türkiye için Yükselen Alevilik* , s. 38.

⁸⁹ Bekta Dinç, Darendede 1936 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

Selman'a sundu. Onu kudretten bir el gelip ezmi , erbet ederek kırkı da o erbetten içip mest olarak hep birden hakla bütünle ip semah dönmü lerdir. ⁹⁰

Kırklar, yörede çokça bahsedilen bir kavramdır. Cem ibadeti Kırklar Meclisine dayandırılır. Kırklar Meclisi ile ilgili anlatılanlar arasında herhangi bir farklılık rastlanmamaktadır. Cem ibadetinin önemi ve kutsallığı Kırklar Meclisi ile açıklanmaktadır. Özellikle yalılar bu hadiseyi coşku ile anlatmaktalar. Anlatılan menkıbe şöyledir: Muhammed (as) bir gün bir meclise uyar, kapıyı çalar izin ister, fakat içerden bir ses: “Sen kimsin?” diye sorunca: “Muhammed Peygamberim” der, içerideki ses ona: “Burada peygamberin izi yok” der ve onu gönderir. Daha sonra yeniden gelir aynı soruya karşılık: “Ben Muhammed” der, fakat aynı cevabı alır. Bir sonraki akşamada, Cebrail yardımına yetişir, gaybden bir ses gelir ve soruya nasıl cevap vereceğini söyler. Aynı soru sorulunca bu defa: “Allah'ın fakir bir kulu” der ve böylece içeri alırlar. Bir de ne görsün; en başta daha sonra Hz. Ali oldu onu gördü yüzü kapalı biri oturuyor, içeride kendisiyle beraber otuz dokuz kişi vardı. Bunu görünce onların kim olduğunu sorar, onlar da: “Biz kırklarız, birimiz kırk, kırkımız da biriz” derler. Hz. Muhammed bunu ispat etmelerini ister. Hemen oracıkta Ali bir ne terin ucuyla bilek üzerinde bir yerini keser ve bunun üzerine herkesin bileğinden kan damlar, buldukları evin damından da bir damla kan damlayınca “Bu nedir?” diye sorar. Onlar da “Bu dışarıda olan Selman'ın kanıdır” derler. Sonra Muhammed (as)'e bir üzüm tanesi getirirler ve bu bir tane üzümü kırk kişiye pay etmesini isterler. Bunun üzerine Cebrail (as) yardımına yetişerek, cennetten bir tabak, içerisinde Kevser suyu bulunan bir ibrik getirir. Üzümü tabakta Kevser suyuyla ezer ve karı tırıp herkese sunar ve içerler. Bundan sonra kendilerinden geçen kırklar, semaha dururlar, bir süre sonra da tek beden olurlar. ⁹¹

Kırklar hakkında anlatılan bir diğer menkıbe ise şudur: Dünyada hiçbir şey yokken bir nur vardı. Allah meleğini gönderdi. Bu melek yedi yıl ya da yedi ay dolaştı, bir yer bulamadı. Sonra biri mavi biri yeşil iki nur gördü. Pervaz kıldı ve etrafı seyretti. Baktı ki bir grup insan Allah'a yalvarıyor. Gidip bu durumu Cenabı Allah'a haber verdi. Allah Teala “o gördüğün Kırklar'dır” dedi. “O kullarım beni arıyor, o nurlar da Muhammed ve Ali'dir” buyurdu. ⁹²

⁹⁰ Buyruk, s. 13–18; Hüseyin Temiz, *Aleviliğin Gerçek Yüzü ve Özünü*, İstanbul 1997, s. 151–152; Hüseyin Temiz, *Horasan'dan Almanya'ya (Bir Dedenin Alevilik Üstüne Düğünce)*, İstanbul 2004, s. 140.

⁹¹ Bektaş Dinç, Darende 1936 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

⁹² Cuma Dinç, Darende 1935 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

M- AY N CEM

Cem, Dede huzurunda ve onun önderli inde gerçekle tirilen yargılama eklidir. ki merhaleden olu maktadır: Birincisi, insanların bir yıl içerisinde yaptıklarıyla hesapla arak, bir anlamda yaptıklarının muhasebesini dede ve toplum huzurunda vermesidir. Aynı zamanda verdi i ikrara ne kadar ba lı oldu unun bir göstergesidir. Buradan çıkan sonuç, ikrarın yenilenmesidir. "Görgü Cem"i adı verilen cemlerde gerçekle tirilir. karar veren her canın mutlak suretle dar'a durması ve kendisiyle hesapla arak ikrarını yenilemesi gerekir. kincisi ise do rudan do ruya yargılanmadır. Burada suç i ledi i veya kusurlu oldu u için ki inin do rudan do ruya yargılanmasına yöneliktir.⁹³

Cem, Alevili in temel ibadetidir. Alevi Cemleri daha çok hasat döneminden sonra yapılır. Cemlerin cuma ak a mları yapılması gerekir. Cuma ak amı, per embe ak amına verilen addır. Alevi dedeleri, talipleri köylerde ziyaret etti inde Cem yapılaca ı duyurulur. Cem'e katılacak olanlar yanlarında niyaz veya lokma adı verilen yiyecekler getirirler. Cemler büyük evlerde yapılır. Dede cem yapılacak yerin ba kö esinde bulunan posta oturur. Cemde On iki hizmet vardır. Bu on iki hizmetin sahipleri unlardır: 1.Dede 2.Rehber, 3.Gözcü, 4.Çera cı (Delilci), 5.Zakir A ık), 6.Ferra (Süpürgeci), 7. Saka (brikar), 8.Nakip, Kurbançı Sofracı), 9.Pervane, 10.Peyk (Davetçi), 11. znikçi (Meydancı),12. Bekçi.⁹⁴

Aleviler, ibadet ettikleri yere "Cem evi" adını vermişlerdir. Önceleri tekke, zaviye ve dergâh olarak adlandırılmıştır. Geçmiş tarihimize göre ise Ahmet Yesevi Dergâhı, Hacı Bekta Dergâhı ve 1207 tarihinde yapılan Seyit Gazi Dergâhların' da "Kırklar Meydanı" veya "Meydan Evi" olarak anılan cem evleri var olmu ve Aleviler bu cem evlerinde ibadetlerini yapmışlardır. Bu mabetler de i ik isimlerle anılmıştır; Mevlevilikte "huzur" ya da "huzur-ı pir", Alevilik'de "pirevi" ya da "pir makamı" olarak adlandırılmıştır.⁹⁵

Cem ibadetinde; "ölmeden önce ölmek, hesaba çekilmeden önce hesabını vermek, ulu divana alını açık yüzü ak olarak, kul hakkıyla gitmemek esastır." "Kul kuldandan razı olursa Allah da kuldandan razı olur" ve "döktü ünüz varsa doldurun, a lattı ınız varsa güldürün" ilkesi gere ince; nefsi için ailesini bo ayanlar, yalancı ahitlik edenler,

⁹³ Yaman, *Alevilik ve Kızılba lık Tarihi*, s. 210–214; Hasan Yıldız, "Alevi-Bekta i Hukuk Sistemi, www.alewiten.com, 22.3.2003

⁹⁴ Buyruk, s. 74, 77, 81, 195–200; Temiz, *Alevili in Gerçek Yüzü ve Özü*, s. 161–162; Yaman, *a.g.e.*, s. 210–214; Sezgin, *Hacı Bekta Veli ve Bekta ilik*, s. 121–123.

⁹⁵ Sezgin, *Alevilik Deyince*, 205–210; Yaman, *a.g.e.*, s. 218–219.

hırsızlık yapanlar, haram kazanç sa layanlar, vatan borcunu ödemeyenler, atasına evlatlık görevi yapmayanlar, kom usuna zarar verenler, dedikodu edenler, adam öldürenler, can incitenler, verdi i ikrardan dönenler, kısaca zararlı i ler yapan ki iler Cem'e alınmazlar. Cem'e gelen can, en güzel giysilerini giyer, temiz ve pak bir ekilde gelir. Küskünlü ü varsa barı ır ve bu Cem'e girmeden önce yapılmalıdır. Bedenin abdesti su ile nefsin abdesti gözya ı ile aklın abdesti ilim ile ruhun abdesti a k ve muhabbet iledir. Cem'e katılacak olanlar helal kazancından lokma yaparlar ya da Cem'e götürülece i bir yiyecek alırlar. Herkes aile efradı ile Cem'e gelir, lokmasını lokmacıya, ayakkabılarını znikçiye teslim eder. çeri girerken de meydana niyaz eder, diz üstü oturur ve cümlenin niyazı yapılır. Cemde dedenin destur verdi i cemin biti ine kadar konu ulmaz, edep erkâna uyulur.⁹⁶ Cemdeki hizmetler kısaca öyle tanımlanabilir:

Dara durmak: Dar Yüce Yaratıcının huzurunda durdu unu kabul ederek özünü, benli ini ortaya koyup, teslim olmanın adıdır. Yaratanın huzurunda gizlilik, saklılık yoktur. O her eyi bilen ve görendir. Bilineni bilenden saklamanın bir anlamı da yoktur. Bu darda “ölmezden önce ölünür ve ya amı sorgulanarak, pak insan olunur.” Ruhun arındırılması lazımdır. Din, ruh fezasında yükselmenin adı olarak tanımlanır. Öyleyse “Beytullah” denilen öz, yani vicdani öz, kendini sorgulamalıdır. Bu manada dar aklı temizlemenin adıdır.

Razılık Almak Razılık, bireye mahsustur, arınmaktır. Gönül kırdıysa özür dileyici olup, kırdı ı gönlü onarmak, a lattı ını güldürmek, zarar verdiklerinin zararlarını ödemek yani, kul hakkını sahibine ya arken vermek demektir.

Su Da ıtımak (Saki): Su, can verendir, diriltendir. Su paklıktır, arılıktır. Alak suresindeki sudan yaratılı a ve mazlum Kerbela ehitlerinin anısına binaen su da ıtılır.

Çera Yakmak: Nur suresinin 35 ve 36. ayetleri gere ince üç mum yakılır. Bu mumlar Allah'ın, nübüvvetin, velayetin nurunu temsil eder. Nur, ı ıktır. Kandil nasıl ı ık verip, karanlı ı aydınlatıyorsa, insanların da çera gibi ı ık vermeleri gerekir.

Tevbe Erkâmı: Kul hakkının tövbesi olmaz. Kul hakkı da “Hakkı sahibine ödemekle” olur. Kur'an-ı Kerim, ibadetle ilgili bir yaptırımdan söz etmez, ancak insan haklarının ihlaline maddi yaptırım öngörür. Bir hakkı ba ı lamak veya ondan vazgeçmek yetkisi yalnız o hakkın sahibine aittir. nsan, yaratıcı kar ısında sürekli bir biçimde noksanlı ını

⁹⁶ Sezgin, *a.g.e.*, s. 205–210; Yaman, *a.g.e.*, s. 210–220; Kılıç, *a.g.e.*, s. 65–69; Üçer, *a.g.e.*, s. 355–367.

görmeli ve ondan yeterince olgunla amadı ı için af dilemelidir. Sürekli boyut de i tiren benlik, bir önceki halindeki eksikli e af diler.

Süpürge Hizmeti: Hacı Veli öyle buyurur; Söyle inanlara; Gönül evlerini alçak gönüllülük â ıklık süpürgesiyle süpürsünler. Hırsı, nasılı, niçini, münafıklılı ı, hainli i, çekememezli i, dedikoduyu süpürüp atınsınlar. Süpürge, manevi iç temizli imizin sembolüdür. nanç, bir iç dünya olayıdır.

Mersiye

Cemde hep birlikte aya a kalkarak mersiye okunur. Birlikte aya a kalkı uyanan enerjiyi sembolize eder. ehitlere sevgi, insanlı ın vefa borcudur. Yüce Kitabımız: “Allah yolunda öldürülmü leri ölüler sanmayın onlar diridirler. Rablerinin katında rızıklandırılıyorlar.” Allah’a muhabbet arttı mı, hüzünde artar. Gözya ı ile içiniz yıkanır, temizlenir. Hüznü bizi Allah’a yakla tırır. Bir bilge öyle der; “Elmas nasıl yontulmadan kusursuz olmazsa, ki ide acı çekmeden olgunla amaz .” O acı da Muhammed evlatlarının acısı olursa, mam Hüseyin acısı olursa içinde insan sevgisi olan herkesin gözya ı dökmesi gerekir. Bundan dolayı Alevili e göre Kur’an’ın sevmeyi farz kıldı ı Âlemlerin Rahmeti Hz. Muhammed’in ailesi Ehlibeyt’e mersiye okunur.

Cem öyle yapılır; Alevi cemleri Per embe’yi Cuma’ya ba layan gece yapılır. Cem evinde cemaat (halk) toplanır. Bütün hizmetliler yerini alır. Gözcü, cemaatin hazır oldu unu dedeye duyurur. Bunun üzerine Dede (pir) Cem’e girer. Cemaat ayakta darda durur. Dede meydana gelir, niyazını yapar ve dardaki cemaatin kar ısında dara durarak dar duasını okur. Sohbet eder, cemaatten razılık ister, sorunlar varsa çözer, küskünleri, dargınları barı tırır. Edep erkâna davet eder. Salât ve selam verilir. hlâs ve Fatiha sürelerinin Türkçe manaları okunur. On iki hizmet göre v deyi i okunur. On iki hizmet sahiplerine dede toplu dua verir. Post serilir ve duaları verilir. Tezekkâr hizmetleri ve duaları verilir. Çera uyandırılır ve duaları verilir. Nur Suresi 35. ve 36. Ayetleri okunur. Üç mum yakılır. Süpürgeci hizmeti ve duala rı verilir. Gözcü hizmeti ve duası verilir. Tövbe duası okunur. Secde duası (gülbank) verilir. Duvazımam okunur. Secde duası verilir. Tevhit edilir. Secde duası verilir. Tevhit edilir. Secde duası verilir. Mir’ac’lama okunur ve Kırklar Semahı yapılır. ste k semahları yapılır. Saki suyu da ıtılır ve duaları verilir. Mersiyeler okunur. Secde duası verilir. Süpürge(Farra) hizmeti ve duaları verilir. Lokma hizmeti ve duaları verilir. Çera söndürülür. Post kaldırılır. On iki hizmet yapanların toplu duası verilir. Da ılma (Gidene - Durana) duası verilir. Cemaat meydana niyaz ederek cemden ayrılır. Böylelikle cem sona ermi olur. Cemlerin en

önemlisi, Cuma geceleri dedenin ba kanlı ında düzenlenen ve miracı temsil eden görgü cem'idir.^{97*}

Musahiplik erkânının olmadığı cemler irat (Birlik ve öreti) cemleridir. Kişiler at cemlerinde olgunlaşır, yetilir, ıkrarlıın gerçek boyutunu öğrenir ve sonrada ıkrar verip musahip olur.⁹⁸

Cemdeki On kiş Hizmet ve görevleri şunlardır:

1-Mürşit: Görev itibariyle Hazreti Muhammed'i, Hazreti Ali'yi ve Hacı Bektaş Veli Hazretlerini temsil eder. Onların adına (Biat) ıkrar alır nasip verir. Ayin-i cemi yürüten mutlak otoritedir. Rehberi, dervishi, Talibi edendir, gözetler ve olgunlaşmaları için gerekli olan ruhi ve pratik bilgileri verir. Tarikata girenlerin topluma yararlı ve erdemli insanlar olmalarını sağlar. Sorumluluğuna en ağırlık olan bir kimsedir. Mürşidin, olgunlaşmasını, efendiliğini, âlimliğini, yüce ahlakın, dinin, yolun, yolağın bütün simgelerini doruk noktada özün tasması gerekir. Hakk-el yakın mertebesinde kabul edilir.

Beş nesne mürşitir: Birincisi, Tanrı'nın kelimidir. İkincisi, aydır. Üçüncüsü, güneştir. Dördüncüsü, çeradır. Beşincisi, yoldur. Yol ise Muhammed -Ali'den süzülüp gelen olgun sohbetir. Bunlardan dolayı mürşidin dünyada başıboş gezip ahireti harap etmemesi, Muhammed Ali'nin yolunu sürdürmesi gerekir.⁹⁹ Ayin-i cem yapılacak zaman Mürşit makamına Baba veya Halifebaba oturur. Alevilikte bu makama oturan kişiyeye Dede denilir.

2-Rehber: Tarikata girmek isteyen isteklilere kuralları ve koşulları öğretir. İsteklileri bu konuda edendir ve olgunlaşır. İkrar verip nasip alırken önderlik yapar. Rehberin seriatta amil, tarikatta kâmil sahavet sahibi ve cömert olması gerekir. Gönlü geniş, sevgi dolu, elinden, dilinden, fiillerinden kimsenin incinmediği, yüce ahlak sahibi, âlim biri olmalıdır.¹⁰⁰

Rehber, dedenin yardımcısı ve vekili olup dedenin bulunmadığı zamanlarda onun yapması gereken işleri yürütür.¹⁰¹

3- Gözcü: Rehberin yardımcısıdır. Tarikata yeni girmiş talipleri ve dervişlik derecesine yükselmiş tarikat mensuplarını gözetler. Tarikat kurallarına aykırı davranışta

⁹⁷ Ulusoy, *Hünkâr Hacı Bektaş*, s. 263–290; Yaman, a.g.e., s. 210–220; Kılıç, a.g.e., s. 65–69; Üçer, a.g.e., s. 355–367.

⁹⁸ Üzümlü, "Kızılbaş", *D A*, XXV, s. 554

* Cem ibadeti hakkında bilgi ve yöresel uygulamalardan Malatya ve çevresi uygulamaları için bakınız: Mehmet Dönmez, *Sosyal Bütünleşme Açısından Alevilik - Malatya Uygulaması*-, (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Malatya, 2003

⁹⁹ Buyruk, s. 37–39.

¹⁰⁰ Buyruk, s. 40–41.

¹⁰¹ Üzümlü, "Kızılbaş", *D A*, XXV, 553

bulunmamaları için uyarır. Gerekli inde yol gösterir. Yaramaz davranı ta bulunanları uyarır veya Rehber'i konu hakkında bilgi sahibi kılar.¹⁰²

4- Çera cı: Ayin-i cemin yapılaca ı zaman tüm amdanları siler, parlatır. Kandilleri ya mını fitilini tamamlar. Gazlarını katar. Mumlarını diker. Çera tahtını (makamını) hazırlar. Ayin-i cem süresince biten mumların yerine yenilerini takar. Biten gaz ve ya ları tekrar doldurur.

5-Zakir: Zikirle u ra an kimsedir. Yerde, gökte, zikir sırasında tabiptir, arıdır. Cebrail'in hizmetini üstlenmiştir.¹⁰³ Genellikle sesi güzel olanlardan ve saz çalabilenlerden seçilir. Mür idin emri ile Ayin-i cem süresince zikri yönetir. Kur'an okur, ilahi okur, deyi , nefes ve düvazde imam söyler. Mersiye ve Nevruziyeler söyler. Söylediklerini saz e li inde icra eder.

6-Farra (süpürgeci): Carcı adıyla da anılır. Bu hizmete Selman hizmeti de denir. Görevi her hizmet tamamlandıktan sonra koltu unda çok küçük, sembolik bir süpürge ile gelerek dara durup meydana süpürge çalmaktır.¹⁰⁴

7- znikçi (Meydancı): Cem evinde bulunan postları sıra ve kurallara göre yerlerine yerle tirir. Cem evine gelen canlara Mür it huzurunda duru , niyaz ve di er kurallarda yol gösterir. Oturma yerlerini belirler. Canların tarikattaki kademlerine göre oturmalarını sa lar. Semah'a kalkacak olan canları kaldırır.

8-Niyazcı (Kurbanacı): Cem evine gelen lokmaları ve kurbanları teslim alır. Kurbanları tekbirleyerek keser, yüzer ve pi irir. Lokma merasimi zamanına kadar hazırlar. Lokma merasiminde sofraları açar. Yemekten sonra sofraları kaldırır.¹⁰⁵

9- Sakacı (Sucu): Ayinicemden önce erbet hazırlar. erbetleri ve suları kaplarına doldurur, hazır hale getirir. (Nevruzda sü t hazırlar) Ayinicem süresince susayan canlara su verir.

10- briktar: Elinde le en ve ibrik, omzunda havlu ile Ayin-i cemde hazır bulunur. Mür idin abdest almasına ve yemekten sonra canların ellerini yıkamalarına hizmet verir.

11-Peyik (Haberci): Bu hizmeti yapana pervane de denir. Ayin-i cem yapılaca mını Mür idin emri ile tüm canlara duyurur. Bu görevi ev ev gezerek yerine getirir.¹⁰⁶

¹⁰² Buyruk, s. 81.

¹⁰³ Buyruk, s. 42-44.

¹⁰⁴ Buyruk, s. 77.

¹⁰⁵ Buyruk, s. 74.

¹⁰⁶ Buyruk, s. 81; Yaman, **a.g.e.**, s.210-220; Kılıç, **a.g.e.**, s. 65-69; Üçer, **a.g.e.**, s. 355-367.

12- Bekçi (Ayakçı): Ayin-i Cem'e gelen canların bo kalan evlerini gözetler. Hırsızlık, yangın gibi zarar verici olaylar dan korur. Evlerinde bıraktıkları hayvanlarının herhangi bir zarar yapmalarını önler. Ayin-i Cem'e dı arıdan yapılacak olan engellemeleri önceden görerek gözcüyü uyarır. Görevi Ayin-i cem ve cem evinin dı ındadır.¹⁰⁷

On iki hizmette a a ıdaki ki iler adına görevler yapılır: 1-) mam Hasan-Tarikatçı, 2-) mam Hüseyin- Farra , 3-) Muhammed Hanefi- Berber, 4-) Abdüssamed- Zakir- Sazandar, 5-) Abdulvahid - Sofracı, 6-) Abdulmuin- Hadim, 7-) Tayyib- Saki, 8-) Abdülkerim- Gözcü, 9-) Abdullah- Pervane, 10-) Hadi Ekber- Çera cı, 11-) Abdülceli- Kapıcı, 12-)Turap-Süpürgeci.¹⁰⁸

Cemdeki en önemli unsurlardan birisi semahtır. Semah adının ne zamandan beri kullanıldı ı bilinmemekle birlikte, ünlü tasavvuf dü ünürü Hacı Bekta Veli dönemine, hatta daha eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Orta-Asya aman ve di er Uzak-Do u inançlarından kalıntılar ta ımaktadır. Bu nedenle gökbilimsel danslardan sayılabilir. Erseven'e göre Alevi semahlarında Hz. Ali, Hacı Bekta Veli, bir ulu ki i ya da Cem töreninde mür it postunda oturan Dede, güne i temsil etmektedir. Di er oyuncular ve ana-bacılar, yıldızları ve gezegenleri olu tururlar. Semahta ellerin yukarı kalkması Gök -Tanrı'ya, yere do ru uzanması Yer-Tanrı'ya olan inancı ve tapınmayı anlatır. Ayakların yere vuru uyla kötü ruhları kovmaktadır. Ellerin gö üste çapraz olarak birle mesi, tüm insanlı ı kucaklamak ve sevgi da ıtmaktır. Alevi-Bekta i dü ünçe ve gelene inde, dolayısıyla semahlarda slami motifler fazla yer almaz. Yalnızca Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hacı Bekta Veli sevgisi, Ehli beyt ve On iki mam kültü, ulu sayılan ki ilere saygı ve ba lılık a ırı biçimdedir. Dairesel dönü lerde bir gülün açılmasını, sevgi ve barı n dünyaya pay edili i, yürüyü lerde ayak ve kol hareketlerinin biçimleriyle bir atın yürüyü ünü ya da Turna ku unun uçu unu, kanat süzü ünü görülür. Alevi-Bekta i inancında Turna kutsaldır ve Hz. Ali'nin sesi kabul edilir.¹⁰⁹

Semahlar, Anadolu Alevi-Bekta i zümrelerinde belli kurallara göre ritüel hava içinde Cem düzenine göre dönülür. Çünkü semah, Cem'de yapılan 12 hizm et'ten biri ve sonuncusudur. Semah ba lamadan önce kadın erkek birbirlerine niyaz ederler. Ardından Mür it postunda (makamında) oturan Dede, semah dönenleri kutsar, gülbank

¹⁰⁷ Buyruk, s. 81.

¹⁰⁸ Buyruk, s. 195-196.

¹⁰⁹ İhan Cem Erseven, "Semahlar ve Cem", www.alewiten.com, 2.12.2002; Kılıç, a.g.e. s. 55-59; Yılmaz Soyzer, *Sosyolojik Açıdan Alevi-Bekta i Gelene i*, stanbul 1996, s. 142-144.

denilen Türkçe dua okur. Bu sırada semah dönenlerin baları hafif e ik, eller gö ü ste çapraz biçimde ve ayaklar da mühürlüdür.¹¹⁰

Semah orta, a ır, hızlı olmak üzere üç bölümlüdür. Önce a ır semah nefesi'yle (iir) ba lar, gittikçe, müzi in ritmine göre hızlanır. Semahlardakilerin ayakları çıplaktır. El ele tutu mak yoktur. Semah dönülürken, Mür it-Dede'nin oturdu u, çera tahtı denilen makama sırt dönülmez. Geri geri üç adım gidildikten sonra dönülür. Daha önce dönülürse tarikata ve makama saygısızlık olarak kabul edilir.¹¹¹

Günümüzde birçok semah türü vardır, belli ba lıları unla rdır: Miraçlama, Ali Nur semahı, Kırklar semahı, Turnalar semahı, Erkan semahı, Gönüller semahı, Ya Hızır semahı, Nevruz semahı, Hacı Bekta semahı, Muhammed Ali semahı' dır.¹¹²

Cem ile ilgili önemli ritüellerden birisi de ikrar ayinidir. krar; her Alevinin , " krar cemi" ile yapılan tören neticesinde, toplumsal sözle meye kendi özgür iradesiyle tek taraflı olarak katılmasıdır yani "yol"a girmesidir. Zira her Alevi "can" bu yola girme mecburiyetindedir ve kendisini bunun dı nda tutamaz. krar vermek isteyen ki inin, ikrara hazır olup olmadığı, belirli bir süreyle denenir. Hazır oldu u kanaatine varılınca da " krar cemi" tertiplenerek ikrar vermesi sa lanır. Dede ikrar verecek olana, ikrar vermenin sorumluluklarını ve yükümlülüklerini defalarca anlatır ve hat ırlatır. krar bir anlamda bulu ça ıdır. Di er pozitif hukuk kuralları bulu ça ını belirli bir ya a ba lamalarına kar ın, Alevi-Bekta ilikte ise bu ikrardır. Biri sadece fizyolojik olmasına kar ın, di eri aynı zamanda psikolojiktir. Yani kendini hazır hi ssetmesidir.¹¹³

Cem'e ba lamadan önce yapılan en önemli i lem dara durmaktır. Dar, ba lı oldu u Pir'in huzuruna çıkarak özünden benli ini atmak, Pir'e kar ı güçsüz oldu unu, onun bütün emirlerine kayıtsız artsız uyaca ını ispatlamaktır. Dört türlü dar vardı r:

a)Mansur darıdır. Dara asılır gibi do ruca pir 'in önünde durup elini sallandırıp asılı durmaktır. Talip, dara durdu unda Mansur olur.

b)Fazlı darıdır. Fazlı darı "A k ola" denilince secdeye varmaktır. Bunun anlamı "Fazlı gibi hançer ci erimde" demektir.

c)Nesimi darıdır. Talip do rulup oturdu u zaman Nesimi darı olur. Manası "Nesimi gibi postum yüzdürdüm demektir".

¹¹⁰ Kılıç, **a.g.e.**, s. 55-59; Soyzer, **a.g.e.**, s. 142-144.

¹¹¹ İhan Cem Erseven, "Semahlar ve Cem", www.alewiten.com,2.12.2002; Kılıç, **a.g.e.**, s. 55-59; Soyzer, **a.g.e.**, s. 142-144.

¹¹² Ali Yaman, www.alevibekta i.org,14.11.2006; Kılıç, **a.g.e.**, s. 55-59; Soyzer, **a.g.e.**, s. 142-144.

¹¹³ Üzümlü, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*, s. 158-161; Hasan Yıldız, "Alevi-Bekta i Hukuk Sistemi", www.alewiten.com,22.2.2003

d)Fatıma darıdır. Bu dar, aya nı birbirinin üstüne koymaktır. mam Hüseyin'den kalmı tır. Bir gün mam Hasan ile mam Hüseyin'den Hz. Peygam ber bir su istedi. mam Hüseyin aceleci davranınca sol aya nın parma nı ta a vurup kanattı. Efendimize su verirken utandı ndan dolayı sa aya nı sol aya nın üzerine koydu. ¹¹⁴

Ayrıca üç türlü dardan da söz edilmektedir. Bunlar:

a)Dua Darı: Sa aya nın ba parma ı, sol aya nın ba parma nın üzerine getirilerek öne do ru e ilip avuç içleri dedeye do ru çevrilir ve ayak üzerine dokundurularak durulur. Bu durum dedenin duası bitinceye kadar devam eder. Dua bittikten sonra “Cümlemenizin niyazı” diye yere diz çökerek kendi sa elini sol elinin üzerine koyup eline niyaz eder. Sonra geri geri çekilerek yerine oturur.

b)stek Darı: Herhangi birinden veya dededen bir eyler sormak ya da ba ka canlardan ikâyetçi olmak suretiyle sa aya nın ba parma ı sol aya nın ba parma nın üzerine konarak düzgün bir ekilde durulur. Dede “dilli ba lısın” demedikçe dardaki can konu amaz. zin verildi inde ellerini kıpırdatmadan yalnız a zı ile derdini anlatır. Sonunda diz çökerek secdeye gider, eline niyaz eder ve geri geri çekilerek yeri ne oturur.

c)Sorgu Darı: Erkâna¹¹⁵ dü meden önce dedenin huzuruna gelip diz çökülür. ki musahip ve hanımları erkâna dü ünçeye kadar aynı ekilde beklerler. ¹¹⁶

¹¹⁴ Buyruk, s. 105–106.

¹¹⁵ Erkan: Muhammed Ali'nin yol kuralları; tu ba a acından yapılmı , erkâna dü en musahiplere sürülen a acın adı.

¹¹⁶ Temiz, *Alevili in Gerçek Yüzü ve Özü* , s. 162–163.

K NC BÖLÜM

TEMEL D N KURUMLAR VE TAR KAT ANLAYI LARI

A. TEMEL D N KURUMLAR

1. Dedelik

Anadolu Alevili i'nin sosyal ve dini yapılanması içerisindeki temel kurumlarından. Anadolu'daki Alevi köylerinde dini -sosyal hiyerar inin en üst noktasında bulunurlar. Cemaatin sosyal ve dini lideridirler. Y arı kutsal olarak algılanan dedeler, dini önderliklerinin yanı sıra, toplumsal ya amda da önemli roller üstlenmi durumdadır: Taliplerini, Alevi-Bekta i töresine göre terbiye eder, onları e itir ve aydınlatırlar. Dedeleri üç kategoriye ayrılabilir: 1) Çelebiler, 2) Ocakzâdeler, 3) Babalar veya yol evlatları.¹¹⁷

Anadolu Alevili inde dedelik kurumu üçlü bir hiyerar ik yapıya sahiptir. Bunlar: Pir, Mür it ve Rehberdir. Rehber Pir'e, Pir de Mür ide ba lıdır. Dolayısıyla Mür it dini -sosyal hiyerar inin en üst makamında yer almaktadır. Dede, talibe mür itlik eder, onun mürebbisidir. Dedelerin sahip oldukları yetkiler ve yaptırım güçleri cemaatin sosyal düzenini sa layan çok etkili bir güç olmu tur. Alevi Dedeleri, Türkiye'nin çe itli yerlerinde bulunan "Ocak"lara ba lıdırlar. Bundan dolayı kendilerine Oc akzade veya Ocako lu denilir. Ocakzade dedelerin Peygamber soyundan geldikleri yani evladı resul oldukları kabul edilir ve bu nedenle "Seyyid" adı ile de anılırlar.¹¹⁸

Dede ailelerinde bu durumu kanıtlamak üzere belli dergâhların ve Nakibül E raflar'ın onaylarını ta ıyan belgeler, yani ecereler bulunur. Aleviler arasında günümüze kadar sürmü bulunan uygulamadan anla ıldı ı üzere Dedeler, u i levlere sahip bulunmaktaydılar:

- 1.Sosyal ve dinsel bakımdan topluma önderlik etme ve davranı larıyla, ya antısıyla örnek olma.
- 2.Toplumun ir at (aydınlatma) ve bilgilendirme.
- 3.Toplumda birli i ve dayanı mayı sa lamak.
- 4.Sosyal ve dinsel törenleri (cem, cenaze, evlenme törenleri vb.) yönetme.
- 5.Adaleti sa lamak, suçluları dü kün ilan etme.
6. nancı ve gelenekleri uygul amak ve aktarmak.

¹¹⁷ Esat Korkmaz, *Ansiklopedik Alevilik Bekta ilik Terimleri Sözlü ü*, stanbul 1993, s. 90; Yaman, *Alevilik ve Kızılba lık Tarihi*, s. 230-231.

¹¹⁸ Keskin, *a.g.e.*, s.42-44; Yaman, *a.g.e.*, s. 230-231.

7.Kutsal güçleri nedeniyle maddi -manevi sorunu olanların, hastaların ba vurdu yeri olmak.¹¹⁹

Bir dede ocakzâde, e itici, terbiye edici, bilgili, örnek insan, Buyruklara ve Alevilik esaslarına uyuyor olması gerekir.¹²⁰ Dede, cemaatin dini lideridir, mür idlik eder, ir at eder. Terbiye edicidir; mürebbidir, üstaddir, “pir”dir. Her yıl, kendilerine ba lı olan köyleri gezer, dini hayatı canlandırır, yolu enlendirir, anla mazlıkları giderir, dayanı mayı artırır.¹²¹

Yörede tarikatı yürütmek için Hacıbekta Tekkesinden görevlendirilen yetkili ki iler dede olarak kabul edilir. Bu ki iler, Hacı Bekta -ı Veli Postu adına hareket edip halkla görüm yapar ve tarikatı icra ederler. Dede, Bekta i tarikatında mevcut olan kurumların en önemlisini temsil eder.¹²²

Kuluncak yöresinde asıl Bekta iler, Konaktepe (Tersihan) ve Ba ören köylerinde ya ayanlar olarak kabul edilir. Bunlar Ulusoylar’a yani Hacıbekta ’a ba lıdır. Darılı (Çörmü), Alvar ve Bicir köyleri ise “dedeci” diye bilinirler. Birden çok dedeye ba lı olduklarından yani kabileler arasında hangi soydan, ocaktan gelinmi se o ki iler dede olarak kabul edilmesinden bu isimle anılmı lardır. Bu dedelerin peygamber soylu olmaları gerekir. Hz. Ali’nin soyundan gelmeyenler dede olamazlar. Dede olabilmenin tek artı Hz. Ali’nin soyundan olmaktır. Bunun dı ndaki ki iler gö e çıksa ermi kabul edilir fakat kesinlikle dede olamazlar.¹²³

Konaktepe Köyü’ne dedeler nisan ayının 15. günü gelirlerdi. Kurbanlar kesilir, lokmalar da ıtılırdı. Dede geldi inde küskünler barı tılırdı. Dede, taliplerine tarikatı, deyi leri, duvaz-ı imamları ö retir, On iki mamları saydırır. Hayır ve errin nelerden oldu unu ö retir. Cenab-ı Allah’ın her yerde hazır oldu unu, bakmadan görüp, ça ırmadan i itti ini, Allah’tan saklı, gizli h içbir eyin olmadı ını, herkese iyilik etmek ve do ru sözlü olmak gerekti ini ö ütler. Bir Hak, on iki yası matem, tarık, tercüman, 4 kapı–40 makam nedir, ö retir.¹²⁴

Dede taliplerinin yanına Cem’e gelince talibi dara diker, ö üt verir, birbirlerinden ikâyetçi olanların arasını düzeltir. Dedelik, üçlü sisteme dayanır. Bunlar: Mür id, Pir

¹¹⁹Yaman, *Alevilikte Dedeler Ocaklar*, s. 101–102

¹²⁰Yaman, *a.g.e.*, s. 101

¹²¹ Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik ve Bekta ilik*, Ankara 1990, s. 106–107

¹²² Yusuf Karaku , Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹²³ Temur Özer, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, dede, çift çi, Bicir köyünde oturuyor.

¹²⁴ Bekta Ali Dinç, Darende 1937 Do umlu, lkokul Mezunu, Köy Hocası, Çiftçi, Alvar Köyünde oturuyor.

ve Rehberdir. Birbirlerini tamamlarlar, biri olmaksızın di erinin önemi kalmaz. Üçü de ocakzade olan dede ailelerindedir.¹²⁵

Dedeler üç kısma ayrılır. Ba ımsız ocakzade dedeler, Hacı Bekta Veli'yi pir ve serçe me kabul ederler, fakat Hacı Bekta 'ın postunda oturan ve onu temsil etti ine inanılan Çelebilerden izin almadan taliplerinin hizmetlerini görürler. Bunlar önceleri büyük bir sevgi ile ah smail'e ba lı idiler. ah smail'in Çaldıran Sava ını kaybetmesi sonucunda zaman içerisinde Safevilerin bunlar üzerindeki nüfuzu azalmı ve Hacı Bekta Dergahı bu ocaklar ile ili kilerinde ilerleme kaydetmi tir. Yine de bu dedeler taliplerini ziyaret ederken Hacı Bekta Dergâhı'ndan izin alma zorunlulu u hissetmemi lerdir. Alvar, Bicir ve Darılı köylerindeki dedeler bu kısım içerisinde yer almaktadır.

İkinci kısmı Hacı Bekta Çelebilerine ba lı dedeler veya babalar olu turur. Bunlar yılda bir kere Hacı Bekta Veli postunda oturan Çelebilerden onay alarak dedelik veya babalık hizmetlerini yerine getirirlerdi. Dede veya baba olmak için Peygamber soyundan gelmeyi art ko mamı lardır. Konaktepe ve Ba ören köylerinde bu durum söz konusu olmu fakat u anda dedelerin gelmemesi sonucu uygulama sını yitirmi tir. 1975'li yıllara kadar düzenli bir biçimde uygulanmı tır.

Üçüncü kısım ise Ocakzade dedelerce görevlendirilen dikme dedeler veya babalardır. Bunlar Ocakzade dedelerce görevlendirilirler ve tanınmı bir oca a mensup de illerdir, ancak ocakzade dedenin yoklu unda taliplerin hizmetlerini görürler. Dedenin gelemedi i zamanlarda onun görevini üstlenirlerdi. Konaktepe ve Ba ören köylerinde bu ki iler baba olarak tanınmı lardır. Fakat bunlar da günümüzde varlıklarını koruyamamı lardır. Gerek ikinci, gerekse üçüncü kısmı olu turan dedelerin faaliyetlerinin sürdürülememesi iki ana sebebe dayandırılmaktadır. Birincisi, köyden kente göçlerin ve yurtdı ma i çi olarak giden ailelerin çoklu u sebebiyle yeterli cemaatin bulunamaması olarak belirtilmi tir. İkinci sebep ise mektepli diye tabir edilen üniversite ve lise okuyan gençlerin dedelere, babalara yeterince ilgi göstermemesi olarak görülmektedir.¹²⁶

Dedeler cemaatin sosyal ve dini lideri kabul edilmi lerdir. Sorunların çözümü, insanların bir arada disiplin içerisinde ya ayabilmeleri, ibadetlerin yerine getirilmesi dedeler vasıtası ile gerçekte mi tir. Dedeler belli zamanlarda kendilerine ba lı

¹²⁵ Bekir Yalçın, Darende 1936 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

¹²⁶ Yusuf Karaku , Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

yerlerdeki taliplerini ziyaret ederek, dinsel törenler düzenler, topluluğu bilgilendirir ve anla mazlıkları giderirler. Ziyaretler daha çok hasat mevsiminin dışında gerçekleşirdi. Bu arada köyden olan ve cemde genellikle rehber olarak hizmet eden bir kişi Dede'yi köydeki gelişmelerle ilgili bilgilendirir. Varsa talipler arasındaki anla mazlıklara, dü günlere, musahip olacaklara, evlenecekler veya Hakka yürüyenlere ilişkin konularda dedeyi bilgilendirir. Dü günlerle ilgili konu cemden önce görülür ve dü gün olan kişiler Cem ibadetine kesinlikle giremezler ve kurban lokması yiyemezler. Talipler Dedeler tarafından dara çekilirken, dedelerde cemde dara çekilebilirler. Eer suçlu iseler baları oldukları dedelerce cezalandırılırlar.

Dede'nin çocuklarının tümü dedelik yapamaz, genellikle çocuklarından biri Dedelerin deyiimiyle "hakkından gelen", babasından sonra onun yerine geçerek Dede olur, talipleri ziyaret eder.¹²⁷

2. Babalık

slam dünyasında X. Yüzyıldan itibaren çe itli tesir ve sebeplerle bazı münzevi Sofilere bab veya baba unvanının verilmeye başladığı görülür. XI. yüzyıldan itibaren, baltaran ve Azerbaycan olmak üzere slam ülkelerinde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır, halkın ço unlu unun mutasavvıflara manevi koruyucu, ermi ve baba nazarıyla bakması bu ünvanı, yaygınlaştırmasını kolaylaştırmıştır.¹²⁸

Baba unvanı XII. yüzyılda Türkistan'da hacgan yolunu tutan sufilerle Yesevi dervileri arasında da ilgi görmeye başladı Anadolu'nun fethinden önce yaygın bir biçimde kullanılıyordu. Baba Tahir, Baba Hacı, Baba Sevdai gibileri bu unvanla mehur oldular.¹²⁹ Baba kelimesi İslam ve Sünni tasavvuf çevrelerinde ortaklaşa kullanılan bir unvandır. Kalenderiyye, Haydariyye ve Bekta iyye gibi İslam kaynaklı tarikatlara mensup şeyhlerle onların halife ve dervilerine baba denildiği gibi Çistiyye, Kübreviyye ve Nakibendiyye gibi Sünni tarikatlara mensup bazı şeyhlerle de bu unvan verilmiştir. Balım Sultan tarafından tekliflendirilen Bekta iili in iki kolundan biri Babalar (Babagan veya Nazeninan) koludur. Daha çok şehir ve kasabalarda yaayan, tekke ve zaviyeleri bulunan Bekta i babaları "yol evladı", diğer kolu temsil eden Çelebiler ise

¹²⁷ Temur Özer, Darende 1948 doğumlu, ilkokul mezunu, dede, çiftçi, Bicir köyünde oturuyor.

¹²⁸ Süleyman Uluda, "Baba", *D A*, İstanbul 1991, IV, 366; Sezgin, *Alevilik Deyince*, s. 128-130.

¹²⁹ Uluda, Süleyman, *a.g.mad*, IV, 366.

“bel evladı” olarak tanınır. Bekta ili in son eklinde babalık belli bir e itimden geçtikten sonra ula ılan önemli bir tarikat makamı haline gelmi tir.¹³⁰

Kuluncak yöresinde “baba”, dedelerin bir alt makamıdır. Bunlar, yörede belli bir vasfı olan, dürüstlük ni anı ta ıyan, herkes tarafından do ru bilinen ve belirli bir soya sahip olan ki ilerdir. Hacıbekta ’tan gelen vekile yardımcı olurlar. Gelen dedeye köyün genel durumunu anlatır ve onlara her konuda yardımcı olurlar. Yörede dede bulunmadı ı zamanlarda küskünleri barı tırır, bütünle tirici hizmetleri yapar. Zamanla babalarda dede olarak kabul edilmi lerdir. Bazen baba ve dede kavramları aynı manada kullanılmı lardır. Baba olacak ki inin eline, diline ve beline hâkim olan bir ki i o lması gerekir. Konaktepe köyünde mezarı bulunan Alle Dede’nin babası olan Cümü Baba, yörenin en tanınmı ve Sünni kesimde de saygı duyulan bir Alevi -Bekta i babasıdır. Mezarının Hacıbekta ’ta oldu u kabul edilir. Cumu Baba aynı zamanda Hacı Bekta ’ta dedebaba olarak tanınan Nebi Baba olarak da bilinir.¹³¹

3. Musahiplik

Önemli ritüellerden biri de musahiplik erkânıdır. Alevi toplumunun gerçek bir üyesi olabilmek ve sosyal bir mevki sa layabilmek için musahipli olmak gerekmektedir. Bunun için her aile çiftinin, bir musahip tutması gerekir. Bu dört ki ilik iki aile, Alevi cemaatinin çekirde ini olu turur. Bunlar birbirlerine karde sayılırlar, buna ahiret karde li i, yol karde li i, nasip karde li i, can karde li i gibi isimler verilmektedir.¹³²

Musahipli in kökenine ili kin iki görü vardır. Bunlardan birincisi, musahiplik kurumunun slamiyet’ten önceki Türk geleneklerine dayandırılmasıdır. Ka garlı Mahmut’un Divan-ı Lügat-it Türk adlı eserinde kullanmı oldu u “biste” sözcü üne dayandırılır. Do u Türklerinde “biste” “ortak, karde ” manasında kullanılmı tır. Buradaki bitse karde veya ortak âdeti musahibe benzetilmi ve bu âdetin her tacirin bir ortak ya da karde inin bulundu u esnaf veya zanaatkâr loncalarındaki varlı ma dikkat çekilmi tir. kincisi, slami bir kurum oldu u eklindedir.¹³³ “Mekkeli muhacirler için Hz. Peygamber bir genel toplantı tertipledi. Bu toplantıda her çalı an, eli i tutan Medineli Müslümanın (Ensar), bir Mekkeli Müslümanı (Muhacir) ‘karde edinmesi’ teklifinde bulundu (Muahat Anla ması). Buna göre iki tarafın aile mensupları, bu suretle

¹³⁰ Uluda , Süleyman, **a.g.mad**, IV, 366.

¹³¹ Mehmet Demircio lu, Darendede 1949 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹³² Keskin, **a.g.e.**, s. 44; Üzümlü, “Kızılba ”, **D A**, XXV, 554; Yaman, **Alevilik ve Kızılba lk Tarihi**, s. 240; Soyger, **a.g.e.**, s. 125.

¹³³ Melikoff, **Uyur dik Uyardılar**, s. 91.

ortakla a çalı acak, kazanacaklar ve hatta öz karde ler, ye enler ve ba ka akrabalar bertaraf etmek suretiyle birbirlerinin mirasçısı olacaklardı. Herkes gönül rızasıyla teklifi kabul etti. Peygamber çe itli yeteneklerin dengeli bir biçimde e le tirilmesi için, bu karde le tirme hareketini bizzat idare etmi tir. Bulunan bu çare, bu usul senelerce devam etmi tir.”¹³⁴ fadelerinde de görüldü ü üzere musahipli in kökeni Medine’deki ensar-muhacir karde li ine kadar uzanmaktadır.

Musahiplik evli bir çiftin di er bir çift ile karde olması için yapılan erkândır. Erkânın seyri görgü cem’ine benzer. Rehberin nezaretinde huzuruna getirilen iki çiftte dede yol hakkında bilgi verip ardından ellerine, bellerine ve dillerine dikkat edeceklerine dair söz aldıktan sonra temsili olarak yıkayıp bellerini on iki tarik çalar, böylece iki çift musahip kavline girmi olur. Gece geç vakitlere kadar deyi ler okunup belli kurallar çerçevesinde kurban etiyle birlikte “dolu” adıyla anıla n içki içilir ve merasim tamamlanır.¹³⁵

Nasıl ki Ayin-i Cem, Kırkların Cem’i olan Ar ’ta yapılmı bir merasimin yerde tekrarlanı ıysa, Musahip merasimi de, zaman ve mekân ötesinde yapılan bir merasimin yeryüzündeki izdü ümüdü”¹³⁶ ekinde Melikoff tarafından tanımlanan Musahiplik, kan ba ı haricinde sonradan kurulan bir akrabalık türüdür. Alevilikte ergenlik ça ına girmi iki ki inin aynı zamanda bir törenle Alevilik’e girmesine musahip olma denir, musahip olan ki iler karde ten daha ileri sayılırlar. Her Alevi ’nin bir musahibi olması gerekir, musahipsiz belli merasimlere girilemez. Musahiplik kurumunun sosyal i levi çok önemli olup, musahipler bütün ya amları boyunca kar ılıklı yardımla makla yükümlüdürler. Bir musahip musahibinin evine davetsiz girebilir, rahatlıkla sofrasına oturabilir. Ellerindeki “namus dı ında” her eyi payla maları gerekir. Birbirlerine kar ı hiçbir kötülükte bulunulmamalıdır. Musahiplerin çocukları, karde veya bacı çocukları sayıldı ından birbirleriyle evlenemezler. Bu ba ölünceye kadar sürer. Bir musahip evlenmek istedi i zaman, Ahiret karde i ona yardımcı olmalıdır. Birlikte kol kola kız aramaya çıkarlar. Musahip, gelin odasına kadar evlilerin yanında bulunur. E er evli ise e i, evlenme merasimi boyunca yeni geline yardımcı olur. Musah ip olabilme ya ı konusunda kesin bir sınırlama yoktur. Ergenlik ça ına girmek, akıl -bali olmak yeterli sayılmaktadır. Musahiplikle ilgili bazı artlar bulunmaktadır. Bunlar: aynı dili

¹³⁴ Muhammed Hamidullah, *Resulullah Muhammed* (Çev. Salih Tu), st. 1992, s. 102–103.

¹³⁵ Üzümlü, “Kızılba ”, *D A*, XXV, 554; Kılıç, *a.g.e.*, s. 48; Soyner, *a.g.e.*, s. 125–126; Yaman, *Alevilik ve Kızılba lk Tarihi*, s. 240–245.

¹³⁶ Melikoff, *a.g.e.*, s. 93–94

konu uyor olmak, aynı ya ta, aynı dinde, aynı sosyal durumda olmak (bek âr –evli, ya lı-geç ile musahip olamaz) ve aynı yerde oturuyor olmaktır.¹³⁷

Kuluncak yöresinde musahiplik ile ilgili unlar söylenmektedir. Musahip, öz karde ten daha yakındır. Birbirlerinin bütün ihtiyaçlarını kar ırlarlar. Aralarında kız alınıp verilmez. Musahip olunurken önce tarikata girilir, ku aklar ba lanır. Bekta i icrası yapılır. Yola girilip ye il ku ak ba lanır. Ayaklar çıplak oldu u halde Mansur darına durulur. Musahipli in ya ı olmaz. Ancak akil bali olması, askerlikten sonra ba laması gerekir. Musahip karde ler ömür boyu birbirlerine her konuda yardımcı olurlar.¹³⁸

Musahiplik ile ilgili u dörtlük söylenmektedir:

“Musahiple musahibin varisi

kisi de bir elmanın yarısı

Özü çürük kalle olsa birisi

On iki mam divanını göremez.”¹³⁹

Musahipli in ilk kayna ı Ehli beyttir. İlk musahipler de Muhammed ile Ali’dir. Peygamber ve arkada larının bulundu u büyük bir toplulu un huzurunda Muhammed - Ali için musahiplik toplantısı yapılmı ve bu toplantıda Muhammed -Ali’yi sahabeden örnek alan ba ka kimseler de musahip olmak için bu törene i tirak etmi lerdir. Bununla ilgili olarak Buyruk’ta da geçmekte olan u kıssa anlatılır: “Musahiplik Muhammed - Ali’den kaldı. Bu olay Peygamberin hicretinden sonra gerçekleş ti. Cebrail (as) u ayeti getirince ‘Ey Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebli et. E er böyle yapmazsan O’nun risaletini tebli etmemi olursun’¹⁴⁰, Peygamber bir minber hazırlanmasını istedi. Sahabeler, ya resûlallâh burada hiç kereste yoktur, dediler. Bunun üzerine Hazreti Resul’e Cebrail hemen u ayeti getirdi. ‘Allah seni insanlardan koruyacaktır’. Daha sonra Resûlullâh deve palanından minber düzmelerini istedi. Ali’nin elini eline alıp minber üzerine çıktı ve öyle dedi: ‘Ey inananlar, hakikat ahı Merdan Ali hakkında geldi. Varın Ali’ye iradet getirin’. Mukaddes eli ile ku a nı açtı ve Ali’yi ba rına bastı. Gömle i içine çekti ve ikisi bir gömle e girdi. Bir gömlekte iki ba bir gövde gözüktü. Hz. Peygamber unları söyledi: ‘Senin kanın benim kanım, senin etin benim etim, senin vücudun benim vücudum, senin ruhun benim ruhum, senin canın benim canımdır’, ‘Ben

¹³⁷ Melikoff, a.g.e., s. 95–98; Kılıç, a.g.e., s. 48; Soyoyer, a.g.e, s. 125–126; Yaman, a.g.e, s. 240–245.

¹³⁸ Bülent Yıldırım, Darende 1979 do umlu, üniversite mez unu, Sınıf Ö retmeni, Konaktepe köyünde oturuyor.

¹³⁹ Hatice Karaku , Darende 1904 Do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Konaktepe köyünde oturuyor .

¹⁴⁰ Maide , 5/67

kimin mevlası isem Ali'de onun mevlasıdır.' Daha sonra Ali'nin elini tuttu, ba parma nı onun ba parma na koydu ve kendisine vekil olması için kendi yerine geçirdi. Ali için duada bulundu ve kendi seccadesini getirmesini istedi. Ku a nı seccadenin üzerine bıraktı ve Tanrı'nın, Cebrail'in, kendisinin adını anıp üç adım atarak uzakla tı. Hz. Ali de ku a nı çıkardı ve Peygamber ku a nı Ali'nin beline Allah, Cebrail ve Muhammed diyerek üç dü üm ile b a ladı. Orada bulunanlara her iki ki inin birbirlerine karde olmasını istedi. Herkes kendisine bir karde buldu. Hz. Ali yalnız kalınca Peygamber 'Ey Ali sen tıpkı Musa ve Harun gibi benim karde imsin' dedi. ¹⁴¹

Musahiplik, birbirlerini uzun bir süre tanıma devresinden geçiren e lerin bulundu u iki aile arasında yapılır. Musahipler görülmeye durdu unda önce boy abdestlerini alırlar. Daha sonra bütün köyü gezip helallik alırlar. "Ben Muhammed Ali yoluna gidiyorum, görülece im" diyerek herkesten müsaade isterle r, helallik alırlar. Musahibin biri helallik alamazsa di eri de yola devam edemez. Musahiplik cemine, ba tan sona sadece musahipli olanlar i tirak edebilmektedir. Musahip ceminde dede ve musahipli talipler bulunur ve kurbanı da ancak musahiplilerin yiyebil di i bir lokma ile cem gerçekte tirilir. Musahip olan kimselerin her bakımdan birbirine e it olmasına dikkat edilir ve musahiplerin ya amları boyunca da bu e itli i korumaları gerekti i anlatılır. Âlim cahil ile, zalim mazlum ile, mür it mürit ile, mümin m ünafık ile, bekâr evli ile, genç ya lı ile musahip olamaz. Musahip musahibi ile bir evde, bir köyde, bir ehirdede olmalıdır. Musahipli olanlar her türlü mükâfat ve cezayı ortak üstlenirler yani herkes birbirinden sorumludur. Musahiplikte öz karde ten daha f azla yakınlık vardır. ¹⁴²

Bir musahip di erinden gizli lokma yerse derdine derman bulamaz, denilir. Yedi i lokma murdar sayılır. Musahibin hanımı musahibe bacı sayılır. ¹⁴³

4. Dü künlük

Dü künlük Meydanı, Kızılba erkânında "hukukî kudret ve ceza"nın "icra kuvveti" mahiyetindedir. Bu hukuku genel surette öyle özetleyelim. Taaddüd -i Zevcât (birden fazla kadınla nikâhlı olarak evli olma), Talâk(nikâhlı kadını bo ama), Zina, Sirkat (hırsızlık), Katl (öldürme), Dede ve meydan erenlerine yalan söylemek, "Sır"rı if a etme, Vaktinde ba okutmamak, Pir ve ocak hakkını (senede 28 kuru) ödememek, "E " günahından sorumlu olmamak, Yezîd ehli(Ehl-i Sünnet)'ne yol göstermek yani

¹⁴¹ Buyruk, s. 150-155.

¹⁴² Halil Demircio lu, Darende 1933 Do umlu, lkokul mezunu, çiftçi, Konakt epe köyünde oturuyor.

¹⁴³ Hüseyin Gürkan Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

onunla evlenmek, Gere inde sufi dostlarından yardımla ma ve dayanı masını esirgemek. te bu maddeler, genel yasaklardan olup, bunlara aykırı hareket edildi inde, -ki i- sorumlu olur.¹⁴⁴

Dü künlük, yol terbiyesine aykırı davranan, suçlu kimse anlamına gelir. Alevi - Bekta i yoluna ters davranı larda bulunan suçlu kimselere dü kün denir. Suçluluk haline de dü künlük denilir. Talib, Dede, Mür id olan ki iler kendilerini kötülüklerden irade ve istekleriyle sakındırmalıdır. E er ki i kendisine bu kötülüklerden uzak tutamamı sa, o ki i dü kün sayılır. Dü künlük, bir cezadan çok caydırıcı ve ibret verici sosyal ve toplumsal bir tedbir özelli indedir. Haksız yere e ini bo amı , bir adam öldürmü veya toplumsal kurallardan birini ihlal etmi ki i, kanuni cezanın dı nda, Alevi toplumunun dı na atılarak toplumdan soyutlanır. Dü kün olan ki i ile kimse selamla maz, evine gidip gelinmez. Ayinlere katılamaz, kurban eti yiyemez. Ailesi, dü kün olan ki iyi evinden dı arı atmadıkça, dü kün kimseyle aynı kazandan yemek yiyenlere de dü kün gözüyle bakılır. Dü kün ki inin musahibi ondan ayrılmak zorundadır. Aksi takdirde musahibine de aynı muamele yapılır.¹⁴⁵

Dü kün, toplumla ba ları koparılmı , dokunulması yasak birisi haline getirilmi ve tecrit edilmi tir. Ki i, i ledi i suçun durumuna göre geçici, ya da sürekli olmak üzere iki ekilde dü kün sayılır. Geçici dü künlükte, ki i belirli bir zaman süresi içerisinde toplumdan uzakla tırılır, para ve dayak cezasına çarptırılır. Zaman süresi dolunca bir kurban kesilir ve cem tertip edilir. Dü kün ki i, cemde herkesten helallik alır. Sürekli dü künlü e “yoldan dü me” de denil ir. Bunlar yol dü künü kabul edilerek toplumun dı na itilir. Bunlar, Kur’an’da evlenilmesi yasak olanlarla evlenenler, ikrarından dönenler ve zina yapan ki ilerdir.

Dü künlük suçlarından bazıları unlardır: çok e lilik, bo anma, zina, hırsızlık, adam öldürme, dedeye veya meydan erenlerine yalan söylemek, sırrı açı a vurmak, zamanında ba okutmamak, pir ve ocak hakkını ödememek, e günahından sorumlu olmak ve Sünni olanlara yol göstermektir.¹⁴⁶

Sorgu cem’i: çar ambayı per embeye ba layan gecelerde taliplerin dedenin huzurunda sorgudan geçirildi i toplantıdır. Bu toplantılarda muhabbet, sohbet ve zikir fasıllarından sonra taliplerin birbirinden razı olup olmadıkları sorulur, varsa ikâyetler

¹⁴⁴ Baha Said Bey, *Türkiye’de Alevi-Bekta i, Ahi ve Nusayri Zümreleri* (Haz. smail Görkem), Ankara 2000, s. 149–161; Üzüm, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*, s. 170-171.

¹⁴⁵ Keskin, **a.g.e.**, s. 47–48; Üzüm, **a.g.e.**, s. 170–172; Kılıç, **a.g.e.**, s. 48–49; Yaman, *Alevilik ve Kızılba lık Tarihi*, s. 245–248.

¹⁴⁶ Keskin, **a.g.e.**, s. 47–48; Üzüm, **a.g.e.**, s. 170–172; Yaman, **a.g.e.**, s. 245–248.

de erlendirilir ve suç u sabit bulunanlar türlü cezalara çarptırılır. K üçük suçlar belli sayıda sopa cezasıyla cezalandırılır. Mesela dedenin arkasından sırrını if a edenlere doksan dokuz sopa vurulur. Zina, adam öldürme gibi büyük suç i leyenler ise “dü kün” ilan edilerek toplumdan uzakla tırılır.¹⁴⁷

Mürüvvet Meydanı adı verilen Halk Mahkemesi olarak da nitelendirilen Dü künlük Meydanı ba ka bir deyi le yargılama sürecidir. Dü künlük, inanç, ibadet ve kar ılıklı ili kiler ile ilgili belirlenmi olan kuralların yerine getirilmemesi durumunda Cem’e ba lamadan önce sorgu erkânı y yapılması sonucu bazı cezaların verilmesidir. Bu cezalar hem dede hem de talipler için geçerlidir. Belirlenen kuralları çi neyen kimselere “Dü kün” denir. Bu ki iler için sorgu meclisi kurulur ve buna da “Dar” denir. Dar esnasında ki i, cemde dedenin ve cema atın huzurunda yargılanır. lenen suçlara göre tespit edilen cezalar vardır. Bu cezalar, Buyruklarda bulunmaktadır. Aslında cemlerde insanların dikkat etmeleri gereken kurallar sürekli anlatılmaktadır. Suç i leyenlerin dara çekilmesi, sonunda belirli cezalara çarptırılmaları ve bunun meclis önünde onların katılımı ile gerçekleşmesi halk arasında suça yönelik caydırıcılı ı sa lanmı olmaktadır. Bütün bunların yapılmasında asıl amaç toplum huzurunu sa lamak, ki ilerinin kırıgınlıklarını, dargınlıklarını gidermek ve ölmeden önce herkesin birbirinden razı olmasını sa lamaktır.¹⁴⁸

Dü künlük Kuluncak’ta toplumdan soyutlanma olarak algılanmaktadır. Onlara göre yanlı bir i yapılıncı ki i yedi sene cemaate alınmaz, halktan dı lanır. Bu yedi sene boyunca sürgün kalır, sı ır ır katılmaz, koyunu güdülmez. Tövbe isti far etmesi istenir. E er tövbe etmek isterse Nev ehir’deki Hacı Bekta -ı Veli Dergâhı’na yani Post’a gider. Oradan af alır, beraatını ister. E er kabul görürse tekrar toplum içerisine kabul edilir.¹⁴⁹

Dü künlü ü gerektiren suçlar unlardır: katillik, hırsızlık, zina, bo ama, çok evlilik, dedeye ve meydan erine yalan söylemek, sırrı açıklamak. Tek e lilik esastır. Birden fazla evlenene iyi gözle bakılmaz. E er bir i zorunlu olarak evlenecekse e inden razılık alması gerekir. Aksi takdirde dü kün sayılır. Dü kün olan ki ilere sürgün dı nda genellikle u cezalar verilir: aya nını ate e basmak, bo azına delikli ta takmak, kırklar

¹⁴⁷ Buyruk, s. 150

¹⁴⁸ Üzüüm, a.g.e., s. 170–172; Kılıç, a.g.e., s. 48–49; Yaman, a.g.e., s. 245–248.

¹⁴⁹ Halil Demircio lu, Darende 1933 Do umlu, lkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

a kına a ır a ır kırk tane asa vurmak. Bu cezaların verilmesindeki amaç “bu dünyada sorulan öte dünyada sorulmasın” mantı ı gere i günahları dökmektir. ¹⁵⁰

Dede bir yere geldi inde orada bulunanlar toplanırlar ve cem yaparlar . Dede önce sorgu erkânını gerçekte tirir. Cemaate ‘Bu yol, Hak yolu, Muhammed -Ali yolu, do ru yol. Birbirinizden davanız, alaca ınız, verece iniz varsa buyurun, bu yola gelin, küskün, dargın iken bu yola girilmez. Yolda ufak tefek kırgınlık varsa, barı alım, görü elim, yola girelim” der. E er dargın olanlar varsa bu ki ileri sulha ça ırır. Örne in; birisi sulh oluyor, birisi olmuyorsa, sulh olmazsan bu yola giremezsin’ der. ‘Yok, ben sulh olmam’ diyorsa, köylüyü burada topladık, ahidin kimse, bul, ifadesini alalım, karar verelim’ der. E er sulha tâbi olmak istemezse, tarikatın kanunu üzerine, elimizdeki Buyruk kitabının üzerine, bu adama dü künlük cezası verece im. ‘Kabul ediyor musunuz cemaat?’ diye sorar. ‘Ediyoruz dede’ derler. ‘Peki, öyleyse 4 kapı –40 makamın 10’ncu makamı olan Pir makamının, 49. maddesinden, 12. burçtan dü künlük ettiim. Kabul ettin mi cemaat?’ ‘Kabul ettik dede.’ Üç defa tekrar eder. ‘Öyleyse bundan sonra tarikatın cezası udur; Bu adamın malı varsa, malınıza, davarı varsa, davarını davarınıza katmayacaksınız. Selâm vermeyecekseniz, selâmını almayacaksınız. Ölüsünü kendisi gömecek. Bunu kabul ettiniz mi?’ ‘Kabul ettik dedem...” ¹⁵¹

E er ki i farklı bir suç i lemi se ona göre aynı usul ile cezası verilir. Ki i dara durunca kesinlikle yalan söyleyemez, kırılır. Kalbinde ne varsa onu söyler. Alvar köyünün merhum dedesi Gürgür Dede’nin sa lı ında kendisi i le yapılan köyün internet sitesinde yayınlanan bir söyle ide unları anlatıyor: “Bir gün, yanlarında kangalları olan bir iki adam geldi. Hacca gideceklermi . Adam, “Dede, sana bir ey danı aca ım; köydeyken cehaletime uydum. Birinin tosununu çaldık, sattık . Hacca gidece im, bu durum ne olacak?” dedi. “Gidemezsin. Adamın malını vereceksin. Senden razı de il ki gidesin” dedim. “O zaman hırsızlı ım ortaya çıkar. Rezil olurum.” “Allah’ın yanına varabilirsen, rezil ol bakalım. Burada rezil olsan daha mı iyi? Sen hacca gidemezsin. Bu kabul olmaz. Git, o adama de ki, ‘Gençli imde cehaletime uydum, senin bir tosununu götürdüm. Sattık, yedik. Hacca gidece im’ Hakkını helâl ettirmeden, razı etmeden gidemezsin.” dedim. Adam a ladı. “Dede, sözün do ru” dedi. Gitti, o ad amı razı etti. Sonra hacca gitti. Allah’ın huzuruna kul hakkıyla gidilmez. Kul hakkıyla gideni Allah affetmez. Ta ki o kul, dünyada öldükten sonra gelip de, “Ben bunu helal ettim ya Resullullah” diyene kadar, mah er yerinde dursa gerektir. “Zatın namazında n,

¹⁵⁰ Bekta Ali Dinç, 1937 Darende do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

¹⁵¹ Cuma Dinç, 1935 Darende Do umlu, lkokul Mezunu, Çiftçi, Alvar köyünde oturuyor .

orucundan noksanı varmı , o bana ait” diyor Cenab -ı Allah, “Ben onun üzerine çizgi çekerim, ama kul hakkına çizik çekemem”.¹⁵²

B. TAR KAT ANLAYI LARI

1. Dört Kapı - Kırk Makam

Alevi kültüründe “Dört Kapı Kırk Makam” ekindeki Kâmil (olgun) insan olma ilkelerini Hacı Bekta Veli'nin tespit etti ine inanılır. Hacı Bekta , bunu “Kul Tanrı'ya kırk makamda erer, ula ır, dost olur” ekinde açıklamı tır. Bu ilkeler a ama a ama insanı olgunlu a ula tırır. Bir ba ka yorumu göre ise eriat anadan do mak, tarikat ikrar vermek, marifet nefisini bilmek, hakikat Hakk'ı özünde bulma yollarıdır. Hacı Bekta 'a göre Allah'a giden yolların sayısı, yaratılmı olanların aldıkları nefesler sayısındadır. Bunun yanı sıra gerçe e ula an ki iler dört kapı kırk makamdan geçen ki ilerdir. Bu kırk makamın 10'u eriat, 10'u tarikat, 10'u marifet, 10'u da hakikattedir. Dört Kapı unlardır: 1. eriat, 2. Tarikat, 3. Marifet, 4. Hakikat¹⁵³

Her bir kapının on makamı vardır.

eriat kapısının makamları: 1. man etmek, 2. lim ö renmek, 3. badet etmek, 4. Helal kazanmak, 5. Haramdan sakınmak, 6. Adet halinde cima eylememek, 7. eriat evine girmek, 8. efkatli olmak, 9. Temiz yemek ve temiz giyinmek, 10. iyili i buyurmak ve yaramaz i lerden sakındırmak .

Tarikat kapısının makamları : 1. Mür itten el alıp tövbe etmek, 2. Talip ve mürit olmak, 3. Saçı, sakalını ve giysisini temiz tutmak, 4. Nefsine mücadele etmek, 5. Hürmet etmek, 6. Haksızlıktan korkmak, 7. Haktan ümit kesmemek, 8. bret ve hidayet üzere olmak, 9. Cemiyet, nasihat, muhabbet sahibi olmak, 10. Ak, evk, safa ve fakirliktir.

Marifet kapısının makamları: 1. Edepli olmak, 2. Korku, 3. Sabır, 4. Kanaat, 5. Hayâ, 6. Cömertlik, 7. lim, 8. Miskinlik, 9. Kendini bilmek, 10. Marifet

Hakikat kapısının makamları: 1. Alçakgönüllü olmak, toprak olmak, 2. Yetmi iki milleti bir görmek ve kimsenin aleyhinde bulunmamak. 3. Yapabilece in hiçbir iyili i esirgememek, elinden geleni yapmak 4. Tüm yaratılmı lara emin olmak . 5. Mülk sahibine yüz vurup, yüzü bulmak. 6. Sohbet, yani sırlardan söz etmek. 7. Sır üzere

¹⁵² [www. Alvarkoyu. com.](http://www.Alvarkoyu.com), 10.07.2007

¹⁵³ Soyzer, a.g.e., s. 153; Yaman, *Alevilik ve Bekta ilik Tarihi*, s. 208.

olmak, 8. Teberra üzere olmak. 9. Münacat üzere olmak. 10. evk mü ahedesı üzere bulunmak.¹⁵⁴

Anadolu Alevilik anlayı ında Hacı Bekta ı Veli'nin Makalat adlı eserinde bildirdi i ve insanı kâmil olmak için uyulması gereken esaslar saydı ı kabul edilen ö retilerdir. Bu ö retiler Kuluncak Alevilerinin inanç anlayı ında önemli yer tutmaktadır. Buyruk'ta da dört kapı kırk makam anlayı ı aynı ilkeler etrafında i lenmi tir. Bu konu hakkındaki bilgileri Konaktepe köy hocası Bekir (Bekta) Yalçın, Darılı köy hocası Yusuf Aslan ve Bicir'de dede olan Temur Özer ile yapımı oldu umuz söyle ilerden derlemeye çalı tık. Onlara göre dört kapı unlardır:

1. İmi eriat 2. Mana-ı Tarikat 3. Kemal-i Marifet 4. Sırr-ı Hakikat

Bu kapılar birbirlerine ayandırlar. Fakat dördününde kendine has özellikleri vardır. eriat, Muhammed Mustafa (as)'nındır. Tarikat, yedi ar ındır. Marifet, Hak Teala Hazretlerinin bin bir adını bilen ariflerin ve abidlerin açtı ı kapıdır. Hakikat, Hak Teala'nındır.

eriat gemidir, tarikat denizdir, marifet dalğıçtır, hakikat incidir. Her kapının on makamı vardır. eriat kapısının makamları: 1. iman etmek, 2. İlim öğrenmek, 3. badet etmek, 4. Haramdan uzakla mak, 5. Ailesine yardım etmek, 6. Çevreye zarar vermemek, 7. Peygamberin emirlerine uymak, 8. İffetli olmak, 9. Temiz giyinmek, 10. Yaramaz i lerden sakınmak.

Tarikat kapısının makamları: 1. Mür itten el alıp tövbe etmek. 2. Mür idin iste ine olmak. 3. Temiz giyinmek. 4. iyilik yolunda sava mak. 5. hizmetli olmak. 6. Haksızlıktan korkmak. 7. umutsuzlu a dü memek. 8. İffet almak. 9. nimet da ıtmak. 10. Özünü fakir görmek.

Marifet kapısının makamları: 1. Edep, 2. Bencillik, kin ve garezden uzak olmak ve masivadan tecevüt 3. Perhizkârlık, 4. Sabır ve kanaat, 5. Hayâ, 6. Cömert olmak, 7. İlim sahibi olmak, 8. Ho görülü davranmak, 9. Kendi özünü bilmek, 10. Arif olmak.

Hakikat kapısının makamları: 1. Tevazu, alçakgönüllü olmak. 2. Kimsenin ayıbını görmemek ve kimsenin aleyhinde bulunmamak. 3. Eline gelen yapabilece i bir iyili i esirgememek. 4. Allahın her yarattıklarını sevmek. 5. Tüm insanları bir bilmek. 6.

¹⁵⁴ Buyruk, s. 169; Hacı Bekta -ı Veli, *Makalat*, ne reden: Esad Co an, Ankara trs. S. 14-30, 112; Ulusoy, a.g.e., , s. 216, 218; Yaman, a.g.e., s. 208.

Birli e yönelmek ve yöneltmek. 7. Gerçe i gizlememek. 8. Manayı bilmek. 9. Sırrı ö renmek. 10. Allahın varlı na ulaşmak¹⁵⁵

eriat; Hz. Muhammed devrini, tarikat; Hz. Ali ve Hacı Bekta ı Veli devrini, hakikat ve marifet ise teknoloji ve her türlü ilerlemenin olduğu günümüzü temsil eder. Genel olarak kabul edilen bu ö retilerin dışında Alvar köyünde sohbet etti imiz köy hocası Bekta Ali Dinç, dört kapıyı u ekilde özetlemektedir: ana baba, kaynana, kayınbaba ve musahip.

2. Eline-Diline-Beline Sahip Olmak

Alevi inancı; ahlakı, inanç ve ibadetin ön artı olarak görmektedir. Yani ahlak bakımından yetersiz olan bir ki inin inanç ve ibadette yer alması uygun görülmemektedir. Eline, diline, beline sahip olma kuralı Alevilerin yaamları boyunca uymaları zorunlu ahlak sisteminin simgesi olmu tur. Eline ba lı olmak, elinle koymadı nı almamak, diline ba lı olmak gözünle görmedi ini söylememek ve beline hâkim olmak haram olan cinsel ili kiye girmemektir. Bu kural Alevili in ahlak sisteminin özetidir ve bu kurallarına uymayanlar dü kün sayılırlar. Dü künler toplumdan soyutlanırlar, i ledikleri hatanın durumuna göre de i ik ekillerde cezalandırılırlar.¹⁵⁶

Alevili in temel ilkelerinden biri olan ve dört kapı kırk makam içerisinde de yer bulan “eline-diline-beline sahip olmak” kuralı, Kuluncak yöresinde en çok i lenen ve kabul gören bir ilkedir. Kendileri ile görü tü ümüz ve sohbet etti imiz Aleviler, en ba ta bu kuralı aktarmaktadır. Onlara göre Alevilik bu ilke ile özetlenebilir. nsan olmanın temel artı ki inin elinden, dilinden ve belinden di er insanların emin olması ile açıklanabilir. Bununla ilgili kendi hayatlarından çokça örnekler verdiler. Hiçbir zaman alevi olsun, Sünni olsun kimsenin namusuna, malına ve kazancına yan gözle bakılmadı nı anlattılar. Bu konuda görüşlerini aldığımız Sünni ki iler de yörede yaayan Alevilerin çok güvenilir, kendilerinden hiçbir zarar gelme yen ki iler oldu unu söylemektedirler. Özellikle dede veya baba olan ki ileri n eline, diline ve beline tam anlamıyla sahip olmalarının gerekli oldu u, aksi takdirde bu makamlarda bulunamayacakları ifade edilmektedir.

¹⁵⁵ Bekir Yalçın, Darende 1936 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

¹⁵⁶ Yaman, a.g.e., s.210; Öz, **Bekta ilik Nedir**, s. 428–429; Yaman, Ali, alevibekta i. org, 12. 11. 2006

Eline, diline, beline sahip olmak, EDB yani edeb ile açıklanıyor. Edepli olmak, eline-diline ve beline sahip olmaktır. Hırsızlık yapmamak, ba kasının malını izinsiz kullanmamak, kötü söz söylememek, dedikodu yapmamak, iftira atmamak, yalan söylememek, ba kasının namusuna kötü gözle bakmamak, zina yapmamak edep davranı ları olarak zikredilmektedir.¹⁵⁷

3. On ki Farz

Alevi inanç ve uygulamalarının yer aldı ı Buyruk kitaplarında yer alan ilkelerden bir di eri de On iki Farz olarak bilinmektedir. On iki Farz: 1. Hak'tan korkmaktır. 2. Kimseye haksız söz söylememektir. 3. Halka efkat kılmak ve ö üt vermektir. 4. nsanı aziz bilmek, saygı göstermek ve küçük görmemektir. 5. Hak'tan gelene razı olmaktır. 6. Tevekkel olmak, dünya sorunları ile me gul olmamaktır. 7. Her eye tahammül etmek ve Allah'ın görücü oldu unu bilmektir. 8. Halktan sakınır olmaktır. 9. Kanaat ehli olmaktır. 10. Hak'tan gelecek rızk için üzülmemektir. 11. Halka karı mamaktır. 12. Talip olanın Hak sermayesinin olmasıdır.¹⁵⁸

Alevilik ö retilerinin en önemli unsurlarından birisi de on iki farzdır. Buyruk kitabında yer alan ve Kuluncak yöresinde de aynen kabul g ören bu ilkeler u ekilde sıralanmaktadır:

1. Hak'tan korkmak yani, talibin önce Hakka kar ı do ru sözlü, do ru i li, helal lokmalı olmasıdır. Yolda ve erkânda olanları yapmalıdır. Hz. Peygamber'e itaat etmelidir.

2. Kimseye haksız söz söylememeli; kendi özünü herkesten a a ı görmelidir.

3. Halka efkat ve nasihat kılıp edep ile olmalı; kazancının makbul olması için yol erkâna can ba vermelidir.

4. Ehli tazarru olmalı yani insanı aziz görüp herkese hürmetli olmalı, kimseyi hakir görmemelidir.

5. Hakkı inkâr etmemek için Allah'tan gelene razı ve belalara sabırlı olmalıdır.

6. Tevekkül sahibi olup dünya sorunları ile u ra mamalıdır.

7. Hak Tealanın her eyi gördü ünü bilip her eye tahammül etmelidir.

8. Kaza-i asumana eri memek için halktan sakınır olmalıdır.

9. Kanaat ehli olmalı; ço u bulmak için aza kanaat etmelidir.

10. Haktan gelecek rızk için gam yememelidir.

¹⁵⁷ Hüseyin Gürkan, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹⁵⁸ Buyruk, s. 189–190; Yaman, a.g.e., s. 209–210

11. Uzlettir. Halka karı mamak gerekir.
12. Talip olan ki ide Hak sermayesinin olmasıdır.¹⁵⁹

4. Yedi Farz

Alevi kültüründe önem arz eden kavramlardan biri de Yedi farz olup u ekilde açıklanmaktadır: **Birincisi:** Var olan her nesnede Allah'ı tanımak, gerçe i görmek. Kendisine söylenenleri ve edinmi oldu u sırları kimseye anlatmamalıdır. Tarihi Naciye sırlarını yabancından gizlemek ve ahdini eytandan korumaktır.

İkincisi: Ayıpları örtücü olmalıdır. Gördü üne kör olmalı, görmedi ini anlatmamalıdır. **Üçüncüsü:** Tanrısal gerçe i dü ünmehtir. Her derdin ondan geldi ini unutmayıp her nerede olsa daima özür ve niyaz eylemelidir.

Dördüncüsü: O, mür it, mürebbi hakkını hak bilmi olmalı ve onun diledi ini yapmalıdır. Her i e ba larken ona ba vurmali, onda perdesiz, Cemalullah'ı görmelidir.

Be incisi: Musahip hakkını Cem'e, erenler meydanına götürmek, mür idine bo eliyle gelmemek. Talibin abdesti olur.

Altıncısı: Meydanda mür idinde aldı ı eli Hazreti Pirin eli bilmek, ondan hakkın eline ermek, ikrar verip tövbe etmektir.

Yedincisi: Mür idinden kazandı ı bilgiye uymak ve yol ehline kar ı alçak gönüllü olmaktadır.¹⁶⁰

Kuluncak Alevilerinin tamamının vakıf olması, Buyruk kitabını bilenlerin ve Dedelerin sohbetlerine katılanların anımsadıkları ilkelerden birisi de yedi farzdır. Yedi Farz, Buyruk Kitabı esas alınarak ezberlendi i ekliyle u ekilde sıralanmaktadır:

1. Hep varlı ın kudretinin hak bilinmesi, sırrı izhar etmemek, zahidin imanını eytandan sakındırdı ı gibi sakınmaktır. Bunları yapan talip, mürebbisine dü er.
2. Candan geçse de Haktan dönmemek, sırdan olup gördü ünü örtmeli, musahip olmalıdır.
3. Her nerede olsa daima özür ve niyaz eylemelidir. Çünkü her kötülük Hakkı unutmakla olur. Dünyaya zerre kadar meyletmemelidir.
4. U run dirlik etmektan sakınmalı, mürebbi hakkına kail olmalı, Halifeden tövbe almalı, sırdar olmalıdır.

¹⁵⁹ Bekir Yalçın, Darende 1936 do umlu, ilkokul mez unu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

¹⁶⁰ Buyruk, s. 182-184; Üzümlü, *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik*, s. 135.

5. Musahip hakkını Cem'e getirmeli ve yitirmemelidir. Yâre yar olmalı ve özü ulu olmalıdır.

6. Halifeden el tutup tövbe kılmalı, beli berk olmalıdır.

7. Kendi bilmesini terk edip yol ehline gönül vermeli, hakla sohbet kılmalıdır. ¹⁶¹

5. Üç Sünnet

Alevi kültüründe önem verilen kavramlardan birisi de "üç sünnet" kavramıdır. Üç Sünnet u ekilde sıralanmaktadır: 1. Dilini tevhit kelimesinden ayırmamak. Daima Allah'ın kelamının dilden gitmemesi , gönlünde kin, kibir olmamasıdır.

2. Gönlünden dümanlı ı gidermek, kimseye kin ve kibir tutmamak, kıskançlık etmemek, hırsına uyup eytana gönül vermemek,

3. Talip olan kiinin yola teslim olması. Talip bin ise bir gibi otura, hemen biri söyleye. Türap ola. ¹⁶²

Yörede Buyruk kitabı çerçevesinde kabul edilen üç sünneti sadece dedelerin ve hocaların sayabildi ini, di erlerinin de sadece adını duyduklarını gözlemledik. Üç sünnet u ekildedir: 1-Gönlünden ve düüncesinden ilahi hakikati çıkarmamak, bunu daima hatırlamaktır. 2-Bir karde ine kar ı kin, garaz duygusu beslememektir. 3 Kahrına ve her haline teslim ve razı olmaktır. ¹⁶³

6. Üçleme

Alevi-Bekta i inancının temelini oluşturan ve üçü bir, biri üç olarak algılanan (Allah-Muhammed-Ali) olgusu bu kavramla ifade edilir. Burada Tarikat adap ve erkânındaki Allah-Muhammed-Ali anısına bir eyin üç kez yapılması eylemi de bu terimle anılır. Deyilerde, gülbank veya tercümanlarda bazen Allah'ın varlığı, Hz. Muhammed'in peygamberliği, Hz. Ali'nin velayeti hususlarına inanmak ekinde verildi i gibi, bazen de Hak, Muhammed, Ali ekinde geçen bu anlayı bir bakıma inancın da merkezini oluşturan. Bazen her biri bağımsız bir kimlik olarak algılanan bu üçlü özellikle Kızılba irlerinde çok karma ık biçimde ifade edilmi ve bu karma a Kızılba kitlelere de aynı ekilde yansımı tır. Bu üçlüden Allah kavramı genel olarak a kın bir varlığı nitelemek için kullanılmı tır. ¹⁶⁴ Bu a kın varlık gücü sonsuz, bağılayıcı, hikmet sahibi, yaratıcı, kudret sahibidir. O, sufi kullarına yedi ayrı yüzle

¹⁶¹ Bekir Yalçın, Darende 1936 doğumlu, ilkokul mezunu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

¹⁶² Buyruk, s. 181-182; Üzümlü, a.g.e., s. 135.

¹⁶³ Temur Özer, Darende 1948 doğumlu, ilkokul mezunu, dede, çiftçi, Bicir köyünde oturuyor.

¹⁶⁴ Üzümlü, "Kızılba ", D A, XXV, s. 552; Üzümlü, a.g.e., s. 71-73.

görünür.¹⁶⁵ Bir bütün halinde deyi lere bakıldı ında Allah , hem Kur'an'ın vasıflandırdı ı boyuta yakın biçimde ele alınmı , hem O'nun Âdem'de, insanda ya da Ali'de tecelli etti i ifade edilmi , hem de sayıları sınırlı olmak üzere bazı deyi lerde Allah'ın, Ali'nin kendisi oldu u belirtilmi tir. A ırlıklı anlayı a kın bir varlı ı kabul edip O'nun bir ölçüde insanda, en kâmil anlamda ise Ali'de tecelli etti i eklindedir. Üçlemede ikinci sırada bulunan Hz. Muhammed, Allah'ın gönderdi i son peygamberdir. Ba ımsız bir kimli in sahibi sıfatıyla anılır ve salâtı selam ile yâd edilir.¹⁶⁶Yaygın anlayı Muhammed'in Ali ile aynı nurdan yaratılıp gerçekte tek, görünü te iki beden oldu udur. Bu özün dı mı olu turan nübüvveti Hz. Muhammed, içini olu turan velayeti Hz. Ali temsil eder.¹⁶⁷

Alevi-Bekta i inancının temelini olu turan “üçleme” inancı “Allah, Muhammed, Ali” olgusu olarak üçün biri ifade etmesi olarak kabul edilir. Kuluncak Alevili inde “tanrı anlayı ları” konusu içerisinde de erlendirece imiz üçleme konusu yörede kabul gören bir anlayı tır. Hak-Muhammed-Ali, üçü de aynı kutsallı ı olan, dualarda, niyazlarda birlikte zikredilen ve hayatın her alanında etkisi olan olgulardır. Allah, yerin, gö ün ve her eyin tek yaratıcısıdır. O'nun e i ve orta ı yoktur. Muhammed O'nun göndermi oldu u son peygamberdir. Ali ise Allah'ın aslanı, veli kuludur. Aynı zamanda Muhammed ile Ali aynı nur olarak anılırlar. Bu nur dünya yaratılmadan önce de vardı.¹⁶⁸

7. On ki Post

Alevi kültüründe on iki post tarikatta e itici bir makamdır. Çe itli görevlerin, hizmetlerin temsil edildi i makamlara ait postlar vardır. Bu postların tamamı Hacı Bekta Veli'ye ait olan Horasan (veya Baba) postuna ba lıdır. Hiyerar ik olarak baba postunun üstünde iki post vardır. Hazreti Ali'ye ait olan (Aliyy'ül Mürteza postu) ve Hazreti Muhammed'e ait olan (Ahmed -i Muhtar postu).¹⁶⁹

Bazı erkânlarda On iki post yerine sadece dört post serilir. Ahmet -i Muhtar postu, Aliyy'ül Murtaza postu, Horasan postu ve Halife (mür it) postu. Horasan postunu, Hacı Bekta Veli Horasandan ayrılırken kendi beraberinde getirdi i için bu ismi almaktadır. Postlar beyaz keçe veya tabaklanmı bol tüylü beyaz renkli koyun

¹⁶⁵ Buyruk, 106, 136, 137

¹⁶⁶ Buyruk, s. 26; Üzümlü, a.g.e., s. 73-81.

¹⁶⁷ Buyruk, s. 160, 161; Üzümlü, a.g.e., s. 81-90.

¹⁶⁸ Mehmet Gürkan, Darende 1940 do umlu, üniversite mezunu, emekli ö retmen, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹⁶⁹ Sezgin, *Hacı Bekta Veli ve Bekta ilik*, s.117.

derisinden imal edilir. Bir kiinin rahatça oturabilece i büyüklükte ve dört kö e olarak yapılır. Makamları sembolik olarak temsil eder. Böylece postlar görünü olarak Nübüvvet, mamet, Velayet ve Hizmet makamlarını temsil etmi olurlar.¹⁷⁰

Bekta i tekkelerinde pire hizmet görevlerinin her biri bir post ile simgele tirilir ve temsil edilir. Bu anlayı ı Balım Sultan “on iki post” biçiminde biçimleyerek tarikatın töreleri arasına kazandırmı tır. Postlardan her biri, Bekta ili in en büyük adlarından birine ba lanarak anılmı ve böylece o ki iler ölümsüzle tirilmi tir. On iki mam “sırrı” olan “On iki Post” unlardır:

1. Baba Postu: Horasan postu(Hacı Bekta Veli) .
2. A ı Postu: Seyyid Ali Sultan postu .
3. Ekmekçi Postu: Balım Sultan postu .
4. Nakib Postu: Kaygusuz Sultan Abdal postu .
5. Atacı Postu: Kanber Ali postu .
6. Meydancı Postu: Sarı smail postu .
7. Türbedar postu: Kara Donlu Can Baba postu .
8. Kilerci Postu: Hacım Sultan postu .
9. Kahveci Postu: ah azeli postu .
10. Kurbanı Postu: Hz. brahim postu .
11. Ayakçı Postu: Abdal Musa postu .
12. Mihmanevi Postu: Hızır Peygamber postu .¹⁷¹

On iki post kavramı yörede cemdeki on iki hizmet olarak anla ılmaktadır. “Post birdir, hizmet on ikidir” denilir. Post olarak da “horasan postu” kabul edilir.¹⁷²

¹⁷⁰ Kılıç, *Laik Türkiye in Yükselen Alevilik* , s. 54.

¹⁷¹ www.vikipedi.özgür ansiklopedi, 19.12.2006

¹⁷² Temur Özer, Darendede 1948 do umlu, ilkokul mezunu, dede, çiftçi, Bicir köyünde oturuyor.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KULUNCAKTA YA AYAN ALEV LER N NANÇ VE BADET
BOYUTLARI

A- ALEV LERDE NANÇ

Alevilerde inanç anlayışının kendine özgü yönleri bulunmaktadır. Kuluncak Alevilerinde de bu durum aynıdır. Bu anlayışın temeli, biçimden çok özü esas almasıdır. Alevi inancının temeli Hak-Muhammed-Ali sevgisine dayanır. Bunun sonucu olarak Ehli Beyti, On iki mamı, On dört masumu, On yedi kemerbesti sevmekte inancın olmazsa olmaz esaslarındandır. Alevilerin nançla ilgili düşüncelerini de elelendireceğiz.

1-Tanrı Anlayışları

Tanrı (eski Türkçede Tengri), kâinatta mevcut olan her şeyi yarattığına ve koruduğuna inanılan en yüce varlıktır. İnsanüstü bir kudret ve kuvvet olan Tanrı kavramının genel bir tanımı yapılamamıştır. Bu sebeple tarihin boyunca insan, hayvan ve bitkilerin tanrı sayıldığı görülmüştür. Eski Türkler, Allah fikri ve inancına sahip olmuşlar ve bunu Tanrı adıyla ifade etmişlerdir. Türklerin Tanrı anlayışını İslâm'ın Allah anlayışıyla hemen hemen aynı olmuştur. Tek tanrılı dinlerde bir tek Tanrı olmasına rağmen çok tanrılı dinlerde, hemen her kudret ve kuvvet için bir tanrı kabul edilmiştir. Araplar İslâm dinini kabul etmeden önce putlara taparlarken, bunlardan en yüce saydıklarına Allah adını vermişler, öteki tanrılara da "ilâh" demişlerdir. Tanrı kelimesi, Türk Atasözlerinde aynen Allah kavramında kullanılmıştır. "Büyüklik Tanrıya yakındır", "Tanrı rızkını kuluyla birlikte yaratır"¹⁷³ örneklerinde görüldüğü gibi. Alevi kültüründeki tanrı anlayışını birinci bölümdeki üçleme başlığı altında geniş bir şekilde ele aldığımız için buraya almadık.

Anadolu Aleviliğindeki genel Tanrı anlayışının izlerini Kuluncak Alevilerinde de görmek mümkündür. Tanrı, üçleme içerisindeki Allah, Muhammed, Ali kavramları kapsamında incelenmektedir. Saygınlıklarından dolayı bu üç unsur aynı anda ve aynı yerde zikredilir. Tanrı, yerin ve göğün yaratıcısı, canlılara can ve hayat veren, her şeye kani olan en büyük yaratıcıdır. O en yücedir. Bu inançta başka hiçbir şey katılmaz. Üçlemede ikinci sırada yer alan Muhammed, dinin mucidi, Allah'tan sonra şefaatçi olarak kabul edilir. Dünya kurulmadan önce de peygamber, tanrının en büyük seçkin

¹⁷³ Osman Cilacı, "Tanrı", . . .A, st. 2000, VII, 384; Üzüm, a.g.e., s. 73-74.

kulu idi. Üçlemenin üçüncüsü olan Ali ise Muhammed den sonra dini irat eden ve o dini yayan ki i sayılır. Allah'ın aslanıdır.¹⁷⁴

Bir başka görüşe göre Tanrı, insanı yaratma yoluyla kâinatta tecelli etmiş ve kendisini göstermiştir. Tanrı insandan ayrı değildir. Tanrının varlığı ancak insanın varlığı ile bilinir. Tanrının görülebilmesi insanın görülmesi ile alakalıdır. O, mevcut olan her şeye benzemektedir. Tabiiatta mevcut olan her şey tanrıyı gösterir. Nereye bakarsak O'nu görebiliriz. Tanrı kendisini bilene yakındır. O, her yerde her an her an hazır olur. Bakmadan görür, çağırılmadan itir. Allah'tan saklı, gizli hiçbir şey yoktur.¹⁷⁵

Alevilerin inanç anlayışında, Tanrı kavramı insanda görülen bir varlığa dönüşür. İnsanlar Tanrı'dan bir parçadır. Çünkü Allah, insanı yaratırken ona kendi ruhundan üflemitir. Bu sebeple Aleviler insana secde ederler. Tanrısal görüşün en olgun örneği Hz. Ali'nin kendi varlığıdır. Ali en kâmil ve en mükemmel insandır. Ali, ibadet ve inancın merkez noktasıdır. Tanrısal görünüşün onda belirmesi bu insanüstü olgunluğu ve özellikleri nedeniyledir. Tanrı, Hızır vasıtasıyla insan suretine girmektedir. Hızır her dönemde de iki donlara girerek insanların karışmasına çıkmaktadır. Hz. Ali ile karışmaya çıkan Hızır, Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal olmuştur. İnsan, Tanrı'yı ancak sevgi ile bulabilir. Sevgi gönülden doğar. Gönül ise Tanrı'nın evidir. Bu evde üç kişi bulunur. Bunlar: Hak, Muhammed, Ali'dir. Cem erkânlarında okunan hemen her dua ve deyişte, her katılan insanın dilinde duyürmediği ve genelde tüm Alevilerin günlük ikrar ve yeminlerinde bu üçleme mutlaka vardır.¹⁷⁶

2-Peygamber Anlayışları

Peygamber Farsça kökenli bir kelimedir. Sözlükte, "haberci" anlamında kullanılır. Yüce Allah, insanlar arasında seçtiği kimseleri, diğer insanlara müjdeleyici ve azabı haber verici elçiler olarak göndermiştir. Bu elçiler insanların ihtiyaç duydukları ve duyacakları her şeyi onlara açıklamalarıdır. Tepe peygamber; Allah'ın, kullarına kendi isteklerini bildirmek; onlara doğruyu ve yanlışlığı açıklamak üzere seçtiği ve görevlendirdiği kişileri olarak tanımlanır. Peygamberlere inanmak, iman esaslarından birisidir. İlk peygamber, Hz. Âdem; son peygamber ise, Muhammed (s.a.s)'dir. Bu ikisi arasında sayısını ancak Allah'ın bildiği kadar peygamberler, gelip geçmiştir. Kur'an -1

¹⁷⁴ Celal Yıldırım, Darende 1954 Doğumlu, Üniversite Mezunu, Emekli Öğretmen, Kuluncak İlçe Merkezinde oturuyor.

¹⁷⁵ Bektaş Ali Dinç, Darende 1937 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Köy Hocası, Çiftçi, Alvar Köyünde oturuyor.

¹⁷⁶ Mehmet Gürkan, Darende 1940 doğumlu, üniversite mezunu, emekli öğretmen, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Kerim'de ise bunların yalnız yirmi be tanesinin adı zikredilmi tir. Peygamberlere imanın bütün peygamberleri kapsaması gerekir. Bir tanesine bile inanmamak ki iyi dinin dı na çıkarır. Buna göre, iman açısından hiç bir peygamberi di erinden ayırt etmemek gerekir. Allah, her millete bir peygamber göndermi tir. Peygamberlik çalı ılarak elde edilecek de il ancak Allah'ın diledi i kimseye verdi i bir makamdır.¹⁷⁷

Kuluncak'ta ya ayan Alevilere göre de peygamberlere inanmak, iman esaslarındandır. Yüz yirmi dört bin peygamberin varlı na ve hepsinin de hak oldu una inanılır. Bu peygamberlerin dördü en büyük olarak kabul edilir. Bunlar, Musa, Davut, sa ve Muhammed (a. s)'dir. Tanrının en büyük kulu ve slam dininin kurucusu Hz. Muhammed'dir. Tüm peygamberler ve getirdikleri ö reteler gerçektir. Hepsinin aynı ölçüde kabul edilmesi gereklidir.¹⁷⁸ Âdem (as)'den Muhammed (as)'a kadar gelen bütün peygamberler aynı görevi, aynı mesajı ve aynı nuru ta ıyarak geti rmi lerdir. te Muhammed (as)'e kadar gelen bu nur, Ali'ye, on iki imam, onlardan da dedelere devredilmi tir. Nurun devamlılı ı inancı Aleviler arasında “Muhammed-Ali bir nurdur” ekinde formüle edilmi olup bu inanç günümüzde de sürmektedir.¹⁷⁹

3-Kitap Anlayı ları

Genel slami anlayı a göre kitaplara inanmak, Allah'ın bazı peygamberlere kitaplar indirdi ine, bunların hepsinin do ru ve gerçek oldu una inanmaktır. Bu, Amentü olarak bilinen iman esaslarından birisidir. Bu kitaplar Allah'ın peygamberlerine gönderdi i vahiyler toplamından olu ur. Kitaplara inanmak Allah'a, meleklerine ve peygamberlerine inanmanın bir gere i kabul edilmi tir. Allah insanlara do ru yolu göstermek üzere, içlerinden seçti i peygamberler aracılı ı ile kitaplar gönderir. Kitaplar insan hayatını en mükemmel biçimde düzenleyecek inanç esaslarını, ibadet biçimlerini, yapılması ya da yapılmaması gereken davranı ve eylemleri, güzel a hlâk ilkelerini, toplumsal hayatı düzenleyecek temel ilke ve kuralları ihtiva eder.¹⁸⁰

Anadolu Alevili inde kitaplara inanmak “amentü” ba lamında de erlendirilmekte olup dört kitaba ve Allah Tealanın göndermi oldu u bütün sahifelere inanmak gerekir. Kur'an-ı Kerim, Allah'ın Cebrail (as) vasıtası ile Hz. Muhammed'e göndermi oldu u ilahi bir kitaptır. Bu sebeple Kur'an'ın bütün hükümlerine uyulmasının gereklili i

¹⁷⁷ Hamdi Döndüren, “Peygamberlere iman”, . .A., st. 2000, VI, 343–345; Üzüüm, a.g.e., s. 115; Üçer, a.g.e., s.285.

¹⁷⁸ Haydar Yıldız, Darende 1935 do umlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹⁷⁹ Kemal Yıldırım, Darende 1953 do umlu, lise mezunu, CHP ilçe te kilat ba kanı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹⁸⁰ Ahmet Özalp, “Kitaplara iman”, . .A., st. 2000, IV, 357–358; Üzüüm, a.g.e., s.110.

Buyrukta vurgulanmı tır. Konular Kur'an ayetleriyle temellendirilmeye çalı ılımtır. ¹⁸¹
Buyruk'ta Kur'an'ın eksik oldu u ya da de i tirildi ine dair hiçbir noktaya rastlanmamakla birlikte pratikte çok defa böyle bir iddia kabul görmü , bunun yanı sıra Kur'an'ın zahiri yönünün ba layıcı olmadığı ileri sürülmü tür. ¹⁸²

Kuluncak yöresinde ya ayan Aleviler tarafından da Dört kitabın dördünde hak oldu u kabul edilir. Kur'an-ı Kerim'in Arapça aslına itibar edilir. Aslının bugüne kadar korunarak geldi i ve hiçbir de i ikli e u ramadı ı kabul edilir. Türkçe tercümelemin ise de i ik yorumları içerebilece i ve bu nedenle her meale itibar edilmemesi gerekti i anlayı ı yaygındır. Dört kitabın dördü de kutsal kabul edilir ve bu kutsal kitaplar birbirinin devamı olarak aynı konuyu aktarırlar. Bu kitapların sonuncusu Kur'an'dır. Muhammed (as) Cebrail aracılı ıyla getirilmi tir. Kur'an'ın toplanma ve ço altılma zamanında Ali ve Ehli beyt ile ilgili hakikatlerin bir kısmı çıkarılmı ve de i tirilmi tir. Çünkü Kur'an, Muhammed-Ali'yi anlatır. te Kur'an'ın de i tirilmesinin anlamı burada yatmaktadır. Sonradan Muaviye-Yezid ikilisi bu Kur'an'da yazılı olan bu hakikati de i tirdiler. Kur'an'ın hakikatinin de i tirilmesinden kast edilen de bizatihi Kur'an'ın harflerinin, kelimelerinin veya sayfalarının de i tirilmesinden ziyade Muhammed-Ali'nin "Konu an Kur'an" olu u, onların modellikleri ve ili ki biçimleri de i tirilerek, Kur'an'ın da emretti i bir dünyadan geri dönmü oldular. Kur'an'ın söylediklerinin mücadelesini on iki imam devam ettirdi, günümüze kadar da bu mesajı ehlibeytin soyundan dedeler sürdürdü. Dolayısıyla onla rın söyledikleri de kutsal bir metin olarak kabul edildi, çünkü tarihi a an bir dokunma ile Kur'an'ın anlam ve mesajını ta ımakta hatta süreklili ini sa lamaktadırlar. ¹⁸³

4-Melek Anlayı ları

Melekler; erkeklik, di ilik, yeme, içme, evlenme, do ma, do urma, normal gözle görülme özellikleri bulunmayan ve sadece Allah'ın emirlerine itaat eden yaratıklardır. Melek kelimesi sözlükte; haberci, elçi, kuvvet ve iktidar sahibi, tedbir ve tasarruf manalarında kullanılmaktadır. Dini literatürde ise; peygamberlere gönderilen ilâhî elçiler, insanlar ve kâinat üzerinde Tanrı adına tasarrufta bulunan, O'nun emirlerini ve verdi i vazifeleri aynen yerine getiren kudret sahibi manevî varlıklar anlamındadır.

¹⁸¹ Buyruk, s. 178, 179; Üzümlü, **a.g.e.**, s.110-115; geni bilgi ve farklı yöresel uygulamalar için bakınız Üçer, a.g.e, s. 268-285-

¹⁸² İyas Üzümlü, "Temel Alevi Kayna ı Buyruk'ta Kur'an Anlayı ı", **Folklor-Edebiyat**, sayı 30, Ankara 2002, s.101-113.

¹⁸³ Nesrin Yıldırım, Mersin 1956 do umlu, lise mezunu, CHP il yönetim kurulu üyesi, Kulunca k ilçe merkezinde oturuyor.

Vasıfları ve görevleri Kur'ân-ı Kerim'in pek çok ayetlerinde tafsili olarak anlatılan¹⁸⁴ meleklerle iman etmek, slâm'da iman esaslarından biridir. Bu inanç, slâm dininin inanç sistemi arasında çok önemli bir yer i gal eder. Alevi kültüründe melek inancı genel olarak çok vurgulu i lenmi olmamakla beraber belli bir esneklik ve kapalılık içerisinde kabul edilen bir inanç biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu inanı , genel slami anlayı a yakın bir muhteva içermektedir.¹⁸⁵

Kuluncak Alevilerinde meleklerin varlı ına inanmak "amentü" kavramı içerisinde de erlendirilmektedir. Dolayısıyla meleklerle iman yukarıda da de indi imiz imanın artlarından biri olarak kabul edilir. Melekler, Tanrının yaratımı oldu u soyut varlıklardır. Rahmani ve eytani olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Rahmani olanlar iyilik melekleridir. Tanrının yeryüzündeki habercisi, vahiyleri tanrıdan peygambere ula tıran vasıta olarak kabul edilirler. eytani olanlar eytanın tarafında olan kötülük melekleridir.¹⁸⁶

5-Ahret Anlayı ları

Âhret kelimesi "Son" ve "Sonra Olan" anlamında Arapça bir kelimedir. Sözlükte "Evvel" kelimesinin zıddı olarak kullanılır. Dini literatürde ise "Öbür Dünya" manasında kullanılmı tır. Burada dünya, canlıların ya adı ı önceki âlem, ahiret ise son âlemdir. Yeni hayatın ba layaca ı günden itibaren, sonsuz bir halde devam edecek olan âleme "Ahiret Âlemi" denir. Bütün semavî dinlerde oldu u gibi en slâm'a göre de, ahirete inanmak imanın artlarından sayılmı tır.¹⁸⁷

Anadolu Alevilik anlayı nda eski dinlerden gelen tenasüh inancı ile Kur'an'ın üzerinde durdu u ahiret anlayı nın a ırlık noktası tenasüh inancının lehine olmak üzere gev ek biçimde iç içe girmi bir görünüm arz eder. Velayetnamelerde ve deyi lerde ruhun insandan insana veya ruhun hayvan, bitki ya da cansız maddelere geçi i biçiminde bir tenasüh anlayı ı vardır. Bekta i menakıpnamelerinde de bu inancın izlerini görebiliriz. Bu menakıpnameleri tenasüh konusunda üç grupta inceleyebiliriz. 1) Tek bir ruhun Âdem'den ba layarak sırasıyla bütün Peygamberlerin bedenlerinde ve son olarak da Hz. Muhammed'in bedeninde ekillenmesi (Sultan ucauddin, Otman

¹⁸⁴ Nisa 4/172, En'am 6/61, A'raf 7/206, Ra'd 13/12-13, Hicr 15/61-64, Nahl 16/49-50, Meryem 19/64, Enbiya 21/19-20, 26-29, Fاطر 35/1, Saffat 37/1-4, 158-166, Sad 38/67-69, Zümer 39/75, Mü'min 40/7-9, Fussilet 41/38.

¹⁸⁵ Üzüüm, a.g.e, s.108; Üçer, a.g.e, s. 265-266.

¹⁸⁶ Cuma Yekrek, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Ba ören köyünde oturuyor.

¹⁸⁷ Üzüüm, a.g.e, s.118; Üçer, a.g.e, s. 294.

Baba, Kaygusuz Abdal ve Muhyiddin Abdal'ın iirleri). 2) Hz Ali'nin, Hacı Bekta -ı Veli olarak tekrar dünyaya gelmesi ve daha sonra da bütün büyük evliyanın bedeninde ya amaya devam edip bunun kıyamete kadar devam edip gitmesi (Kul Hasan, Muhyiddin Abdal, Pir Sultan Abdal ve Kul Hüseyin'in iirleri). 3) Büyük bir velinin ruhunun yine büyük bir velide ortaya çıkması. Mesela, Muhlis Pa a'nın Â ık Pa a olarak, Hacı Bekta 'ın Abdal Musa olarak, Seyyid Battal Gazi'nin Sultan ucauddin olarak, Sarı Saltık'ın Otman Baba olarak yeniden dünyaya gelmesi(Â ık Pa a ve eyh Bedreddin'in iirleri)¹⁸⁸. Bütün bunlarda tenasühün izleri açıkça görülür.

Kuluncak Alevilerinde ahiret inancını de i ik açılardan incelemek mümkündür. Kendilerine sorular yöneltti imiz ve sohbet etti imiz ki ilerden ya lı olanlarda ahiret anlayı mın slam'ın genel bakı açısına uygun oldu unu mü ahede ettik. Onlar öldükten sonra mutlaka tekrar dirili , hesap verme, sıratı geçme, cennet, cehennem gibi ahiret ile ilgili her eyi kabul etmektedir. Gençler arasında ahiret inancı gerek bilgi açısından, gerekse inanma açısından yer bulamamaktadır. Gidip de dönen var mı, do arsın ya arsın ve ölürsün, her bu dünyada gibi söylemler daha yaygındır.¹⁸⁹ Alevilik ile ilgili konulara ilgi duyan ve bu konuda kitaplar okuyan, geçmi ya antıları ara tıranlar ölümün sadece bir don de i tirme olayı oldu unu kabul ederler. Bu sebeple ölen bir ki iye öldü tabiri yerine “don de i tirdi”, “Hakka yürüdü”, “ocaktan geçti” tabirleri kullanılır. Cenaze kaldırılaca ı zaman, mezarlıkta, taziye evinde mutlaka Kur'anı Kerim okutulur.¹⁹⁰

Ölmeden önce ki inin kendisini hesaba çekmesi gerekir. Buna “ölmeden önce ölmek” denilir. “özünü dara çekmek” ilkesi temel niteliktir. Ki i ölmeden evvel kul hakkı konusunda mutlaka helallik dileme lidir. “Ulu divanda Allah kendisine yönelik i lenen suçları affedebilir fakat kul hakkına karı maz” denilir. Bunun için kul hakkı olanlar ve kamuya yönelik suç i leyenler affedilmeden Cem'e alınmazlar.¹⁹¹

Öldükten sonra tekrar dirilme mutlaka olacaktır. Bu t ekrar dirili te yapılan iyilik ve kötülükler sorgulanacaktır. Sırat , ince bir köprüdür. Kıldan ince kılıçtan keskindir. Kötülü ü olan hiçbir kimse onu geçemez. E er ki i iyilikler yapmı sa, herkesi ho nut

¹⁸⁸ Ocak, **Bekta i Menakıbnameleri...**, s.138-140; Üzümlü, **a.g.e.**, s.118-122; Üçer, **a.g.e.**, s. 294-305.

¹⁸⁹ Smail Demirci, Darende 1980 do umlu, lise mezunu, Esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹⁹⁰ Zzzet Yıldırım, Darende 1946 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor .

¹⁹¹ Zzzet Yıldırım, Darende 1946 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor .

tutmu sa ve tanrıya kar ı kendini sorgulamı sa ahir et, bu noktada insanı kötülüklerden uzak tutmu tur.¹⁹²

6-Kader Ve Kaza Anlayı ları

Ka-de-re" kökünden gelen kader; sözlük anlamı itibarıyla; "ölçü, ölçme, miktar, bir eyi ölçerek belirli bir ölçüye göre yapmak, onu takdir ederek tayin ve tahsis etmek", anlamlarında kullanılır. Kader; herhangi bir eyin mahiyetini göster me ve sınırlama noktasında bir ölçü sayılır. "Kaza" sözlükte; "bir eyi sonuna getirerek hükme ba lamak" demektir. Kaza, hükme ba lanan eylerin söz veya hareketle tamamlanmasıdır. nanç açısından ise her eyin Allah'ın ezelde takdir ve tayin etti i kaderine, yani ilahi ölçüye uygun olarak kaza ekinde meydana geldi ine kesinlikle iman etmek olarak açıklanır. Çünkü kadere ve kazaya iman, "amentü" içerisinde zikredilmi tir.¹⁹³

Kuluncak Alevilerinin kader ve kaza konusunda farklı görü lere sahip olduklarını görmekteyiz. imdi bu görü leri sırasıyla incelemeye çalı alım. Alını yazısı ve kader anlayı ı vardır. "Ne gelirse tanrıdandır" , "hak edene iyilik, etmeyene kötülük" , "Allah'ın bir lütfü bir de zulmü vardır" anlayı ları yaygındır. Sorumluluktan kurtulmak için insanlar yaptıkları i leri Tanrı'nın kaza ve kaderi gibi gösteremezler. yi i ler Allah'tandır denilebilir. Fakat kötü i leri, yapılan yanlışlıkları Allah 'ın kaderine ba lamak do ru de ildir. Çünkü bu durumda Allah, kötü, yanlış ve çirkin i lerin kayna ı olarak gösterilmi olur. Bu da Allah'ı küçültmek anlamına gelir.¹⁹⁴

Bunun yanı sıra her eyin insandan kaynaklandı ı dü ünmesine de rastlamak mümkündür. yilik ve kötülük insanın kendi iradesi ile gerçekleşir. Bu sebeple herkes kendi yaptı ndan sorumludur. nsan akli ile iyiyi, kötüyü bulabilir ve bunları birbirinden ayırt edebilir. Allah insanı yaratmı ve onu en erefli bir yaratık yapmı tır. Dolayısıyla Allah insanın kötülü ünü istemez ve ona kötülü ü emretmez. Kötülü ü dileyen ve yapan insanın kendisidir.¹⁹⁵

Yörede özellikle gençler arasında kader ve kaza anlayı nı kabul etmeyenler de vardır. Bunlar herkesin ya amının kendisi ile alakalı oldu unu, kimsenin kimseye

¹⁹² Do an Yıldırım, Darende 1955 do umlu, üniversite mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

¹⁹³ Üçer, a.g.e, s. 287; Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük slam İmihali*, (Sad.: Ali Fikri Yavuz), stanbul tarihsiz, s.450.

¹⁹⁴ Hüseyin Yıldırım, Darende 1950 do umlu, lise mezunu, muhtar, Ba ören köyünde oturuyor.

¹⁹⁵ Hüseyin Gürkan, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

karı masının mümkün olamayacağını kabul ederler. Her birey kendi özgürlüğünü ya arar. Bununla birlikte baskılarının özgürlüğü için mücadele etmek ve onlarında özgür olmasını savunmak gerekir.¹⁹⁶

B-ALEV LERDE BADET

Tanrı her yerde her zaman ve mekânda insan ile birlikte dir. Bunun sonucunda insan özünde tanrıyı bilir ve hisseder. Her an O'nun huzurunda sorguya çekilip hesap veriyormuş gibi hareket eder. Bunun için asıl hesap günü gelmeden kendini temizleme ve özünü dara çekme yoluna girer. Alevilikte ibadet kişinin her an kendini kötülüklerden, yanlış fiillerden ve kul hakkından uzak tutması, iyi bir insan olması için yapması gereken her şey olarak kabul edilir. Yaşam içerisinde gösterilecek her iyi davranış ibadet yerindedir.¹⁹⁷

Badet, Allah ile kullar arasında bir baskıdır. İnsanın değeri ancak ahlakı ve dürüstlüğü ile ölçülebilir. Dinde göstermelik ibadetlerin hiçbir değeri ve sevabı yoktur. Tanrı katında asıl ibadet, iyilik yapmaktır. Bu dünyada iken borçları ödemek, kırılan gönülleri yeniden yapmak, kul hakkı ile ahirette Tanrı'nın kârına çıkmamak için özünü dara çekmektir. Bu da görgü ceminde topluca sorguya çekilerek Cem'e başlamadan evvel herkesin huzurunda yapılır ve cezasına razı olmak şeklinde yerine getirilir. Badetin belirli bir şekli ve zamanı yoktur. Kişi her an gönlünü Hakka çevirerek ibadet edebilir. Önemli olan iç, gönül ve ruh temizli didir. Kalbini kötülüklerden uzak tutan herkes ibadetini en iyi şekilde yerine getirmiş demektir. Yaptığı her işi te O'nu hatırlayarak dürüst olur. Biçimsel anlamda ortaya konan ibadet ancak bir araçtır. Asıl amaç ise olgun insan olmaktır. Eline, diline, beline bağlı olmayan, en kutsal varlık olan insanı sevmeyen, olgunla mamı insanların ibadetleri de boşunadır. Bu dörtlük, ibadet hakkında sorduğumuz soruya cevap olarak aktarılmıştır¹⁹⁸:

Badet kabul olmaz hay hü ile

Mındar mısmıl olmaz akarsu ile

Kişi benlik ile kötü huy ile

Yüzü kara gidermi divana

Birey açısından kişi ile Tanrı arasında meydana gelen gönül ilişkisi olarak kabul edilen ibadet, genel anlamda “cem” ile birlikte anılmaktadır. En önemli ibadet

¹⁹⁶ Smail Demirci, Darende 1980 doğumlu, lise mezunu, esnaf, Kulunca köyü merkezinde oturuyor.

¹⁹⁷ Üçer, a.g.e, s. 305–306; Kılıç, a.g.e., s. 60; Üzüm, **Tarihsel ve Kült. Boy. Alevilik**, s. 136.

¹⁹⁸ Bekir Yalçın, Darende 1936 doğumlu, ilkokul mezunu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

“cem”dir. Her ey “cem”in içerisinde gerçekleşir. “Cem” bir noktada ibadetin özü ve özetidir. Per embeyi cumaya ba layan gece toplu olarak yapılır ve belirli ritüellerden oluşur. İbadet dili Türkçe’dir. Cenaze merasimlerinde, evlilik törenlerinde, yemekte, ziyaret yerlerinde ve her yerde dualar Türkçe yapılır.

1-Namaz ve Dua Anlayışları

Namaz sözlükte “dua etmek” veya “hayır duada bulunmak” demektir. İslam dini açısından namaz; tekbir ile ba layıp selâm ile tamamlanan özel hareket ve sözlerden ibaret bir ibadettir.¹⁹⁹ Namaz Alevilerde herhangi bir ekli olmayan, insanın özüyle alakalı olan bir ibadet olarak kabul edilir. Namazdan ziyade niyaz kelimesi kullanılır. Kur’an’da ekilsel namazın kaç rekât olacağı hangi duaların okunacağı yazmamaktadır. Kur’an’da “secde” ve “dua” ibadeti faaliyeti geçmektedir. Bu faaliyetler “Niyaz” olarak kabul edilmektedir. Nisa suresi 103. ayette şöyle denilmektedir: “Allah’ı ayakta, otururken ve yan yatarken zikredin”. Bu ayet Allah’ı anmanın eklinin olmadığını göstermektedir.²⁰⁰

Namazın ekli de il de kalpten bir inanma olması bu rivayete de dayandırılır. Peygamberlerden Hz. Musa, bir gün dağdan aşağı yuvarlanan bir çobana rastlar ve çobana ne yaptığini sorar. Çoban, Allah için ibadet yaptığını söyler. Bunun üzerine Musa(as) çobana nasıl namaz kılacağını kılınma ekli ile öğretir. Biraz yürüdüktan sonra karısına bir dere gelir. Karısına geçmek için sırtındaki çüppesini suya atar. Çüppenin üzerine basarak karıya tarafa geçer. Arkasından gelen çoban da aynı ekilde sırtındaki paltosunu suya atar ve üzerine basarak karıya tarafa geçer. Bunun gören Musa(as), çobanın yaptığı bu hareketler ile içten Tanrıya yöneldiğini anlayınca onu ibadeti ile ba başa bırakır ve “dilediğin ekilde ibadet edebilirsin” der.²⁰¹

Namazın iç dünya ile alakalı olduğuna getirilen başka bir delil ise şudur: Allah Resülü Hz. Ali’ye bir deve vereceğini fakat rengini belirtmeyeceğini söyler. Hz. Ali namaza durdu anda acaba bana hangi deveyi verecek diye düündüünden namazını rahatlıkla eda edemez. Bunun için namaz Tanrıdan talepte bulunmayı ancak özde kabul eden bir ibadet olmalıdır. Sadece ekiller ile yapılan bir ibadetin hiçbir anlamı olmaz.²⁰²

¹⁹⁹ Kılıç, a.g.e., s. 65; Üzümlü, a.g.e., s. 137.

²⁰⁰ Mehmet Arslan, Darende 1966 doğumlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

²⁰¹ Güzel Yıldırım, 1931 Darende doğumlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

²⁰² Mehmet Demircioğlu, Darende 1949 doğumlu, ilk okul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Tarikata girildikten sonra Tanrıya inanmanın herhangi bir ekli yoktur. Asıl inancın kalpten olması gerekir. Tanrıya inanmak bir öz meselesidir. Namaz ekli bir ibadet olmadı ı için Tanrıya otururken, i görürken, yatarken ve her durumda yönele biliriz. Onu anmak ve ona ibadet etmek için özel ekillere ve zamana gerek yoktur. Ki inin iç dünyasının temiz olması ve kâinata temiz bir kalp ile bakması, herkesin onun elinden, dilinden ve belinden emin olması en büyük ibadettir.²⁰³

Aleviler, Cemlerde halka namazı kırlarlar. Kur'an-ı Kerimde geçen secde, niyaz, rükû kelimeleri burada uygulanmaktadır. “Kible” insanın cemalidir, “kıyam” salâvat ile aya a do rulmadır, “kıraat” ise Kur'an'daki sure ve ayetlerin duvaz ve nefeslerle diz üstü gelinerek saz e li inde okunmasıdır. “Rükû”ya varma, Secde'ye inme, “Sücut” yere niyaz, alın koyma, çapraz el ba lama, boyun bükme gibi vücut hareketlerini ifade etmektedir. Bu ibadet biçimine: “Halka Namazı” denir.²⁰⁴

Namaz ile ilgili genel slami anlayı a uygun görü ler ile de yörede kar ıla maktayız. Özellikle Cuma namazlarına titizlikle riayet eden bu ki iler hem günlük kılnan rekâtlı namazı hem de niyazı, cemi kabul etmektedirler. Namaz konusunda hiçbir farkın olmadı ını fakat zamanla uygulamanın farklılı tı ını söylemektedirler. Namazı ilk kılnanlar ilk Müslümanlar yani Hz. Peygamber ve onun çevresinde olanlardır. Daha sonraları Hz. Ali'ye yapılan haksızlıklar sonucu caminin e i ine Kur'an-ı Kerim konuldu u ve Hz. Ali'nin isminin yazıldı ı anlayı ı hâkim oldu undan camilere girilmemeye ba lanmı tır. Bu durum zamanla namazdan uzakla mayı da beraberinde getirmi tir.²⁰⁵

2-Ayin-i Cem

Alevilikte Ayin-i Cem; sorgulama zamanı ve sorgulama yeridir. Tarikata girenlerin toplum içerisinde ayini cem'e i tirak edebilmeleri için halk tarafından bilinen bir kötülü ünün olmamasını gerektirir. Hırsızlık, yalan, n amus ile ilgili kötülüklerden herhangi birini yapmı sa bu ki i cezalı sayılır ve Cem'e alınmaz. Cem'e giren ki i her türlü kötü dü ünceden ve fiilden nefsi ni arındırmı olmalıdır. Ayini Cemde ki i sanki Tanrı huzurunda hesap verir.²⁰⁶

²⁰³ Haydar Yıldız, Darende 1935 do umlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

²⁰⁴ Mehmet Gürkan, Darende 1940 do umlu, üniversite mezunu, emekli ö retmen, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

²⁰⁵ Mustafa Yalçın, , Darende 1939 do umlu, İkokul mezunu, Çiftçi, Konaktepe Köyü'nde oturuyor.

²⁰⁶ Yaman, **Alevilik ve Kızılba lık Tarihi**, s.211, 213.

Kuluncak yöresinde de Anadolu Alevili inde oldu u gibi cem ibadeti inanç ve ibadet açısından önemli bir yer tutmaktadır. Önceki yıllarda sıkça yapılan bu ibadet son otuz yıldır fazlaca yapılamamaktadır. Bu duruma sebep olarak unlar gösterilmektedir: Birinci sebep yörede üniversiteye giden gençlerin memleketlerine geri dönü lerinde dedelik müessesesine yeterince ilgi göstermemeleridir. Bu gençler bir müddet sonra dedelerin yöreye gelmesine müsaade etmemeye ba lamı lardır. Bu durum özellikle Konaktepe ve Ba ören köyleri için anlaşılmaktadır. Bazıları bu yargıyı kabul etmemektedir. İkinci sebep, gençler ile ilgili sebebe katılmayanların ileri sürdükleri ve genel yargıyı ifade eden kentlere göç sorunudur. Yöreden büyük ehirlere ve yurtdı ına çalı maya gidenlerin memleketlerine sıkça gelememeleri sonucunda yeterli cemaatin oluşması emlerinin yapılmasını zorla tırmı tır. Bunun yanı sıra Darılı köyünde cem evi bulunmakta ve belirli zamanlarda cem ibadeti yapılmaktadır. Darılı köyü cem evi iki katlı ba ımsız bir binaya sahip ve tamamen köy halkının kendi emekleri ve maddi imkânları ile yapılmı . Cem evinin birinci katı cenaze yıkama yeri ve morgdan oluşuyor. İkinci katta ise cem ibadetinin icra edildi i büyük bir salon ve yan tarafında büyük bir mutfak bulunmaktadır. Salonun tamamı halı ile kaplı ve kenar kısımlarına minderler dizilmi . Kapının tam kar ısında ve kıble istikametine gelen yerde dedenin oturacağı minder konulmu . Dendenin oturacağı yerin kıble tarafında olmasına özellikle dikkat edilmi . Salonun duvarları Hz. Ali, On iki imam , Hacı Bekta ı Veli, Kerbela resimleri ile süslenmi . Dendenin oturdu u yerin sa kö esinde Atatürk büstü bulunuyor. Cem evinde yapılan cemlere di er köylerden de katılım olmaktadır. Cem ayini Anadolu'nun di er yerleri ile farklılık göstermemektedir. Bunun dı ında Bicir köyünde de cem evi bulunuyor. Alvar köyünde ise cem evi inaat çalı ması devam ediyor. Buralarda cem evi, cem dı ında dü ün, sünnet, taziye i lerini için kullanılıyor. u an sadece Bicir köyünde dede var. Di er köylerde ise cenaze ve di er hizmetleri yürüten “imam” adını verdikleri köy hocaları bulunuyor.

Cem ibadetinin yapılı ı hakkında yörede farklı bir uygulamaya rastlamıyoruz. Cemnin asıl dayandı ı çıkı zamanı olarak “kırklar cemi” kabul edilir. Bu konuda anlatılan rivayeti “kırklar” bölümünde aktardığımız için buraya almıyoruz. Cem ibadetini dede yönetiyor. Konaktepe (Tersihan) köyünde anlatılanlara göre önceki zamanlarda dedeler Hacı Bekta ı Dergâhından yılın belirli zamanlarında geliyorlardı . Özellikle nisan ayının on be ine rastlıyormu dedelerin geli leri. Bu dedeler oradan gelirken ellerinde mühürlü ve bu i i yapmaya ehil olduklarını gösteren bir belge ile geliyorlar. Bu dedeleri köyde kendilerine her konuda yardımcı olacak olan “baba”

kar ılar. Baba, gelen dedeye köyün durumu, küskün olanlar, suç i lemi olanlar vb. konularda bilgi verir. Dede yöreye gelemedi i zamanlarda cem törenini bu “baba” adı verilen ki i yönetir. Yöreye gelen dede, orada ya ayanların sorunlarını dinler, küskünleri barı tırır, suçluların cezalarını belirler ve dü kün olanları tespit eder. Dedelerin geldi i ve cemlerin yapıldı ı zamanlarda sadece yörede ya ayan Alevi - Bekta iler de il yakın köylerde bulunan Sünni vatandaş ların da sorunlarını çözmek için bu cemlere katıldıkları ve çözüme kavu turdukları anlatılmaktadır.²⁰⁷

Yörede bilinen dört türlü cem vardır. Bunlar: krar cemi, görgü cemi, musahip cemi ve Abdal Musa cemidir. krar cemi, bir ki inin Alevi-Bekta i yoluna alınması amacıyla yapılan cem törenidir. İlk defa Cem’e katılacak bir ki inin bu yola girerken dedenin ve cemaatin huzurunda yolun gerekliliklerini yerine getirmeye söz vermesidir. E er ki i çocuklu undan itibaren cemlere i tirak etmi se onun için ikrar cemi yapmaya gerek yoktur. Bu cem türü yörede artık uygulama alanını yitirmi tir.²⁰⁸

Görgü cemi, en önemli cemlerdendir. Yörede uzun yıllar yapılan cem türü görgü cemidir. Görgü cemi, dede yöreye geldi i zaman o yörede ya ayanlara haber vermek suretiyle gerçekleştirilir. Bu cemde yörede bulunan herkes görgüden geçirilir. Cem’e katılanlar ve görgüden geçenler ikrarlarını yenilerler. Küskünler, suçlular, aralarında dava olanlar görgüye girmeden önce bu durumlarını halletmek zorundadırlar. Önce küskün olanlar barı tırılır, ikâyet edilenler haksız görüldüklerinde kar ı tarafı razı ederler, borçlu olanlar borçlarını öderler, suçlu bulunanlar tövbe ederler, daha sonra görgüye girerler. Cem ayini, on iki hizmet ve kurbanların yenilebilmesi görgüden sonra gerçekleştirilir. Bu cem de yakla ık otuz yıldır yapılamamaktadır.²⁰⁹

Musahip cemi, iki ailenin musahip karde i o lması dolayısı ile yapılır. Bu cemde kurban kesilmesi esastır. Abdal Musa Cemi, yörede ya ayanların istekleri, bazı ki ilerin kurban kesmek istemeleri veya dede veya dı arıdan bir misafir geldi inde bir araya toplanmak için yapılan cemdir. Küskünleri barı tırmak ve sorunları çözmek için de bu cem yapılabilir. Yörede bu cem bazı zamanlarda yapılmaktadır. Özellikle Darılı köyünde bulunan cem evinde bu tür cemler yapılmaktadır.²¹⁰

Cem yapılabilmesi için Cem evi art de ildir. Yöre halkının ve çevreden gelenlerin rahatça oturabilecekleri uygun bir evde de yapılabilir. Cem evi ile ilgili anlatılanlara göre bu isim Hz. Ali dönemine kadar uzanabilmektedir. Hz. Ali ve onu

²⁰⁷ Muharrem Demircio lu, Darende 1944 do umlu, okuryazar, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor .

²⁰⁸ Mustafa Demircio lu, Darende 1962 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncakda oturuyor .

²⁰⁹ Nesrin Yıldırım, Mersin 1956 do umlu, lise mezunu, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor .

²¹⁰ Mustafa Aslan, Darende 1937 Do umlu, Emekli Ö retmen, Darılı Köyünde oturuyor .

sevenlere iyi davranılmadı ı için bunlar cami dı nda bazı evlerde bir araya geliyorlardı. Hz. Ali nereye giderse O'nu sevenlerde oraya gidiyorlardı. Bu evler bir araya gelinen yerler oldu u için daha sonra cem evi adını almaya ba ladı. Önceleri buralara Ali evi deniliyordu.²¹¹

Cem ibadeti yapılaca ı gün Cem'e katılacak olanlar sabah erken saatlerden itibaren ça rılmaya ba lanırlar. Ak am hava karadıktan sonra davet edilenler hanımları ile birlikte cem yapılacak yere gelirler. Gelmeden önce evlerinde abdestlerini veya gusül abdestlerini alırlar. Kendileri ile birlikte getirdikleri kömbe, meyve, kuruyemi gibi lokmaları oradaki görevliye teslim ederler. Daha sonra dara dururlar. Dara dururken iki el gö üste ya da sa el gö üste, sol el a a ı salınmı vaziyette, sa aya ın ba parma ı sol ayak üzerine konmu ve vücut hafifçe öne do ru e ilmi olur. Dara durduktan sonra erkekler yüzleri dedeye do ru olacak ekilde halka halinde otururlar. Kadınlar ise erkeklerin bulundu u halkanın geri tarafında uygun bir ekilde otururlar. Daha sonra on iki hizmet sahipleri dara dururlar ve dede dua ile Cem'e ba lar. Cemin yapılması kısaca u ekildedir: Dede Cem'e girer, darda bulunan cemaate dar duasını verir. Sohbet ve nasihat eder. Daha sonra cemaatten razılık ister. Sorunlar varsa sorunları çözer, küskünleri, dargınları barı tırır. Orada bulunanları edep erkâna dâvet eder. Salât ve selam verilir. Zakir, On iki hizmet görev deyi ini okur. Dede On iki hizmet sahiplerine toplu olarak dua verir. Post serilir ve duaları verilir. Tezekkâr hizmetleri ve duaları verilir. Çera uyandırılır ve duaları verilir. Süpürgeci hizmeti ve duaları verilir. Gözcü hizmeti ve duası verilir. Tövbe duası okunur. Secde duası (gülbank) verilir. Duvaz imam okunur. Secde duası verilir. Tevhid edilir. Secde duası verilir. Tevhid edilir. Secde duası verilir. Mir'ac'lama okunur ve Kırklar Semahı yapılır. stek semahları yapılır. Saki suyu da ıtılır ve duaları verilir. Mersiyeler okunur. Secde duası verilir. Süpürge (Farra) hizmeti ve duaları verilir. Lokma hizmeti ve duaları verilir. Çera söndürülür. Post kaldırılır. On iki hizmet yapanların toplu d uası verilir. Da ılma (Gidene-Durana) duası verilir. Daha sonra Cem'e gelenler evlerine dönerler.²¹²

Ayini Cem ile ilgili bilinmesi gereken önemli hususlardan birisi “on iki hizmet”tir. On iki hizmet Anadolu Alevili inde oldu u gibi Kuluncak Alevili inde de aynı manaları içermektedir. Cemde on iki hizmetin yeri çok önemlidir. Kısaca u ekilde tanımlayabiliriz.

²¹¹ Veli Demircio lu, Darende 1942 do umlu, ilkokul mezunu, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor..

²¹² Menderes Aslan, Darende 1955 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Darılı köyünde oturuyor.

1. Dede: Cemi yönetir.
 2. Rehber: Cem'e katılanlara yardımcı olur.
 3. Gözcü: Cemde düzeni ve sessizli i sa lar.
 4. Çera cı: Çera ın yakılması ve meydan ın aydınlatılmasından sorumludur.
 5. Zakir: Deyi , düvaz ve miraçlama söyler. Saz çalar.
 6. Ferra : Koltuk altında sembolik bir süpürge ta ır. Süpürge çalar . Gerekirse rehber yardımcı olur.
 7. Saka(briktar): Su da ıtımından sorumludur.
 8. Sofracı(Kurbancı): Kurban, lokma ve yemek i lerine bakar.
 9. Pervane(Semahcı): Cemde güvenli i sa lar.
 10. Peyik: Cemin yapılaca ını yörede bulunanlara haber verir.
 11. znikçi(Meydancı): Cem evinin temizli inden sorumludur.
 12. Bekçi: Cem evinin ve Cem'e gelenlerin evlerinin güvenli ini sa lar, bekler.
- Ayin-i Cem'de yapılan on iki hizmet u ki iler adına yapılır.

1-) mam Hasan- Tarikatçı, 2-) mam Hüseyin- Farra , 3-) Muhammed Hanefi- Berber, 4-) Abdüssamed- Zakir- Sazandar, 5-) Abdulvahid - Sofracı, 6-) Abdulmuin- Hadim, 7-) Tayyib- Saki, 8-) Abdülkerim- Gözcü, 9-) Abdullah- Pervane, 10-) Hadi Ekber- Çera cı, 11-) Abdülceli- Kapıcı, 12-)Turap-Süpürgeci²¹³

Ayin-i Cem ile ilgili di er bir husus “dar” konusudur. Dar, dede kar ısında durmak ve onun buyru unu beklemek mana sına gelir. Genel Alevilik anlayı ında oldu u gibi Kuluncak Alevili inde de dört türlü dar kabul edilir. Bunlar: Mansur darı, Fazlı darı, Nesimi darı, Fatıma darıdır.

a)Mansur darı: Dara asılır gibi dedenin önünde durup elini sallandırarak asılı durmaktır.

b)Fazlı darı: “A k ola” denildi i zaman secdeye gitmektir.

c)Nesimi darı: Talip do rulup oturdu u zaman Nesimi darı olur.

d)Fatıma darı: Aya ını birbirinin üstüne koymaktır. ²¹⁴

²¹³ Temur Özer, 1948 Darende do umlu, ilkokul mezunu, Dede, Çiftçi, Bicir köyünde i kamet etmektedir.

²¹⁴ Celal YILDIRIM, Darende 1954 Do umlu, Emekli Ö retmen, Kuluncakda oturuyor.

3-Oruçlar

Oruç sözlükte; bir eyden uzakla mak, bir eye kar ı kendini, nefsinin tutmak ve engellemek demektir. Dini bir terim olarak oruç; tutmaya ehil olan kimselerin niyet ederek ikinci fecirden itibaren güne in batı ma kadar yemekten, içmekten ve cinsel ili kiden nefsi korunmalarıdır. Orucun Arapçası “savm” ve “ sıyâm”dır.²¹⁵

Oruç kavramı Anadolu Alevili inde Muharrem yası matem ve Hızır orucu olarak kar ımıza çıkmaktadır. Alevi-Bekta i gelene inde Muharrem ayının özel bir yeri vardır . Bu günün de eri ve kutsallı ı u tarihi olaylarla anlatılır. Âdem atanın tövbesinin kabul günü, Nuh Peygamberin gemisinin karayı bulma günü, brahim (as)’ın Nemrut’un ate inden kurtulma günü, Musa (as)’nın kavmini Firavun’un zulmünden kurtarma günü, Yunus (as)’un balı ın karnından kurtulma günü vs. zamanları bu günde vuku bulmu tur. Kerbela Olayı’nın anlamı da çok büyüktür. Sayılan bu günleri anımsamak ve Hz. Hüseyin’in Kerbela’da ehit edilmesinin anısına, On iki mamların anısı ve sembolizminin de eklenmesiyle Muharrem orucu tutulmaktadır. Muharrem’de oruç tutmanın gereklili i Kur’an-ı Kerim’deki Araf Suresi’nin 142. ayetine de dayandırılmaktadır. Hicri takvimin birinci ayı olan Muharrem ayının birinci günü ba lanan oruç, on iki gün tutulmaktadır. steyenler Muharrem Orucu’ndan üç gün önce ba lamak suretiyle Müslüm Akiyl ve iki masumu pak çocu u için oruç tutabilir.²¹⁶ Muharrem Orucu sırasında Hz. Hüseyin’in susuz ehit olması anısına su içilmez, kurban kesilmez, tıra olunmaz, cinsel ili kide bulunulmaz, çama ır de i tirilmez ve yıkanılmaz, e lence ve dü ünlere ara verilir. Ak amları Kerbela olayını anlatan kitaplar okunur, mersiyeler söylenir. Ayrıca Fuzuli’nin Hadikatü’s-suada adlı eseri, Kumru, Hüsnüye, Buyruk gibi kitaplar okunur. Oruç sonunda maddi güçleri yerinde olanlar kurban keserler ve toplu halde pi irilen a ure çorbası herkese da ıtılır. Bu kurban ve a ure Kerbela’da mam Zeynel Abidin’in kurtulması ve Ehl-i Beyt soyunun ondan devam etmesinden duyulan sevinç nedeniyledir.²¹⁷ Muharrem Orucu’nda belirlenmi bir iftar vakti yoktur. Ak am olup güne batınca, karanlık gözle görülünce oruç açılır. Gece sahura kalkma uygulaması yoktur.

Muharrem Orucu’na öyle niyet edilir: Bismi ah. Allah Allah. Erenlerin hikmetine. Er Hak Muhammet-Ali a kına. mam Hüseyin Efendimizin susuzluk orucu niyetine. Kerbela ehitleri'nin temiz ruhlarına matem orucu niyeti ile Hz. Fatıma

²¹⁵ Bilmen, a.g.e, s. 275.

²¹⁶ Ulusoy, **Hünkâr Hacı Bekta** , s.210; Temiz, **Alevili in Gerçek Yüzü ve Özü** , s. 159.

²¹⁷ Bedri Noyan, **Bekta ilik Alevilik Nedir?** Ankara 1985, s. 86–87.

anamızın efaatine. 12 mam, 14 Masum -u Pak Efendilerimizin evkine, 17 Kemerbestler hürmetine hazır-gaip gerçek erenlerin yüce himmetleri üzerimizde hazır ve nazır ola. Lanet münkire. Lanet Yezide. Rahmet mümine Allah eyvallah. hü.

ftar edilece i zaman ise; “Bism-i ah, Allah Allah! mam Hüseyin’e, onun soyuna ve dostlarına selâm olsun! Yezide, soyuna ve yanda larına sed hezaran (yüz bin kere) lanet olsun! Hak matem oruçlarımızı kabul eylesin. Gerçe e Hü!” denir.²¹⁸

Türkiye’deki Aleviler ve ran’daki Kızılba Karakoyunlu Türkmenleri (Çihiltenler) arasında ubat ayı ortalarında “Hızır nebi bayramı” adıyla hıdrellezden ayrı ve oruçla geçirilen bir bayramın kutlandı ı bilinmektedir. Nevruz’dan altı hafta öncesine rastlayan bu bayram, eski on iki hayvanlı Türk takvimindeki yılba ına tekabül etmektedir.²¹⁹

Aleviler her ubat ayının 13–14–15. günlerinde üç gün Hızır Orucu olarak adlandırılan bir oruç tutarlar. Buna dayanak olarak unlar söylenmektedir: Tabiat, ha va, su ve topraktan olu mu tur. Bunların hâkimi de insandır. nsana da bu gücü veren, Allah’tır. nsanların daraldı ında yardımına ko an ça rıldı ı yerde hazır olan karada ve deryalarda ölümsüz bir kurtarıcı vardır. Karada Hızır Nebi, deryalarda ise Hızır İlyas diye anılır. Bir gün Hızır Nebi ile Hızır İlyas bir sahilde bulu urlar. Hızır Nebi karadan gelir, Hızır İlyas deryadan gelir. Bunlar hiç yiyip içmeden sohbet ederler. Üç gün sonunda vardıkları karar udur: Hızır Nebi karalara izin verir, bitkiler, hayvanlar ve insanlarda bir de i im, topraktan bereket gelir. Gökten rahmet ya ar. Hızır İlyas denizlere izin verir, sularda bir canlılık ba lar. namı a göre bu günlerde Hızır İlyas ve Hızır Nebi yemek yememi tir. Bu nedenle anılan bu günlerde oruç tutulur. Bu üç günlük orucun tarihi sabittir. Aynı günde tutulmalıdır , dördüncü gün bayramla ılır.²²⁰

Hızır orucunun son gününde özellikle Cem ayinleri yapılır. O gece bir bezin veya tepsinin üzerine un konulur ve Hızır’ın gelip bu una dokunarak bir i aret bırakması beklenir. Çünkü Hızır’ın u radı ı eve bereket, sa lık ve düzen gelir. Böyle inanılır. E er sabah kalkıldı ında un üzerinde bir iz veya i aret görülürse o undan kömbe yapılır (Halk arasında buna niyaz ya da lokma denir.) ve çevreye da ıtılır. Kömbeyi isti snasız her ev yapar ve da ıtır. Buna “Hızır Lokması” denilir. Hızır’ın un üzerine iz ve i aret bırakarak onurlandırdı ı ev sahipleri gücü yetiyorsa mutlaka kurban keser ve çevreye

²¹⁸ Mustafa Düzgün, “Muharrem Matemî ve Matem Orucu”,www.aleviten.com,11.3.2003; Mehmet Kızılgöz, *Gülbenk Alevilikte Dua*, Ankara 1997, s.96.

²¹⁹ Ahmet Ya ar Ocak, “Hıdrellez”,*D A*, stanbul.1998., XVII ,313,314.

²²⁰ Zeynel Çelebi, “Hızır Orucu”,www.alewiten.com,15.3.2003

da ıtılır.²²¹ Hızır kurbanı, sıradan kurbanlar gibi de ildir. Kurban edilecek hayvan en az iki üç ay öncesinden belirlenir. Bu süre içerisinde iyi beslenir. Tuzu, suyu ve yemi eksik edilmez. Kurban önce temizlenir. Kurban kesilirken, kanına kimsenin basmamasına dikkat edilir. Akan kan ya bir çukura akıtılır üst kapanır veya suyla k an yıkanarak, kan izi ortada bırakılmaz. Kesilen kurban etinden bir kısmı pi irilerek ev halkına payla tılır. Kalan büyük bir kısmı da kapı kom uya da ıtılır. Kurban kemikleri geli i güzel çöpe atılmaz. Kurban kemikleri açılan bir çukura özenle yerle tir ilerek üstü kapatılır. Bu i lemler bittikten sonra hazır bulunanlar bir birlerine niyaz olurlar.²²²

Kuluncak Alevili inde de oruç Alevilikteki genel anlayı a uygun olarak muharrem orucu çerçevesinde ekillenmi olan yas -ı matem olarak algılanmaktadır. On iki imam ve ehli beyt in acısına ortak olmak, onların çektikleri acıları hissetmek anlamında tutulan muharrem orucu on iki imama ve Ebu Müslümün üç masumu pak evladı için toplam on be gün tutulur. Her ki i adına bir gün oruç tutulur. Gece sahura kalktıktan sonra gün aydınlanana kadar hazırlanan yiyecekler yenir. Önceleri sahura kadar oturulup kitaplar okunurdu. Bazı yerlerde sahurdan ziyade yatmadan önce yemek yenir. ftar ise hava karardıktan sonra yapılır. Muharrem orucunda esas olan zahmeti çekmektir. Sabır, su içmemek ve bazı yiyeceklerden kaçınmak esastır. Su içmek yerine çay, meyve suyu gibi içecekler tercih edilir. Aynı zamanda oruç açılırken de su kullanılmaz. Oruç ekmek ile açılır. Oruç açılırken unlar söylenir: “on iki imamın orucunu tuttum, çorbasını da ıttım. Allah kabul eylesin.” Oruç boyunca yumurta ve et yenmez. Kan akıtılmaz. So an kesilmez. So anın ba ının kesilmesi H.z. Ali'nin ba ının kesilmesi anlamına geldi ine inanılır. Oruçtan önce on iki so anın ba ı kesilir ve oruç süresince onlar tüketilir. On iki günlük oruç sonunda yörede ya ayanların katılımlarıyla a ure yapılır ve birlikte yenir. Her gün bir evde toplanılır ve o evde a ure yenir. E er oruç on be gün tutulmu ise on be inci günün sonunda a ure yapılır. A ure yapımı o ay içerisinde devam eder. Para toplanıp kurbanlar kesilir. Kesilen kurban etleri da ıtılır.²²³

Muharrem orucu dı nda önceleri tutulan fakat u anda uygulaması olmayan nevruz orucu da vardır. Mart ayında tutulan bu oruç baharın geli ini simgeler. Yörede önemli yer tutan oruçlardan biriside Hızır orucudur. Bu orucu tutmak için ki iler serbest bırakılmı tır, isteyen tutabilir. ubat ayının 12–13–14. günlerinde tutulur. Oruç günleri lokma yapılır. Kom ular birbirlerine gelirler ve “orucun kabul olsun” diye lokma

²²¹ www.huizen-alevi.nl/Turkce/dosyalar/Alevilik_nedir.html

²²² Ali Kılıç, “Hızır ve Hızır Orucu”, www.alewiten.com, 22.2.2003

²²³ Do an Yıldırım, Darende 1955 Do umlu, Üniversite Mezunu, Emekli, Kuluncakda oturuyor.

yaparlar. Ayrıca dilek tutarlar. Yapılan lokmaya “Hızır lokması” adı verilir. Hızır orucu bitiminde yörede ya ayanların katılımıyla kömbe yapılır. Kömbe yapılan una Hızır a.s. in elinin de di ine ve bu nedenle kömbenin kutsal oldu una inanılır. Yapılan kömbe kom ulara da ıtılır.²²⁴

Yörede sürekli uygulana gelen ve herkesin katılımıyla tutulan Per embe orucu önemli bir yer tutmaktadır. Her Per embe tutulan ve bir yılda elli iki sayısına ula an bu oruçlara “elli iki orucu” adı da verilir. Bu orucu tutmak sevaptır. Oruç ak amları bir araya gelinir ve birlikte iftar edilir. Lokma yapılır ve da ıtılır. Bu oruçların dı nda Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in hastalıktan kurtulması niyetine önceleri sürekli tutulmakta olan “ükür orucu” nu da sayabiliriz.²²⁵

4-Zekât Anlayı ları

Zekât sözlükte temizlik, bereket, üreme, ço alma, artma, güzel övgü manalarını içermektedir. Dini literatürde ise; "Bir malın belli bir miktarını, belli bir zaman sonra hak sahibi olan bir kısım Müslümanlara Yüce Allah'ın rızası için tamamen vermek, onun mülkiyetine geçirmektir."²²⁶

Alevilikte ihtiyacı olan herkese yardım etmek en önemli esaslardandır. Malın belirli bir miktarının belirli yerlere verilmesi anlamında bir zekât anlayı ı yoktur. Önceleri yöreye gelen dedelere verilen aidat zekât anlamında kabul edilirdi. Buna “Hakkullah” adı verilirdi. Herkesin gönlünden koparı verme esasına dayanır. u anda belirli bir ölçüde mal veya para verilme durumu olmasa da ihtiyacı olan herkese ihtiyacı oranında yardımlar yapılmaktadır.²²⁷

5-Hac Anlayı ları

Hac, sözlük anlamı itibari ile saygı de er makamları ve di er yerleri ziyaret kastında bulunmak anlamında kullanılır. Dini literatürde ise: "Arafat'ta özel vaktinde bir miktar durmaktan ve ondan sonra Kâbe'yi usulü üzere tavaf ederek ziyaret yapmaktır. Hac yapan kimseye “Hacı” denir.²²⁸

Yörede hac ile ilgili yaygın inanı gönül yapmanın bununla e de er oldu udur. Hac anlamında zorunlu bir ibadet kabul edilmemektedir. Fakat ya lı olanların içerisinde

²²⁴ Fadime Yıldırım, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Konaktepe köyünde oturuyor .

²²⁵ smail Demircio lu, Darende 1955 do umlu, ilkokul mezunu, esnaf, Kuluncak'ta oturuyor.

²²⁶ Üzümlü, Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik, s. 143 –144; Bilmen, a.g.e, s. 332.

²²⁷ Ali Ekber Demircio lu, Darende 1960 do umlu, ilkokul mezunu, esnaf, Kuluncak'ta oturuyor.

²²⁸ Üzümlü, Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik , s. 145; Bilmen, a.g.e, s. 371.

hacca gitmek isteyenlerin hatta hacca gitmi olanların bulundu unu mü ahede ettik. Genel anlayı a göre hac niyetiyle Mekke ve Medine ziyaretinin yerine Nev ehir Sulucakarahöyük'teki Hacı Bekta -ı Veli Türbesini ziyaret etmek daha önemlidir. Özellikle A ustos ayının ikinci haftası Hacıbekta 'ta yapılan enliklere katılmak hac açısından önemlidir. Hacı Bekta 'a giden ki inin belirli bir sistem içerisinde hareket etme zorunlulu u yoktur. Kendi içsellili i ile istedi i gibi dua ve niyazda bulunabilir. Ayrıca cem törenlerine katılabilir ve kurban kesebilir.²²⁹

Hacı Bekta ziyaretinin dı nda Kerbela'da bulunan Hz. Hüseyin'in Türbesi ve buradaki dergâhı ziyaret etmek de hac çerçevesinde de erlendirilir. isteyen kimseler burada dua, niyaz, kurban kesme gibi ibadet faaliyetlerini yerine getirir.²³⁰

Hacı Bekta -ı Velinin kendi zamanında maddi durumları iyi olmayıp hacca gidemeyen kimselere söylemi oldu u “haccın gönül yapmak ile olabilece i” ö üdü yaygın bir kanaat halini almı tır. Kâbe'ye gidip belirli zamanda, belirli vakitlerde, belirlenmi olan hareketleri yapmak yerine insanların kalbini kırmamak ve gönül yapmak asıl hacdan daha önemli kabul edilmektedir. Ki inin aradı ı her eyi kendi gönlünde bula bilece i ve Tanrının evinin insanın gönlünde oldu u ifade edilir. Bir kimsenin kalbini kıran ki inin bin yıl hacca gitse de hiçbir ey ifade e tmeyece i ve insana hiçbir ey kazandıramayaca na inanılır. nanan ki inin gönlü Kâbe'ye benzer. Ki i Kâbe'ye aya ı ile yürüyerek gider fakat gönül isteyeninin yüzü üzeri yürümesi gerekir. Kâbe'ye klavuz ile gönüllere Kur'an'ın gösterdi i yol ile gidilir.²³¹

²²⁹ Halil Demircio lu, Darende 1933 Do umlu, lkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde o turuyor.

²³⁰ Do an Yıldırım, Darende 1955 do umlu, üniversite mezunu, emekli, Kuluncak'ta oturuyor.

²³¹ Haydar Yıldız, Darende 1935 do umlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak'ta oturuyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KULUNCAK'TA YA AYAN ALEV LERDE YAYGIN HALK
NANI LARI

A- DO UM LE LG L HALK NANI LARI

Do um, insano lu için en önemli geçi evrelerinden birisidir. nsan do ar, ya ar ve ölür. Do um, mutlulukla kar ılanan bir olaydır. Her yöre nin do um ile ilgili kendine özgü inanı ları bulunmaktadır. nsanlar bu mutlu durum için gerek do um yapan kadın, gerekse çocuk açısından bazı uygulamalar geli tirmi lerdir. Do umun kolay olması, kadın ve çocu un daha sa lıklı bir hayat sürmeleri, aile ve toplum için mutlulu a vesile olması bu uygulamalara ba lı kılınmı tır.

Kuluncak ilçesinde ya ayan Alevilere ait do um ile ilgili halk inanı larını, do um öncesi, do um esnası ve do um sonrası olmak üzere üç ba lıkta inceleyece iz.

1-Do um Öncesi Halk nanı ları

Do um öncesinde hamile kadın ve do acak çocuk ile ilgili her yörenin kendine özgü koruma, tedbirli olma amacı güden inanı ları bulunmaktadır. Bu inanı lar , kadını do uma hazırlamada oldukça önem lidir. Yörede do um öncesi inanı ları kadın ve çocuk ile ilgili olmak üzere ayrı ayrı incelemeye çalı aca ız.

a. Kadın le lgili Halk nanı ları

Yörede kadınla ilgili do um öncesi halk inanı ları u ekilde sıralanır: Çocukları çok ya amayan kadın, dedeye ve ya oca a gider. Ocaktan aldı ı topra ı ba nın altın a koyar. Çocuk dü memesi için yılan, köpek vb. hayvanlardan uzak durması gerekir. Hayvandan korkarsa ve çukur bir yere aniden dü ürse dü ük yapar. Do um yapacak kadının rüyasında yılan görmesi u ursuzlu a i arettir. Hamile kadına iki canlı, yüklü, gebe vb. isimler verilir.²³²

Hamile kadına son aylarında zor i ler yaptırılmaz, bol bol gezmesi sa lanır. plik ördürülmez. E er iplik örer ise çocu un e inin ba mın çocu un bo azına dolanaca ına inanılır. A ır e ya kaldırmaz. Sadece kendi gücünün yetece i i leri yapmasına izin verilir. E er a ır yük kaldırırsa dü ük yapar. Ummaca “a erme” olması durumunda bir ey görürse onu alıp yemesi gerekir. E er yemese gö sünün a rıyaca ına inanılır. Hamile kadın ek i bir eye a ererse kız, tatlı bir eye a ererse erkek; e t yemeklerine a ererse kız, tur uya a ererse erkek olaca ına inanılır . Do um yapacak kadın ne kadar

²³² Hatice Yalçın, Darende 1941 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor.

hasta olursa olsun hiçbir ilaç kullanılmaz. Hamile kadın gül koparmaz. Hamile kadının saçı boyanmaz ve kesilmez.²³³

b. Çocuk le ilgili Halk nanı ları

Do acak çocuk için bazı kıyafetler önceden hazırlanır. çine giymesi için gömlek, aya na patik, eline eldiven, apka, zıbın bunlardan bazılarıdır. Hamile kadın çirkin bir eye bakamaz. E er bakarsa do acak çocu un çirkin olaca na inanılır. Hamile kadın balık ve tav an eti yemez. Tav an eti yerse do acak çocu un di leri tav an di i gibi olur. Hamile kadına, çocu un yüzü parlak olsun diye elma yedirirler. Çocu un kolay do ması için hamile kadının ete inde zibil dökülür. Kapıya gelen kedi, köpek gibi hayvanlara yemek verir.²³⁴

Hamile kadının karnı sivri olursa çocu u erkek olur. Hamile kadın rüyasında gremsiye altın görürse do acak çocuk erkek, bilezik görürse kız olur.Do acak çocu un cinsiyetini tahmin etmek için ha lanmı koyun kellesine bakılır. Bakılan yer etli olursa kız, kemik olursa erkek olaca na inanılır.²³⁵

2- Do um Esnasındaki Halk nanı ları

a. Kadın le ilgili Halk nanı ları

Hamile kadının sancısı ba ladı ında bir müddet gezdirilir. Su ısıtılır, banyo yaptırılır ve kahve içirilir. Rahat do um yapması için kadının saçı örgülü ise saçı çözülür, çözülen saç kadının a zına konur. Ev içerisinde gü ümlü ve kapalı olan her ey açılır. Ayrıca kadının rahat do um yapabilmesi için hamur yo urtudur. Sadaka vs. vererek hayır yapar. Lokma da ıtır. Ziyarete götürülür ve türbeye örtü örtülür.

Do um esnasında kadının yanında sadece ebe kalır aksi halde kadının yüksünüp çocu un gelmeyece ine inanılır. Ebe do umu yaptırır, çocu un göbe ini keser kadını yata na alır.²³⁶

b. Çocuk le ilgili Halk nanı ları

Çocuk için yatak hazırlanır. Be i e i lemeli örtü yapılır. Çocuk do ar do maz dört parmak kalacak ekilde göbe i kesilir. Salâvat getirilir ve sarılır. Göbe i daha sonra kendili inden dü er. Dü tükten sonra kimsenin basamayaca ı bir yere gömülür. Çocuk do duktan sonra büyüdü ü zaman teri kokmasın diye tuzlanır. öllük topra ı

²³³ Hatice Yıldırım, Darende 1947 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Konaktepe köyünde oturuyor.

²³⁴ Fadime Yıldırım, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Konaktepe köyünde oturuyor.

²³⁵ Güllü Çalı kan, Darende 1927 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor.

²³⁶ Adile Dinç, Darende 1933 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor.

ısıtılır. Kadının ve çocuğun altına konulur. Yatağa ve yastık altına biraz ekmekek ve Mushaf konur.²³⁷

3- Do um Sonrası Halk nanı ları

a. Kadın le İlgili Halk nanı ları

Do um yapan kadına ilk günün ve su ile yapıp üzerine tereyağı dökülen haşıl yemeği; yine aynı şekilde un, su ve tereyağı ile yapıp içine yumurta kırılan kuymak yemeği ve süt, ekmekek, yumurta ve kızgın yağ ile yapılan hadise yemeği yedirilir.

Do um yapan kadına kırk gün boyunca soğuk içecekler içirilmez, ılık olarak içer. Acı, ekşi, gaz yapıcı yiyecekler yedirilmez. Kapı eşiğinde durdurulmaz, dışarı çıkarılmaz, yalnız bırakılmaz ve zor işler yaptırılmaz. Al basmaması için kırk gün boyunca odasının ışığı söndürülmez. Kırklı kadın evden fazla uzaklaşmaz. Kırklı kadın gece evinden dışarıya çıkmaz. Kırklı kadının yattığı odaya kibrit ve süpürge konulur. Kırklı kadın gece yalnız bırakılmaz. Kırklı kadın kırkının çıkacağı gün üç yakın komuya gider, daha sonra evden uzaklaşabilir. Kırklı kadınlar ve bebekleri birbirleriyle karıştırlmaz. Kadın ve geyik kırklı olursa karıştırlmaz, aksi halde kırkları karışır. Gelin alayı kırkı çıkmama kadının evinin önünden geçerse gelinin çocuğu olmaz. Kırklı çocuğu olan iki kadını ne deşitirir, yoksa kırk kalkmaz. Eğer kadın ve çocuğu al basıyorsa bir ocaktan çaput alınır ve başının altına konur. Kadın ve çocuk kırk gün geçince kırkı çıkarılır. Önce su ısıtılır ve dua okunur. Anne çocuğu kucağına alır. Kalbur üzerinden üstlerine su serpilir. Aynı gün gelen misafirler için yemek yapılır. Yemek pilav, et, türlü ve tatlıdan oluşur. Do um yapan kadının yanına gelenler altın, elbise, çorap gibi hediyeler getirirler. Getirilen hediyeğin herhangi bir ölçüşü yoktur, herkes kendi durumuna göre hediye getirir. Do um yapan kadının sütünün bol olması için bolca tatlı yedirilir ve banyo yaptırılır.²³⁸ Do um yapan kadına “Fadime ananın döşesi” denilir. Tanışın tanınmasını mutlaka ziyarete gidilir. Buraya hediyeler ile gidilir.²³⁹

b. Çocuk le İlgili Halk nanı ları

Çocuk doğar doğmaz yıkanır ve kokmaması için tuzlanır. Pudralanır ve altına öllük toprağı konur. Çocuk bundan sonra haftada bir yıkanır. Erkek çocukları güneşli iki

²³⁷ Hatice Karakuş, Darende 1904 Doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Konaktepe köyünde oturuyor.

²³⁸ İnsaf Yılmaz, Kangal 1953 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Darılı köyünde oturuyor.

²³⁹ Senem Yenitür, Darende 1927 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor.

günde bir yıkanır. Yıkanırken bismillah denir ve ılık su dökülür. Çocuk do unca su ve eker ile erbet yapılır, çocu un a zına damlatılır. Üçüncü gün süt verilir. Çocuk do unca yata ı hazırlanır ve annesi ile aynı yere yatırılır. Örtünün etrafına ip dolandırılır, süpürge konur. Yata a, kadının yakasına ve kunda a i ne takılır. Kırk gece ı ık söndürülmez, al gelece ine inanılır.²⁴⁰

Çocuk do unca yemek da ıtılır. Çocu a nazar de memesi için gök boncuk, i de yapra ı takılır. Kimden nazar de mesinden korkulursa onun aya ının altında toprak alınır ve çocu un üzerine serpilir. Çocu a nazar de memesi için kulak arkasına hafifçe kazan karası sürülür. Nazarı de di ine inanılan ki i ile çocuk aynı mekânda ise çocuk çimdiklenir. Nazarı de di ine inanılan ki inin üzerindeki giysilerin bir parçası kesilerek çocu a koklatılır. Nazara ba lı rahatsızlıkların geçmesi için çocu un ba ında bir kaba konan tuz çevrilir. Çocuk a lamasın ve akıllı olsun diye kurban kesilir. Çok a layan çocuk için ölüğ ısıtılır ve göbekten a a ısına sarılır. Nazar olmu sa kur un dökülür. Sürekli a lamaya devam ediyorsa tı vga oca ına götürülür. Ayrıca tıvga olan çocuk da tıvga oca ına götürülür. Ba ında iplik kesilir ve dualar edilir. E er hastalık tekrar ederse yine oca a götürülür. Hastalık kesilmese doktora götürülür.²⁴¹

Kırklı bebe in ba ının altına Kur'an, muska, bıçak, çörek otu ve babasının kıyafetinden bir tanesi konulur. Kırklı çocu u görmeye gelen ki i, kırk basmaması için demir veya kâ ıt para verir. Kırklı çocu un yanına kedi veya köpek sokulmaz, aksi halde "al" basar. Kırklı çocuk yalnız bırakılaca ı zaman ba ucuna bı çak, so an, sarımsak bırakılır ve su konulur. Çocuk bir ya ına gelinceye kadar yalnız bırakılmasının günah oldu una inanılır. Çocuk hasta olmasın diye dı arı çıkarılmaz. Sıcak tutulur ve insanlara gösterilmez. Yakasına kahve çekirde i ve i de yapra ı takıl ır. Çocu un kula ı a rıyorsa so an pi irilir ve kula ına tampon yapılır. Çocu un tırna ı be aylık olana kadar kesilmez. Be aylık olunca tırna ı kesilip topra a gömülür. Be aylıktan önce tırna ını meleklerin kesti ine inanılır. Çocuk zayıf olmaması için yo urt, rendelenmi sebzeli çorba yedirilir. Anne sütü dı ında ba ka süt içirilmez. Az uyuyan ve sürekli korkan çocuklar için avuca alınan tuz üzerine dualar okunarak çocu un etrafında çevrilir. Daha sonra çocuk banyo yaptırılır, okunan tuz ate e atılır. Evdeki süpürge ile çocu a hiçbir zaman vurulmaz. Ya ına basmayan çocuk aynaya baktırılmaz. Çocu un üzerinden kesinlikle geçilmez. Üzerinden geçmenin günah oldu una ve boyunun kısa kalaca ına inanılır. Çocuk sarılık olmasın diye annesine ek i ve acı e yler

²⁴⁰ Fatma Aslan, Darende 1942 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Kuluncak lçe merkezinde oturuyor.

²⁴¹ Nejla Demircio lu, Darende 1942 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor.

yedirilmez. Çocu un ismini evin büyüklüğü koyar. sim konulurken salâvat ve kelime-i ahadet getirilir. Sa kula ma ezan okunur. Adıyla ya asın, çok ya asın adına benzesin denilir. Genellikle ölen kimselerin adı konulmaz. E er çocuk huzursuzluk yapıp durmuyorsa iki isim konur.²⁴²

Çocu un annesinin ailesi çocuk için be ik hazırlar. Be ik getirildi i zaman yakın akrabalar beraberinde hediyeleri ile gelirler. Gelenlere yemek ikramı yapılır. Çocu un di i çıkınca di hedi i yapılır. Hedi in içine bu day, m ısır, nohut katılır. Kom ulara da ıtılır. Kom ular da para, havlu, elbise gibi gönlünden ne koparsa hediye olarak getirirler. Di hedi i çocu un di i kolay çıksın diye yapılır. Hedik da ıtıldıktan sonra çocuk banyo yaptırılır. Kız çocu unun ilk kez kesilecek saçını dayısı keserse saçı gür olur. O lan çocu unun ilk kez amcası veya dayısı keser. Koç katımında koçun üzerine kız çocu u bindirilirse do acak kuzu di i, o lan çocuk bindirilirse erkek olur.²⁴³

B- EVLİLİKLE LG L HALK NANI LARI

Evlilik, iki ki inin aile kurmak üzere kanunların uygun gördü ü ekilde, ruhen ve bedenen bir ömür boyu sürecek ekilde bir araya gelmesidir. Evlilik normal olarak, ailenin ço almasının temelini olu turur. Medeni hukuk ve tarihte evlenmenin amacı, müstakbel e lerin devamlı bir yuva kurmak için yaptıkları kar ılıklı taahhütlere resmi bir nitelik kazandırmaktır. Nitekim insan topluluklarının ço unda, evlenme vardır ve dünyaya çocuk getirilmesi, bunların korunması ve e itilmesi amacıyla e lerin bir araya gelmesi olarak kabul edilmi tir.

nsan ya amının ikinci geçi dönemini evlilik olu turur. Belirli bir ya a gelen gençlerin evlenme i lemlerini yerine getirmek anne -babanın en önemli görevlerinden birisidir. Evlilik müessesesinin önemi, erkek ve kızın sosyalle mesine katkısı, aileler arasında dayanı manın kurulması, toplumsal ili kiyi belirlemesi ve düzenlemesi açılarından ortaya çıkmaktadır.

Evlilik ile ilgili toplumdan topluma farklılık gösteren uygulamalar yörede de bazı farklı inanı larla kar ımıza çıkmaktadır. Eski adetle rin sıkı bir ekilde uygulanmaya çalı ıldı ı köyler ile kendini yeniliklerin etkisine bırakan merkez arasında küçük farklar ortaya çıkmasıyla birlikte yine de yörenin her yerinde benzer ekilde uygulamaların oldu u bir evlilik inanı mının varlı ı gözlemlene kteyiz.

²⁴² Hatice Yalçın, Darende 1941 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor.

²⁴³ Sedef Özer, Darende 1955 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Bicir köyünde oturuyor .

Evrensel bir olgu olan evlilik, yörede de çok önemli bir yere sahiptir. Kız isteme, ni an, dü ün gibi evlili in bütün a amaları titizlikle adetlere uygun bir ekilde uygulanmaya çalı ılmaktadır. ncelememizde evlilik ile ilgili inanı ları üç bölümde ortaya koymaya çalı aca ız.

1- Evlilik Öncesi Halk nanı ları

Evlilik, bir erkekle bir kadın arasında belirli kurallar çerçevesinde yapılan muameledir. Evlilikte temel olarak insan varlı ının korunması dü üncesi hâkimdir. Zira evlilik sayesinde, insan neslinin devam etmesi ve ço alması, nesillerin birbirini izlemesi ve böylelikle insanların birbirlerini mirasçı kılmaları söz konusudur. Evlili in insan üzerindeki sosyal, ahlâki ve bedensel yararları da vardır. Evlili in bir faydası da nesebin korunmasıdır. Evlili in yapılma ekli, bu esnadaki uygulamalar her yörede benzerlikleri bulunmakla beraber bazı noktalarda farklılık arz etmektedir.

Yörede görücü usulü, kaçarak ve tarafların kendi seçimi ile karar vermesi ekinde evlilik yapılmaktadır. Önceleri görücü usulü evlilik yaygındı. Ana-baba veya aile büyükleri evlenecek gençlere sormadan uygun e leri seçerlerdi. ki tarafın kendi iste i sonucu evlenmek isteyen çiftler birbiriyle anla ır, kararlarını büyüklere bildirirler. Büyüklerin araya girmesi, ekli bir gereklilik sayılır. Ayrıca sülale içerisinde akraba evlili i daha yaygındır.²⁴⁴

Kaçarak evlenme ise eskiden beri süregelen bir adettir. Nedenleri; ailelerin erkek veya kıza izin vermemesi ve maddi imkânsızlıklardır. Genellikle ak am veya gece erkek birkaç arkada ının yardımı ile kızı alıp götürür. Kız kaçırınlar ya bir akrabasının ya da bir tanıdı ının yanında kalırlar. Bu süre bir hafta veya on gündür. Daha sonra araya arabulucular girer ve ailelerin eli öpülerek barı ılır.

Evlenme ya ı eskiden 12–15 ya arası idi. imdi ise evlilik 20–30 ya ları arasında gerçekleşmektedir. Evlenecek ki iler evlenmek istediklerini bir arkada larına, yengelerine veya samimi oldukları bir yakınına söylerler. Onlar da bu durumu evlenmek isteyen ki inin ailesine bildirirler ve evlenme süreci ba lamı olur. Musahip karde lerin çocukları ve kirve çocukları birbirleri ile kesinlikle evlenemezler.²⁴⁵

²⁴⁴ Cuma Yekrek, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Ba ören köyünde oturuyor .

²⁴⁵ Fadime Yıldırım, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Konaktepe köyünde oturuyor .

a. Kısmet Açmak

Türkçe’de, “kısmet açmak, kısmet beklemek, kısmeti çıkmak, kısmet kapısı, kısmet olursa, kısmeti açık, kısmeti aya ına kadar gelmek, kısmeti ba lanmak, kısmet çıkmak, kısmetine mani olmak, kısmeti aya ı ile tepmek, kısmetini ba lamak, kısmetinde ne varsa ka ı ında çıkmak” gibi kullanımları bulunan “kısmet” sözcü ü, dilimize Arapça’dan girmi tir. Talih, kader, nasip, baht, ans kar ılıklarıyla, “Tanrının her insana uygun gördü ü varsayılan ey, ya ama durumu” anlamlarına gelir.

Toplumumuzda genç kızlar, kısmetlerini ö renmek, kısmetlerini etkilemek ya da kapalı olan kısmetlerini açmak için çe itli davranı lar ortaya koy arlar. Kuluncak yöresinde de bu durum u uygulamalarla gerçekle mektedir. Kısmeti kapalı olan ki i için kur un dökülür. Gelinin dü ün günü atmı oldu u çiçek demetini kim yakalarsa kısmetinin açılca ına inanılır. Gelin evinden çıkıp dü ün evine gidece i z aman “ aya ımı çok sür ki u ki i de evlensin” denir ve gelin aya ımı sürerek giderse o ki inin kısmetinin açılca ına inanılır. Gece aynaya bakmanın kısmeti kapataca ına inanılır. Bekâr kızların adını söyleyip kilit kapatılırsa o ki inin kısmeti kapanır. Eline diken batan ki i bu diken i e er ak am çıkarırsa o ki inin kısmeti kapanır. Muharrem orucunun son üç günü hiç su içilmezse genç kız veya erkeklerin rüyasında evlenecekleri ki iyi göreceklerine inanılır.²⁴⁶

b. Kız steme

Evlili in gerçekle mesinde en önemli a amalardan biri kız istemedir. Yörede kız isteme konusunda eski zamandan bu yana u uygulamalar gerçekle mektedir. Dü ünlerde oyunlar oynanırken kız ve erkek birbirlerini görürler. Erkek yengesine veya dayısının, amcasının hanımına evlenmek istedi i kız ı söyler. Bunun üzerine büyükler münasip görürse kız tarafına haber gönderirler ve kız istemeye gidilir. Kız taraf ı erkek tarafına bir gün verir. Kızın amcasına, halasına ve di er akrabalarına haber gönderilir. Herkesin görü ü alındıktan sonra e er kız ı vereceklerse bir hafta sonrası için bir gün tayin edilir. Bir hafta sonra erkek taraf ı kız evine “ a ız tatlılı ı” getirir. A ız tatlılı ı, lokum, üzüm, çerez vb eylerden olu ur. E er kızın gönlü yoksa odaya girmez, kahve getirmez ve a ız tatlılı ı geri iade edilir. Kız bir kahve getirirse gönlü var demektir. Kız isterse kahveyi getirir ve büyüklerin ellerini ö per ve a ız tatlılı ı gelen misafirlere ikram edilir.²⁴⁷

²⁴⁶ Meryem Yekrek, Darende 1931 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Ba ören köyünde oturuyor.

²⁴⁷ Muharrem Demircio lu, Darende 1944 do umlu, okuryazar, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

c. Söz Kesme

Kız isteme merasiminden sonra e er iki tarafta olumlu görü beyan etmi ise ler söz kesme a amasına geçilir. Kız tarafı erbet isterse bir hafta veya on gün sonra erbeti içilir. Bazı yerlerde buna “ufak erbet” denilir. erbet, üzüm, leblebi ve renkli eker ile yapılır. erbete gelirken kız için bir bohça içerisinde elbiselik ve tülbent getirilir. erbeti erke in en samimi oldu u bir arkada ı getirir. erbet getirildi i zaman kız tarafı tepsinin içerisine para veya hediye koyarlar. erbet içilece i zaman kız ve erkek ayrı odalarda otururlar. Davul çalınır, halay çekilir ve e lence yapılır. erbet da ıtılmadan önce “Allah’ın emri” alınır. Kızın ve erke in babası kendileri, için sevdikleri bir ki iyi vekil tayin ederler. Erke in babasının vekili, kızın babasının vekilinden kızı ister ve öyle söylenir. Önce besmele çekilir. Daha sonra, “evvel Allah’ın emri üzerine, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimizin kavli üzerine, mam Hasan ve mama Hüseyin Efendilerimizin me rebi üzerine, Cafer -i Sadık Hazretlerinin mezhebi üzerine, içinde bulundu umuz cemaatin ahadeti üzerine, Âdemden Hat eme, Hatemden bu deme gelene kadar kaide-i usul üzerine vekili bulundu u ki inin kızını u ki inin o luna istemeye geldik. Verdin mi? Diye üç defa sorar. Kızın babasının vekili de üç defa “verdim” der. Bundan sonra “bu ikrardan dönmeyece ine yer gök ahit olsun mu, oturan cemaat ahit olsun mu? Denir. Erkek tarafına da üç defa “bunu alıp helalli ine kabul ettin mi?” diye sorulur. ki taraftan da olumlu cevap alınınca “iç kutlulu una, a ız tatlılı na el-fatıha” denir ve böylelikle Allah’ın emri alınmı olur. Allah’ın emri alındıktan sonra kız ve erkek artık görü ebilirler. Bu görü me erbetten bir hafta veya on gün sonra kızın bir yakınının evinde o yakının nezaretinde gerçekleşir. Daha sonraki görü meler de yine kızın yakınlarının nezaretinde yapılabilir. B u görü meler en fazla bir hafta ara ile yapılabilir.²⁴⁸

d. Ni an

Evlenme iste i üzerine verilen söz ile yapılan akit ve merasimlere ni an adı verilir. Arapça’da "hutbe" kelimesiyle ifade edilen ni an, sözlükte; kız istemek, söz vermek, söz kesmek ve ni anlanmak anlamlarında kullanılır.

Ni an merasimi nikâh sayılmaz. Evlenecek kadınla erke in birbirini daha iyi tanımasını, eksiklerin tamamlanması, ö renim ve askerlik gibi bir kısım engellerin a ılması, resmî bazı i lemlerin tamamlanması için belli bir zaman ayarlanması

²⁴⁸ Yusuf Yılmaz, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi (köy hocası), Darılı köyünde oturuyor.

gerekmektedir. Söz kesilir kesilmez, hemen nikâh kıymak ço u zaman mümkün olmadı ndan bu zamana ihtiyaç vardır. te, sözle nikâh arasında geçen bu süreç "sözlülük veya ni anlılık" dönemidir.²⁴⁹

Kuluncak yöresinde ni an i lemleri u ekilde ger çekle mektedir: E er ni an istenirse, büyükler ni an gününü belirlerler. Genel olarak ni an dü ünden bir hafta önce yapılır. Okuntu gönderilir.(bardak, sabun vb.). Ekmek pi irilece i zaman eker da ıtılır. Yemek dökülür. Erkek tarafı kız tarafına bir koyun , pilav için bulgur ve di er ihtiyaç duyulan malzemeleri gönderir. Kız tarafı yeme i pi irir ve gelen misafirlere ikram ederler. Yemekten sonra erbet, üzüm ve leblebi ikram edilir. Kıza kına yakılır. Daha sonra akrabalar ve gelen misafirler “takıntı” adı verilen takıları takarlar. Kız için erkek tarafı iki bilezik, yüzük, küpe, saat, elbise ve ayakkabıya kadar ihtiyaç olan her eyi getirir. Kızın amcasına, babasına, annesine ve yakın akrabalarına gömlek ve havlu getirilir. Herkes maddi gücüne göre altın, elbiselik, havlu, tülbent ve çorap getirebilir. Davullar çalınır, e lence yapılır ve ak amüzeri herkes da ılır. Kız ni anlandıktan sonra e er dini bayramlardan biri olursa erkek tarafı kız için bayramlık hediyeler getirir. Bu hediyeler altın, çama ır, kına eklindedir. Ni anda bir hafta veya on be gün sonra kızın görme ziyaretleri yapılır. Kızın ziyaretine gelenler hediyeler getirirler. Kızın çeyizini annesi ve yakınları hazırlar. Evlenip bo anmı olanlara, kocası ölen ki iye ve ba ından herhangi bir i geçmi olan ki iye çeyiz hazırlatılmaz. Çeyiz sandı ı dü ün günü erkek evine götürülür. E er kız tarafı ayrı bir ni an talep etmezse ni an, dü ünden bir gün önce yapılır.²⁵⁰

2- Evlilik Esnasındaki Halk nanı ları

Kız isteme, söz kesme, ni an gibi evlili e giri a amalarından sonra evlilik için asıl olan sürece girilmi olunur. Bu a amada dü ün hazırlıkları, kına gecesi, gelin alma, dü ün günü yapılması gerekenler yöreye özgü inanı ve uygulamalar çerçevesinde ger çekle mektedir. Bu inanı ve uygulamalara bölüml er halinde de inmeye çalı aca ız.

²⁴⁹ amil slam ansiklopedisi telif kurulu, “Ni an, Ni anlanma”, . .A., stanbul 2000, VI, 241–242.

²⁵⁰ Halil Demircio lu, Darende 1933 Do umlu, lkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

a. Dü ün Hazırlıkları

Dü ünden bir hafta önce kızın eksikliklerinin giderilmesi için kız evine görmeye gidilir. Erkek tarafı alınacak e yalar için kız tarafına para verir. Kız, erkek kızın ablası veya yengesi hep beraber kızın eksik kalan ihtiyaçlarını almak için alı veri e çıkarlar. Takı, elbise vb. ne ihtiyacı varsa alınır.

Dü ünden önce kızın annesi için “süt hakkı” olarak bir elbiselik, bir tülbent, çorap ve e er istemi ise istedi i miktar para, kız evden çıkaca ı zaman kızın annesine verilir. Bunun dı ında amca yolu, dayı yolu, bacı yüzü ü ve karde hakkı da verilir. Amca yolu ve dayı yolu olarak bir gömlek, çorap ve istemi ise yarım veya bir kilo rakı hazırlanır. Kız karde e “bacı yüzü ü” adı verilen bir yüzük a lınır. Gelinin kız karde i yoksa kendisine “bacılık” tutar. E er bacı yüzü ü verilmez ise kapı açılmaz. Gelinin erkek karde i gelinin ku a ını ba lar. Üç defa salâvat getirip gelinin belinden üç defa geçirdikten sonra ku a ı ba lar. Erkek karde , damat tar afından ne isterse kendisine o verilir. Para, silah vb. eyler isteyebilir. Bu konuda pazarlık yapılmaz, ne istemi se o alınır.²⁵¹

E er bir evde üç kız karde varsa bunlar gelin olurken amca ve dayı hakkı büyükten küçü e do ru sıraya konularak alınır. Büyü k kızın amca ve dayı hakkını en büyük amca veya dayı alır. Di erlerinde de bu sıra takip edilir. E er iki kız varsa en büyük amca ve dayı sırasıyla yol hakkını alırlar.²⁵²

b. Kına Gecesi

Dü ünün ikinci günü ö leden sonra saat 4–5 gibi damadın akrabaları bir kaç kadın ve bir erkek e li inde kız evine giderler. Bu olaya yenge gönderme denilir. Kınaya fener yakarak gidilir. Kına tepsisi üzerine mum ve kına konur. Kız evinde kısa bir halay çekilir ve kıza kına yakılır. Burada "Gelin Övme" yapılır. Gelin övücüler bir bayan bir erkekten olu ur. Gelin övmeye gelin ve evi ile ilgili türküler söylenilir ve gelin "a latılır". Kızın kına yakılan elinin içine para konur. Kız tarafından kim kızın avucunu açarsa bu bah i i o alır. Daha sonra erke in eline kına yakılır. Gelinin tülbendini damat açar. Kız için getirilen takılar takılır. Gelin ve damat kar ılıklı oynarlar. Gelinin yanında erkek evinden giden yengelerden birisi kalır.²⁵³

²⁵¹ Fadime Demircio lu, Darende 1967 do umlu, lise mezunu, ev hanımı, Kuluncak 'ta oturuyor.

²⁵² Bülent Yıldırım, Darende 1979 do umlu, Ö retmen, Konaktepe köyünde oturuyor.

²⁵³ Hanım Demircio lu, Darende 1923 do umlu, okuryazar, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor.

c. Gelin Alma Ve Dü ün

Gelin alma ve dü ün konusuna girmeden önce yörede dü ün için hazır b ulunan, dü ünü yönlendiren görevlilere ve yapmı oldukları i lere kısaca de inmek daha uygun olacaktır. Dü üdeki görevliler ve görevleri unlardır:

1.Bayraktar: Dü üne gelen misafirleri kar ılamak, onlara yer göstermek ve dü ünün ilk günü dü ün evine dik ilen bayraktan sorumludur. Dü ün sürerken halay ya da oyun esnasında misafir gelirse bayraktar bayra ı alarak misafirleri kar ılar. Bu esnada halay kesilir ve yöreye özgü kar ılama havası çalınır. Kar ılama sırasında gelen dü üncüler silah sıkarlar ve bayraktar da ho geldiniz anlamında silah sıkar. Misafir geldi i sırada semah dönülüyorsa gelenler semahın bitmesini beklerler. Çünkü semah yarıda kesilmez. Misafirler semahtan sonra kar ılanır. Gelen misafirler bayraktara bah i verirler. Bayraktar genelde damadın yakın arkada ı ya da akrabası olur. Gençler tarafından suya basılma tehlikesi de vardır.

2.Dü ün Kâhyası (Dü ün Kââsi): Dü ün kâhyası yörede sevilip sayılan ki iler arasından seçilir. Genellikle damadın akrabası olur. Dü ünden birinci derece o sorumludur. Dü ünün her eyi ile o ilgilenir. Misafirlere ho geldin demekten kesilecek koyuna, içilecek içkiye kadar her ey ondan sorulur. Dü ün bitiminden sonra dü üne getirilen hediyeleri bir liste halinde dü ün sahibine verir. Dü ün sahibi kâhyanın hizmetlerine kar ılık ona küçük bir hediye verir.

3.Kahveci: Dü üne gelen misafirlere kahve hazırlanmasından ve ikram edilmesinden sorumludur. Kahveciyi genelde damat önceden belirler. Genç ya da ya lı olması fark etmez. Ancak kahveci mutlaka erkek olmalıdır. kra m etti i kahvelere kar ılık bah i alır.

4.Keyveneci: Dü ünde yemek yapma i i keyveneciye aittir. Yemek yiyen misafirlerden bah i alır. Dü ün ekme ini yapan ki iye de ayrıca dü ün sahibi tarafından para veya bah i verilir.²⁵⁴

Dü ünün ilk günü yani Cuma günü ö leden sonra saat 3–4 gibi bayrak dikilir ve dü ün ba lar. Bayraktar bayra ı evin damına diktikten sonra havaya bir iki el ate ederek dü ünün ba ladı nı bütün köye ilan eder ve davul zurna çalmaya ba lar. Dü ün sahibi bayraktara, davulcuya ve zurna cıya ayrı ayrı bah i verir. Damadın yakınları ilk gün dökülen "Bayrak Ekme i" için hayırlı olsun demeye gelirler. Bayrak evine okuntu

²⁵⁴ Güzel Yıldırım, 1931 Darendede do umlu, lise mezunu, Emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor .

veya elbise gönderilir. Dü ünden sonra bayra ın arasına okuntu konur. İlk gün dü arıdan misafir gelmez.²⁵⁵

Dü ünün ikinci gününe ulu dü ün günü de denir. Asıl dü ün bugün yapılır. Tüm davetli ve misafirler bu gün dü üne katılırlar. Dü üne gelenler genellikle aileleriyle ve yakınlarıyla birlikte gelirler. Bu misafirlere "dü üncü" denilir. Gelen dü üncüleri bayraktar, davulcu-zurnacı, dü ün kâhyası ve damadın akrabaları kar ılama havası denilen yöreye özgü bir ezgi ile kar ırlarlar. Dü üne gelenler bayraktara ve davulcuya para verirler. Daha sonra dü ün evinin en büyük odasına alınırlar ve yemekleri verilir, rakı ikram edilir. Yemek yendikten sonra kahve ikramı yapılır. Kahveyi içen misafir, kahveciye bah i verir. Ayrıca yeme i yapan keyveneciye de para verilir. Daha sonra gelen misafir, dü ün halayına katılır. Dü üncüler dü ünden ayrılırken dü ün sahibine verilmek üzere dü ün kâhyasına dü ün hediyelerini verirler ve verdikleri miktarı yazdırırlar. Dü üne kız ve erkek tarafının akrabaları daha büyük hediye ile gelirler. Koç, koyun vs. getirebilirler. Dü ün sabahı damat, üzerinde uzun don oldu u halde dü arı çıkarılır. Giyece i elbiseler bir meydana getirilir ve davul zurna e li inde arkadaş ları tarafından giydirilir. Bu arada aka olsun diye damada i ne, biz, çuvaldız batırılır, kirli çaputlar üstüne atılır.

Dü ünün üçüncü günü sabah gecedan yatıya kalanlar için kahvaltı hazırlanı r. Bu sırada gençler davul ve zurna e li inde oyun oynarlar. Gelin arabası süslenir. Önceleri gelini almak için at hazırlanırdı. Kız tarafı da kız evinde dualarla gelini süslerler. Gelinin ba mı ehil olan bir ki i süsler ve peçesini takar. Gelin almaya konvoy ile birlikte bayrak açılarak ve halay çekilerek gidilir. Önceleri dü ünlerde atlarla cirit oynanı r, güre yapılırdı. Ayrıca bir metre uzunlu undaki sert iplerle bacaklara vurularak oynanan "tura oyunu", birbirlerini kovalayarak oynanan "sinsik alayı", karagöz oyunları gibi oyunlar oynanırdı. Gelin evine gelince açılan bu bayrak evin damına dikilir. Bayrak dikilirken kız tarafı bayra ı diken ki iye hediye verir ve dü ün ba lar. Gelinin evine bahtı açık olsun diye ayna götürülür. Ayna götüren ki iye kız tarafı bah i verir. Erkek tarafı geldi i zaman kız tarafı kapıyı kilitli tutar ve açmaz. "Kapı açma" adı verilen bah i isteme sırasında kız tarafının istedi i miktar verilmelidir. E er verilmezse ya da verilen hediye kabul edilmezse kapı açılmaz. Dü ün kâhyası ve di er büyükler gelinin çeyizini yazmaya giderler. Gelin sandı mın üzerine kız tarafından biri oturur. Erkek tarafı oturan ki iye gönlünden ne koparsa verir. E er verilen miktar be enilmezse kar ı

²⁵⁵ Fatma Aslan, Darende 1942 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Kuluncak İçe merkezinde oturuyor .

tarafın istedi i verilir. Daha sonra kızın odasını a gidilir. Gelin, odasının kapısını kilitli tutar ve 22 ayar yüzük getirilmezse kapıyı açmaz. Gelinin hediyesi verilip kapı açılınca gelin akrabaları ile kucakla arak vedala ır. ²⁵⁶

Gelini evden damat tarafından gelen üç veya dört tane yenge, gelinin sol tar afında durarak dı arı çıkarırlar. Bu yengeler erke in akrabalarından kız ve kadınlardan olu ur. Bunlara “yenge binme” adı verilir. Bu ki iler dü ün boyunca gelinin yanında otururlar.

İmdilerde ise genellikle gelini evden damat çıkarır. Gelin erkek evine gitmek için yola çıkınca ata bindirilir. Atın ba ını gelinin kaynı tutar. Gelinin kaynı yoksa erkek tarafının akrabalarından biri tutar. Gelinin önüne kuzu veya koyun çıkarılır. E er gelin kuzu veya koyunu alıp atın di er tarafına atarsa o kurban gelinin ön ünde kesilir. Kesilen kurban gelen misafirlere ikram edilir. Buna “damat yeme i” denir. ²⁵⁷

Gelin eve gelmeden önce o yöredeki ziyarete götürülür. Ziyarete niyaz eder ve oraya para bırakır. Gelin erkek evinin kapısına gelince üzüm, çerez, eker ve para saçılır. Daha sonra gelin, damadın yakın akrabalarından birinin evine götürülür. Gelin ve damada dü ün yeme i götürülür. Yeme i getiren ki iye gelin ve damat hediye verir. Gelin damat evine gelince kuca ına erkek çocuk oturtulur ki ilk çocu u erkek olsun. Gelin-damat yeme i verildikten sonra misafirler u urlanır. Ak am olunca damadın yengesi ve bayraktar gelinin odasını hazırlarlar. Gelin ve damat dü ün evine getirilir ve odalarına bildikleri duaları okuyarak girerler. Gelin odaya girince damat yüz görümlü ü verinceye kadar yüzünü açtırmaz ve konu maz. ²⁵⁸

3-Evlilik Sonrası Halk namı ları

Dü ünden sonraki günün sabahı gelinin yata ını bayraktar kaldırır. Damat ve gelin yata ın içine para bırakırlar ve bu parayı evin en büyük yengesi alır. Daha sonra gelin ev halkının elini öper. Ev halkı geline yüz görümlü ü olarak altın, elbiselik vb. hediyeler verirler. Gelin de kaynana, kayınbaba, görümce ve kayınlarına getirmi oldu u hediyelerini verir. O gün gelen misafirler için yemek verilir ve yeme i damadın yengeleri hazırlar. Geline hiçbir i yaptırılmaz. Gelen misafirler geline hediye getirirler. Buna “duvak açma” denilir. Dü ün sonrası ziyarete gelen akrabalar dü ün evine kahvaltı getirirler.

²⁵⁶ Fatma Karku , Darende 1936 do umlu, okuryazar, ev hanımı, Kuluncak 'ta oturuyor.

²⁵⁷ Hatice Demirci, Darende 1950 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak 'ta oturuyor.

²⁵⁸ Lütüye Gürkan, Darende 1949 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor.

Gelin bir hafta boyunca evden çıkarılmaz. Bir hafta sonra gelini yenge si çe meye suya götürür. Gelin kendisine verilen sitil ile eve su getirir. Gelin “yol açma” için türbeye götürülür. Beraberinde 10–15 ki i geline e lik ederler. Yanlarında getirdikleri kömbe ve ire oradakilere ikram edilir. Türbeye giderken yolda çerez da ıtılır. Türbede niyaz edilir ve himmet alınır. “yolunu aç, ba mını bozma” denilerek türbenin e i i öpülür. Gelin bir süre kaynana ve kayınbabası ile konu maz, “gelinlik tutar”. Konu mak için onlardan hediye bekler. Geline kaynanası ve kayınbabası altın, gr amsıya takınca onların elini öper ve onlarla konu maya ba lar. E er damat tarafının amca, dayı gibi ya lıları varsa bunlara da gelinlik tutar.

Dü ün bittikten üç gün veya bir hafta sonra gelin, damat ve yakınları kız tarafına iadei ziyarete giderler kız tarafı gelin misafirlere yemek ikram eder. Kız evinden ayrılma vaktinde kızın annesi gelin ve damada evine dü ünden sonra ilk defa geldikleri için hediyeler verir.²⁵⁹

C- ÖLÜMLE LG L HALK NANI LARI

Ölüm, ruhun bedenden ayrılması olayıdır. Ölüm insan varlı ı için bir âlemden di erine intikal etmektir. Bu anlamda ölüm yok olmak de ildir Her canlı varlık için ölüm kaçınılmaz bir gerçektir. Canlılar do ar, büyür ve ölürler. Kur'an -ı Kerim'de ölümle ilgili pek çok ayet vardır. Bazıları unlardır: "Her can ölümü tadıcıdır" (Âl-i mrân, 3/185); "Onlar için bir ecel tayin ettik ki onda hiç üphe yoktur" (el - srâ, 17/99); Biz senden önce de hiçbir be ere dünyada ebedilik vermedik. imdi sen ölürsen, onlar baki mi kalacaklardır?" (el-Enbiya, 21/34); "Yeryüzünde bulunan her canlı fanidir" (er-Rahman, 55/26).

Ölüm, insano lunun üçüncü geçi a amasını olu turur. nsanlar do ar, ya ar ve ölürler. Do um, evlilik ve di er ya am faaliyetleri ne kadar önemli ise ölüm ile ilgili i lemler de bir o kadar önemlidir. Ölen ki iye saygı ve ona kar ı son görevi yerine getirme açısından bakılan bu i lemler yörede farklı inanı ları ve uygulamaları ortaya koymaktadır. Yörede “hakka yürüdü”, “ocaktan geçti”, “don de i tirdi” diye tanımlanan ölüm ile ilgili inanı ları iki bölümde incelemeye çalı aca ız.

²⁵⁹ Fatma Karaku , Darende 1936 do umlu, okuryazar, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

1- Ölüm Öncesi Halk inanı ları

Yörede ölüm öncesi ile ilgili halkın inanı larına göre bir çocuk sürekli a larsa o evde mutlaka bir ölüm meydana gelir. Ziyaret yerlerinde bulunan a açları kesmek, ziyaret yerindeki türbeye ait bir eyi alıp götürmek, ate e kar ı sövmek, tükürmek gibi saygısızlık yapmak, mezarlı ın geni letilmesi ölüme yorumlanır.²⁶⁰

Yörede ölüme yorumlanacak unsurlardan biri de rüyalardır. Rüyada beyaz gelinlik görmek ölüme i arettir. Rüyada ölü görmek diriye i arettir ve o eve misafir gelece ine inanılır. Rüyada di in çekilmesi akrabalarından birinin ölümüne i arettir. Ölen bir yakının rüyada ki iyi yanına ça ırması o ki inin ölece ine yorumlanır.²⁶¹

Yıldız kayması bir ki inin özellikle de de erli birisinin ölece ine i arettir. Geceleyin aya do ru tükürmek ve kötü sözler söylemek, haftanın belirli günleri özellikle Salı günü i yapmak ölümle sonuçlanacak i lerin olmasına sebep olur.

Bazı hayvanların yaptıkları hareketler de ölüme yorumlanmaktadır. Köpek uluması, özellikle de gece uzun uzun ulumaları, bayku un evin üzerinde ötmesi, tavu un ötmesi, karganın bir evin önünde ötmesi, kara kedi görmek, öküzün gece bö ürmesi, gece tav an görmek sonu ölümle yorumlanan i lerdir.

nsan vücudu ile ilgili bazı hareketler de ölüme i aret sayılır . Bir ki inin gözünün se irmesi o çevreden birinin ölümüne yorumlanır.²⁶²

2. Ölüm Anı Ve Sonrası ile lgili Halk inanı ları

Bir ki inin öldü ü unlardan anla ılır. Gözleri çukura dü er, benzi sararır. Ayaklarından yukarı do ru bir so ukluk hissedilir. Yüzü siyahla ır. Ölüm anında nabızı yava lar ve nefesi hızlanır. Öldü ü anla ıldı ı zaman yörede ya ayanlara haber vermesi için bir ki iye söylenir. Haberi alan ki i di er bir ki iye haber vermek suretiyle birbirlerine ölüm haberini ula tırırlar.

Ki inin öldü ü anla ılınca çenesi ba lanır. ki aya ı birbirine ba landıktan sonra “rahat dö e i” ne konulur. Üzerine sabun konulur. Özellikle gece ölen ki inin üzerine vücudu i mesin diye sabaha kadar bıçak veya sabun konulur. Vücudu kible tarafına çevrilir. Gözü açık ise el sürülerek kapatılır. Ölen ki inin giysileri kesilerek veya yırtılarak çıkarılır. Çevreden ölüm haberini duyan ki iler o eve gelinceye kadar cenaze bekletilir. Daha sonra büyük bir kazanda su ısıtılır. Su ısıtma konusunda ölen ki inin en

²⁶⁰ Halil Demircio lu, Darende 1933 Do umlu, lkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor .

²⁶¹ Haydar Yıldız, Darende 1935 do umlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak 'ta oturuyor.

²⁶² Hüseyin Gürkan, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Kuluncak'ta oturuyor.

yakımı görevlendirilir. Suya el batırılır, e er eli yakmıyorsa busu ile cenazenin abdesti aldırılır.²⁶³

Yıkamaya ba lamadan önce ve yıkandıktan sonra olmak üzere iki defa abdest aldırılır. Bu abdestteki amaç cenazenin mühürlü sayılmasındandır. Daha sonra gusül abdesti aldırılmak suretiyle cenaze yıkanır. Saçları da aynı ekilde yıkanır ve taranır. Cenazeyi yıkama i lemi bitince kurulanır ve kefenlenir. Kefen, iki kat beyaz kuma ve cenazenin beline ba lanan kendi ku a indan meydana gelir. Kadınlar için ayrıca ba larına ba örtüsü ba lanılır. Kefenleme esnasında kadının sa eli gö sünün üzerine, erke in elleri ise yanına konur. Ölen ki inin giysileri yıkanır ve fakir, ihtiyacı olan birisine verilir. Yata ı da sökölür ve yıkanır. nani a göre ölünün yıkandı ı evde üç gün ı ık yanması gerekir. Daha sonra cenazenin tabutu hazırlanır. Tabutun üzeri ye il örtü ya da kıymetli yorgan, kilim ile örtölür. Tabut ta ınırken tabuttan tutmak sevaptır. Çocuk cenazesi ulu, ya lı bir ki inin kuca ında ta ınır. Çocuk masum -u pak sayıldı ından ta ıyan ki inin abdestli olmasına önem verilir.²⁶⁴

Anadolu Alevili inde önemli bir yere sahip olan cenaze i lemlerinde yöreden yöreye farklılıklar gösterebilmektedir. Genel uygulama u ekildedir:

Hakk'a yürüyen canın tabutu, tören meydanında yer alan m usalla ta ımın üzerine, yerle tirilir. Dede "helallik hayırlısı" nı verir: "Bismi ah... Sevgili canlar, Hakk'a yürüyen bu canı nasıl bilirdiniz?", der. Tören meydanında toplanmı olan canlar, "iyi bilirdik. Ruhu yeni bedenler bulsun; dondan dona ta ınsın!", diye kar ılık verirler. Dede bu kez, "Yapısındaki olanaklardan varlı a geldi imiz Hak da sizlerden razı olsun", der. Ve "Ey canlar! Hakk'a yürüyen bu yol eri, sizin içinizde yedi, içti; konu, göçtü; sizlerle birlikte yasadı, kim bilir belki hak yedi. Hakk'a yürüyen bu canın üzerinde maddi ya da manevi bir hakkımız olabilir; varsa helal ediyor musunuz?", diye sorar. Meydan erenleri; "Hakkımız varsa helal ediyoruz. Hak -Muhammet-Ali yardımcısı olsun. Ruhu yalnız kalmasın, mekâm yeni bedenler olsun.", d iye yanıt verirler. Dede helallik sorusunu üç kez yeniler; cem erenleri bunu üç kez yanıtlar. Helalli i aldıktan sonra Dede u gülbankı okur: "Yüce Tanrım, can kıblesine döndük sana yakarıyoruz. Hakk'a yürüyen can senin â ı ındır; Sen Canan'sın, o can. im di canı, bedenini terk etti; bedeni topra a dönecek, canı ise sana. Akılı ortada kaldı: Canan'ım, özün eyleme geçsin, yeni bedenler olu sun ya da yeni bedenler ölmeden evvel ölsün, Hakk'a yürüyen canımızın canına can olsun, aklına akıl; dondan dona yürüyeli m; sızıntılarını toplayalım

²⁶³ zzet Yıldırım, Darende 1946 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor .

²⁶⁴ Yusuf Yılmaz, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, köy hocası, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor .

canlı cansız her eyden. Sızıntılardan derecikler, dereciklerden ırmaklar, ırmaklardan denizler olu turalım. Atalarımızla, pırlerimizle, mür itlerimizle bulu alım. Bulu alım ki onun kötülüklerini silebilelim, iyiliklerini ço alt abilelim. Pir Ali, mür it Muhammet ve Ehlibeyt yüzü suyu hürmetine Üçler, Be ler, Yediler, Onikiler, Ondörtler, Onyediler ve Kırklar bize yardımcı olsun, yol göstersiz. Hakk'a yürüyen canımızın arkasından yaptı ımız bu helallik tören gönül defterine kayıt edilsin, silinmesin hatırlansın. Gerçe e HÜ!" der ve cenaze töreni sona erer.²⁶⁵

Kuluncak yöresinde ya ayan Alevilerde cenaze merasimi Anadolu'daki genel uygulamaya göre bazı noktalarda farklılık göstermektedir. Yöredeki uygulama u ekildedir. Mezara getirilen cenaze musalla ta ına konur. Cenaze mezarlı a getirilmeden önce kom u hakkı alınır ve öyle söylen ir : “Ey ehli cemaat! Yatan mevtaya bak da ibret al. Kom u hakkın helal eyle.” Bu, üç defa tekrarlanarak söylenir. Daha sonra u dua yapılır: “Barekallahu fikum, ihsanallahu ileykum, tayyiballahu enfusekum, sedri bedri beledi. Âdem sıdkı safai. Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimiz, evvela pak için, ahd için, aman için, garip ellerde kalanlar için, gurbet elde ölenler için, bizi duada unutmayın diyen canlar için, duaya muhtaç olan kullar için, Türkiye cumhuriyeti din kuvveti için, ahiri son nefeste Kur'an -ı Mübine müyesser olmak için, Allahumme ecel tükebbel min hürmeti seyidine mürselin, el - fatiha”. Cenaze musalla ta nda iken “durun ey ehli cemaat üç saf d urun, dört tekbir ile hazır olan imama uyun, bilenleriniz duasını okuyun, bilmeyenleriniz Peygamberin pa k ruhuna selavatı erif getirin. Allah için namaza, meyyit için duaya, erki i veya hatun ki i niyetine, cenaze namazı farzı kifaye, fenziru fentahu ya u lil ebsar (üç defa), li melike mülkü azizül cebbar” denir ve cenaze namazı kılınır. Cenaze namazının kılını ı konusunda herhangi bir farklılık yoktur.²⁶⁶

Cenaze namazından sonra tabut, mezara kadar götürülür ve üç defa mezardan çıkan topra a vurulur. Mezarı, kazma küre ini alan herkes kazar. Mezara toprak atılırken elden ele kürek verilmez, yere atılır. Di er ki i küre i yerden alır. Mezarda kemik çıkmı sa bunlar toplanır ve bir po ete konur. Ölü hayrına bozuk para atılır ve kemiklerin konuldu u bu po et cenazenin yanına gömülür. Tabutu mezarı kazan ki iler kar ılar. Mezara en önde tabut gider, geri kalan herkes tabutun arkasında gider ve “ruhu pak Muhammed Mustafa'ya salâvat” diyerek ruhu Peygambere salâvat getirilir.²⁶⁷

²⁶⁵ www.gencalevilerharekati.de/Index.htm

²⁶⁶ Yusuf Yılmaz, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, köy hocası, çiftçi , Darılı köyünde oturuyor.

²⁶⁷ Yusuf Yılmaz.

Cenaze ak am vakti kaldırılmaz, yer mühürlendikten sonra cenazenin gömülemeyece ine inanılır. E er zorunlu bir durum varsa hemen defnedilir. Ölünün gözüne en yakını olan bir ki i toprak koyar. Ölen ki i hayatta iken kimi vasiyet etmi se bu görevi o yapar. Bu, bir sevginin ve saygının ifadesidir. Cenazenin kefinden gözü açılır ve her iki gözüne birer avuç toprak konur ve tekrar kefen ile örtülür. Toprak atma i i bitene kadar dualar okunur. Topra ı de i ik ki iler atar. ²⁶⁸

Cenaze mezara konulduktan sonra mezar çökmesin diye üzerine sapıtma a acı dizilir ve ot konur. Daha sonra toprak atılır. Cenaze gömüldükten sonra annesinin adı zikredilerek telkin verilir. nani a göre ölüye talkın verilirken can gelir, kalkmak ister, ba ina tahtaya çarpar. O zaman ölü "eyvah ben ölmü üm" der. Mezarın ba ında yasin süresi ve üç defa ihlâs süresi okunur. Ak am hava karardı ında tilki, köpek gibi hayvanlar cenazeyi çıkarmasınlar diye mezarın üzerinde ate yakılır. Cenaze gömülene kadar ev süpürülmez, çama ır yıkanmaz ve eve su getirilmez. ²⁶⁹

Mezarlıktan cenaze evine döndükten sonra bayanlar ekmek yaparlar. Kurban kesilir ve kurban etiyle yemek yapılır. Orada bulunan herkes bu yemekten yerler. Özellikle uzaktan gelen misafirler için yapılan bu yeme e “kazma takırtısı” adı verilir. Bundan sonra kom uları on gün boyunca cenaze sahibinin yeme ini verirler. Cenaze yeme i verildikten sonra cenaze sahibine “o da Allah’ın emri, bu da Allah’ın emri, artık i ine bak” denilir. Böylelikle cenaze sahibi kendi i lerini göre bilir. Aksi halde o evde hiçbir i yapılmaz. Cenaze için sesi güzel olan kadınlar a ıt yakarlar. Yası olanlar siyah elbise giyer, siyah yazma örter ve alınlarına siyah ya da beyaz yazma ba larlar. Erkekler ise tıra olmazlar. Cenaze sahipleri, kom uları tıra ettirene kadar saç ve sakallarına karı mazlar. Cenazenin varsa borcunu geride kalan yakınları öderler. Bir hafta sonra un, ya , tereya ı ile helva yapılır. Mezarlı a götürülür. Mezar ba ında Kur’an okunur ve helva da ıtılır. Bir ki i gömüldükten sonra ruhunun yedi gün kendi evini ziyaret etti ine inanılır. ²⁷⁰

Cenaze yakınlarına ba sa lı ı dilemek için yapılan taziyenin sınırı yoktur. “taziye ölmez” denilir. Ne zaman cenaze evine gelinecekse o zaman taziye verilebilir. Ba sa lı ina gelen ki ilerinin ayakkabıları ters çevrilmez. Taziyeye gelirken kurban vb. bir eyler getirilir. Kesinlikle bo gelinmez. Cenaze sahibine yiyecek, herhangi bir yardım malzemesi ve ya toplanılıp birlikte kurban alınarak getirilebilir. nani a göre ölen bir

²⁶⁸ Veli Gürkan, Darendede 1967 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor .

²⁶⁹ Muharrem Demircio lu, Darendede 1944 do umlu, okuryazar, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor .

²⁷⁰ Mustafa Demircio lu, Darendede 1962 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ’ta oturuyor.

ki inin etleri ölümünden 40 – 52 gece sonra kemiklerinden ayrılır. Ölünün etleri kemiklerden kolay ayrılınsın diye o gece evinde dua edilir ve ölenin yakınları için yemek verilir. Bu yemeklere ölenin “kırkı” ve “elli ikisi” denilir. Bu günlerde yemek vermeyen ki ilerin ölen ki i için tam olarak görevlerini yerine getirmediklerine inanılır. Cenaze için verilen yemeklere yörede ya ayan herkes davet edilir. Davetler genellikle belediye hoparlöründen bütün ilçeye duyurulur. Daveti duyan herkesin bu davete icabet etmesi gerekir. Yeme e gelenler yemek sonrası ayrılırken tekrar cenaze sahibine taziye verirler.

Cenazeden dolayı yas nedeni ile kom uları çalgı vb. eyler çalmaz ve e lence yapmazlar. Ani bir durum oldu unda veya dü ün, asker u urlaması gibi önceden belirlenmi bir program var ise yas alınıp yapıla bilir. “yas alma”, dü ünden bir h afta önce, dü ün sahibinin belirli bir hediye ile cenaze evine gelip müsaade istemesidir. Cenazeden sonraki ilk bayram, “yas bayramı” olarak kabul edilir. Bayram günü cenaze evine gelen misafirler öncelikle ba sa lı ı dilerler ve yas alırlar.²⁷¹

D- D ER HALK NANI LARI

1. Tabiat le lgili namı lar

Yıldız kaydı nda bir ki i veya evliya ölür.

Dolunayda do an çocuk u urludur, gelece i ı ıklıdır.

Dolunayda do an kızlar ay gibi parlak ve güzel olur.

Dolunay ilk do du u zaman unlar söylenir: “ay gördüm Allah, Amentü billâh, Ne günahım var ise Affeyle Allah” daha sonra salâvat getirilir ve el yüze sürülür.

Gece ay do ru tükürmek, sövmek u ursuzluk getirir.

Güne tutulaca ı zaman hayvanlar korkudan ba ırır, güne in tutulaca ını önceden sezerler.

Güne güzele vurur.

Ay hilal halinde iken iki ucu a a ı olursa o ay ya murlu, yukarı do ru olursa kurak olur.

Ya mur ya arken güne çıkarsa tilkiler dü ün eder.

Gökku a mın altında bir erkek geçerse kız, kız geçerse erkek olur.

Gökku a ı altından geçmek mutluluk getirir.

Be ta oynamak kıyamete i arettir.

²⁷¹ Halil Demircio lu, Darende 1933 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

Gök gürlemesi Hz. Ali'nin narasıdır.

Salı günü çama ır yıkanmaz, yıkanan çama ırı giyen ki i onu kirletemez, ölür.

Salı günü dü ün yapılmaz.

Cuma günleri dı arı toz dökülmez, i e gidilmez.

Cumartesi günü çama ır yıkanmaz.

Cuma gecesi sabaha kar ı do an çocu un rızkı bol olur.

Cuma günü örgü örülmez, insan kısmetini kaybeder.

Cuma ak amı tırnak kesilmez, insan gözden dü er.

Cuma günü ekin ekilmez.²⁷²

2. Canlılar le ilgili nanı lar

Köpeklerin gece uzun uzun ulumaları u ursuzluk sayılır.

Köpek uluması iyi sayılmaz.

Bayku sesi u ursuzluk sayılır.

Güvercin öldürülmez. Öldüren ki inin ba ına kötü bir i gelece ine inanılır.

El üstünde çıkan si illerin kurba alar tarafından atıldı ına inanılır.

Tilkinin öldürülmesi iyi kabul edilmez. nanı a göre Hazreti Ali'yi ejderhanın elinden kurtarmı tır.

Tav an eti yenmez.

Tavu un ötmesi u ursuzluktur.

ne in ikiz do urması berekete yorumlanır.

Her evin temelinde yılan oldu una ve evi korudu una inanılır.

Atın murat oldu una inanılır.

Ev yılanı o evin bekçisidir.

Yılan öldürölüp yakılırsa ya mur ya ar.

ne in sütünü yere sa mak iyi de ildir, hayvan hastalanır.

Bir kimsenin önünden kara kedi geçmesi u ursuzdur.

Yılan canlı canlı ate e atılırsa ya mur ya ar.

Bir evin önünde karga öterse o eve haber gelir.

Köpe in vakitsiz gece havlaması, horozun vakitsiz ötmesi, öküzün gece bö ürmesi kötü eylere i arettir.

Köpek havaya do ru bakarak havlarsa kan dökülecek demektir.

²⁷² Meryem Yekrek, Darende 1931 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı Ba ören köyünde oturuyor; Veli Gürkan, Darende 1967 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Güvercin, kumru, kırlangıç, leylek öldürmek günahdır.

Yılan görmek u ursuzluktur. Yılan dümandır. Yılan konmak dümanı hatırlamaktır.

Keklik görülmesi u urdur.

Bayku un bir eve konması o ev için u ursuzluktur.

Tavu un horoz gibi ötmesi u ursuzluktur, öten tavuk kesilir.

Kediyi Hz. Ali sıvazladı ı için hiçbir zaman sırtüstü dümez.

Kesilen kurbanın kemikleri kırılmaz.

Kurbanın kanı ve kemikleri gömülür.

Gece tav an görmek u ursuzluktur.

Di düürülünce o di i kimsenin göremeyece i bir yere saklanmalı ya da gömmeli.

El yıkanırken önce sa elden balamalı, önce sol elden balamak u ursuzluk getirir.

Tokalaırken ya da birisine bir ey verirken sa el kullanılmalıdır, sol el u ursuzluktur.

Burun ka mırsa ki i hakkında dedikodu yapılıyor demektir.

Sa avuç ka mırsa para gelir, sol avuç ka mırsa elden para çıkar.

Sa kula ın çınlaması sa lı a i arettir.

Gözün se irmesi olumsuzlu a i arettir, çevrede ölüm meydana gelebilir.

Kula ın çınlaması birisi tarafından anılmaya i arettir.

Bacak bacak üzerine atmak ayıp sayılır.

Avuç içi ka mırsa bir yerden para gelece ine i arettir.

Rüyada di in a rması bir yakınının rahatsızlanmasına i arettir.

Kolları balamak u ursuzluktur.

Sa göz se irirse bir yolcu gelir.

Sol göz se irirse bir sıkıntı olur.²⁷³

3. E yalar le ilgili namı lar

U ur için evin dı kapısına nal takılır. Pi irilen ekmek bereketli olsun diye, kapının önünden geçenlere sıcak ekmek ikram edilir. Mum ya da ate le oynayan çocu un gece rahat uyuyamayacağına inanılır. ö ek ya da yastık altına ekmek

²⁷³ Güzel Yıldırım, Darende 1931 do umlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor; Mustafa Demircio lu, Darende 1962 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe me rkezinde oturuyor.

konuldu unda gece rahat uyulamayacağına inanılır. Sevilmeyen bir kişi rüyada görülürse u ursuzluk sayılır. U ursuzlu u engellemek için yanan oca a tuz atılır.

21 Mart Hazreti Ali'nin doğduğu gün baharın başlangıcı nedeniyle kutsal ve önemlidir. Yeni ekilen tarlaya kemik atılır. Böylece tarladan bol ürün alınacağına inanılır.

Bahçelere nazar de memesi için ağaç dallarına hayvan kemiği asılır.

Ziyaret yerlerindeki ağaçları kesenler çarpılır.

Türbeden dışarıya bir şey, bir nesne götüren kişiler çarpılır.

Kırık ayna u ursuzluktur.

Ateye tükürmek, ateşe sövmek, ateşe tırnak atmak, su dökmek u ursuzluk getirir.

O kişinin ocağı söner. Ateş kutsaldır.

Ocağın üstünü boş bırakmak u ursuzluk getirir, günah sayılır.

Tencerede su boşu boşuna kaynarsa dümanlar zengin olur.

Akşam evden dışarı ateş verilmez.

Lamba yakılmayan evin ocağı her vakit kararır. Aynı zamanda ev sahibinin öldükten sonra mezarı da karanlık olur.

Ateşi söndürmek için su dökülmez, ateş toprakla örtülür.

Külün üstüne su dökülmez, içilmez.

Gece kül dökülmez, evin bereketi kaçmaz.

Yamurun dinmesi için avluya kırıntı, demir vb. şeyler atılır.

Sönmüş ocağın yanında yatmak günahdır.

Gece tırnak kesilmez.

Gece dışarı zibil atılmaz.

Gece dışarı su dökmek iyi değildir.

Kaynayan suya bıçak sokulmaz.

Suya tükürmek u ursuzluk getirir.

Çemebağında uyunmaz, şeytan gelir.

Gece aynaya bakanın ömrü kısa olur.

Gece acı (biber, soğan, sarımsak) evden dışarıya verilmez.

Yoğurt, süt, peynir, vs. gece dışarıya verilmez. Vermek gerektiğinde üzerine kömür, üzerlik veya yeşil bir dal konularak verilir.

Gece ıslık çalmak günahdır.

Gece evden eve tuz verilmez.

Akşam kapının önü süpürülmez.

Gece kara kazan ve sac dı arı verilmez.

De irmenden ilk gelen unla yapılan ilk ekme i yiyen ki inin karısı ölür.

Dı arıya maya verilirse evin bereketi gid er.

Ekmek kırıntılarını yere atmak, ayakla çi nemek evin bereketini götürür.

Gurbete giden ki inin azı ndan bir parça ekmek çalınır.

Bir ki inin üzerinde diki dikilirse o ki inin kısmeti ba lanır.

Bismillah demeden yemek yiyen ki i doymaz. eytan da onunla birlikte yemek yer.

Evin temelini karata koymak iyi de ildir.

Kapının önünde oturan ki i iftiraya u rar.

Duvar dibinde uyumak iyi de ildir, insan çarpılır.

Evden bir ki i gurbete gitti i zaman o gün ev süpürülmez, dı arıdan misafir alınmaz. Pe inden su atılır.

Kapı e i inde oturulmaz.

Ya mur ya arken kapı e i inde oturmak gūnahtır.

Bıçak insana do ru tutulmaz, direk olarak elden ele verilmez.

Ayakkabılar üst üste gelirse yola gidilece ine inanılır.

Ayakkabının ters gelmesi hastalı a i arettir .

Elden ele sabun verilmez. Verilirse kavga edilir. Sabunu vermek gerekti inde elin tersi kullanılır.

Yatarken çorapları ve çama ırları ba tarafa koymak iyi de ildir, kötü rüya görülmesine sebep olur.

Mezarlıktan a aç kesilmez.

Mezarlıkta yatmak iyi sayılır. En sakın yer orasıdır. Hz. Ali cenk dönü ü mezarlıkta yatarmı .

Mezarlık geni letilemez, çünkü ölü sayısı artar.

Mezarlıktan ta , toprak alınmaz.

Mezarlıkta sigara içilmez.²⁷⁴

²⁷⁴ Hatice Karaku , Darende 1904 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Konaktepe köyünde oturuyor; ehriban Kevgir, Darende 1937 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor.

4. Ya mur Duası

Ya murun uzun zaman ya madı ı kuraklık zamanlarında, Allah'ın ya mur ya dırması için bir belde ahalisinin topluca dua etmeleri olayıdır. Fıkıh dilinde ya mur duası "istiskâ" diye isimlendirilir. "stiskâ", ya mur talebinde bulunmak anlamındadır. Ya mur duası sünnettir. Ya mur duasının pe i pe ine üç gün ve yerle im bölgesi dı nda olması uygun görülmü tür.²⁷⁵

Genel uygulamaya göre ya mur duasına gitmeden önce, sadaka verilmeli, günahlardan tevbe edilmeli, dargınlar barı malı, haksız olarak alınan eyler sahiplerine geri verilmelidir. Ya mur duasına çıkarken oruçlu olmak, mütevazı ve muhtaç bir tavır takınmak uygun görülen davranı lardandır. E er ya murun ya ması gecikirse eski elbiseler giyilir. Ba lar öne e ilerek mütevazı bir tavır takınılır. Dua yapılacak yere yaya olarak gidilir. Duadan yapılmadan önce sadakalar verilir, fakirlere yardım yapılır. Birbirlerine haksızlık yapanlar helâllik alırlar, bütün insanlar için Allah'tan af istenilir. O yörede ya ayanlar kendi çocuklarını ve ehli hayvanlarını yanlarına alırlar. Annelerle, yavruları birbirlerinden ayırırlar. Duayı zayıflara ve güçsüzlere yaptırırlar. Orada hazır bulunanlar da onların yaptı ı duaya "âmin" diyerek kar ılık verirler. Ya mur ya maya ba layınca da bunun kar ılı ı olarak Yüce Allah'a ükredilir.²⁷⁶

Yörede ya mur duasına o laklar, kuzular indi i zaman çıkılır. Kom ular birbirlerine haber verirler. Dört ki i bir o lak alır. Bir evden de bir o lak, tavuk vb. lokmalar pi irilerek getirilir. Ya mur duası için ziyaret yerlerine gidilir. Ziyaretin yanına varıldı ı zaman lokmalar da ıtılır. Ya mur duasına niyet edilir. Oraya gelenler ellerini kaldırırlar ve unları söylerler. “ brahim, Âdem Safiyullah, dris, Nuh, sa, Muhammed, Ehli beyt yüzü suyu hürmetine yarabbi bizi mahrum koyma. Bize ya mur ver. Kurban oldu um Allah, iyi kimseler hürmetine üstümüze bir d amla ya mur dü ür”. Ya mur duasından sonra davul zurna e li inde halaylar çekilir, oyunlar oynanır. Â ıklar saz çalarlar ve türkü söylerler.²⁷⁷

5. Bayramla ma

Bayram, bütün toplumlarda, belirli gün ve olayların de erli ve u urlu olduklarına inanılarak veya o günleri yâd etmek için hep bir arada sevinç içinde kutlanan günlerdir. Bayram, ne e ve sevinç günleridir. Sosyal bilimlerin yaptı ı tespitlere göre, bayramların

²⁷⁵ amil slam Ansiklopedisi Telif Kurulu, “Ya mur Duası”, . .A.,, st. 2000, VIII, 215.

²⁷⁶ amil slam Ansiklopedisi Telif Kurulu, “Ya mur Duası”, . .A.,, st. 2000, VIII, 215.

²⁷⁷ Güllü Çalı kan, Darendede 1927 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor.

esası dinîdir. Yakın zamanlara kadar bütün toplumlarda sadece dinî bayramlara rastlanılmı tır. Ülkemizde, bayram denince ilk akla gelen di er slâm ülkeleriyle birlikte kutlanan dinî bayramlardır. Dini bayramlar bütün herkesin kutladı ı ortak sevinç günleridir. Bayramla ma, bayrama birkaç gün önceden hazırlık yapılması, küslerin barı ması, herhangi bir yerde birbiriyle kar ıla an insanlar birbirini kutlaması, kar ılıklı ziyaretler ve ikramların oldu u bütün bu faaliyetlerin ortak adıdır . Bayramla ma esnasında yenilip yedirilir, içilip içirilir ve ikramlarda bulunulur. Akraba ve e -dost ile beraberce bu günün mutlulu u payla ılır. Hemen hemen her inanç ve milletin kendine has bir bayramı veya bayramları vardır.

Yörede, dini bayramlarda arife günü hariç bayram için ev temizli i yapılır. Arife günü hiçbir i yapılmaz. Bayram için yemekler, pasta, kek ve baklava hazırlanır. Arife ak amı yöredeki herkes mezarlı ı ziyaret ederler. Yakınları ba ında Kur'an okunur. Bayram günü mezarlık ziyareti yapılmaz. Bayram sabahı ev halkı küçükten büyü e bayramla ır. En yakın akrabalar ve kom ular ziyaret edilir. Gurbette olanlar bayram zamanları yöreye gelirler. Akrabalarını ziyaret ederler ve bayramla ırlar.²⁷⁸

Alevilikte kurban gelene i önemli bir yer tutmaktadır. Ruhlar için, ocaklar, ulu da lar, yatırlar için kurbanlar kesilir, adaklar adanırdı. nançlarında her yat ır veya ocak bir istek ve arzu ile dertlere çare aranan yerlerdir. Bu inançlar slamlıktan önce de vardı, slamiyet'le de birlikte devam etti.²⁷⁹ Yatır, ocak ziyaretleri veya ibadetler sırasında kurban gelene i uygulandı ı gibi, Kurban Bayramı'nda da kurbanlar kesilir. Bu gelene in kökeni Hz. brahim'e dayandırılarak, Hz. Muhammed'in de bu gelene i sürdürdü üne inanılır. Kurban'ı kimlerin, nasıl kesebilece i Dedeler tarafından topluma anlatılır. Kurban'ın kesilmesi için belli bir dua okunur ve ancak böyle kesilebilir. Kurban etinin özellikle fakirlere da ıtılması esastır.²⁸⁰

Kurban bayramlarında kurbanlar kesilir ve da ıtılır. Kurbanı kesen ki i kendisi için sadece ailesi ile yiyece i miktarı ayırır ve geriye kalanı kom ulara da ıtır. Kurban da ıtımı esnasında hiçbir kom u ayırt edilmez. steyenler kurbanlarını yemek yaparlar, gelenlere ikram ederler. Buna "kurban a ı" denilir. Kurban a ı verilece i zaman cem ayini düzenlenir. Kesilen kurbanın postu bir yere ikram edilir. Kurban bayramında kesilen kurbanın dı ında birde adak kurbanı vardır. Adaklar o yerdeki tekke veya

²⁷⁸ Bekir Yalçın, Darendede 1936 do umlu, ilkökul mezunu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

²⁷⁹ Erdoğan Kutluay, "Alevi Ocakları ve Olu an Kültler", *Cem Dergisi*, Sayı:35, st. 2001, ,s.31-33

²⁸⁰ Ali Yaman, alevibekta i.org.,04.10.2006

türbede kesilir. Kesilen kurbanın eti da ıtılmaz, yemek yapılır. Yemek bulgur ve etten olu ur. Saz çalınır. Cem yapılır. Â ıklar deyi ler söylerler ve semahlar dönülür.²⁸¹

Kurban kesilirken kesilecek hayvanın bo azının üst tarafından üç damar kesilir. Kurban kesilmeden önce u dua okunur: “Bismillahi Ya Allah. Kurbanı Halil, fermanı celil, canı smail, peyiki Cebrail, tekbiri Âdem ata, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Bilali hamd”. Bu dua okunduktan sonra bıçak çalınır.

Kurban kesimi ile ilgili söyleni i biraz farklı olan u dua da okunmaktadır: “Bismi ah Allah Allah. Kurbanı Halil, Rahmanı Celil, tekbiri smail, Subhanallah Elhamdülillah La ilahe illallah ve la havle La ilahe illallah, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber. Mısmıla bıçak ve Allahu Ekber”.²⁸²

Bayram, arife vb. günler ile ilgili yörede u inanı lara rastlamak mümkündür:

Hıdrellez günü diki dikilmez, a aç, bitki kesilmez, canlı öldürülmez. Bunlar yapılırsa yeni do acak ne varsa anasının karnında hıdırellez e risi olur.

Arife günü, yakını ölen ki i diki dikmez.

Arife günü i yapılmaz.

Hıdrellez günü kapalı un çuvalları açılır. Kömbe ve yemek yapılır.

Arife günü sabun kullanılmaz.

Hıdrellez günü gün do madan akarsuda y ıkanılırsa insan sa lıklı olur.

Hıdrellez günü gün do madan eve mutlaka bir testi su getirilmelidir. Bu suyun sa lık verilece ine inanılır.

A ure ayında (oruç süresince) ya a aç kesilmez.

Bayram günü tıra olunmaz.²⁸³

6. Kirvelik Ve Sünnet

Sünnet kelime olarak erkek üreme organının uç kısmında bulunan deri parçasının kesilmesi manasında kullanılmaktadır. Sünnete aynı zamanda “hitan” da denilmektedir. Kur’ân-ı Kerim’de "Sünnet" (hitan) ile ilgili herhangi bir ayet bulunmamakla birlikte, sünnet olma Müslümanlı ın simgesi olarak kabul edilmi tir. Uygulanı ı Hz. brahim'e kadar uzanan sünnet, cahiliye devri Arapları arasında da uygulama alanı bulan bir âdetti. Rivayete göre sünnet, Hz. brahim'in seksen ya larında kendine tatbikiyle ba lamı tir. Hz. brahim sünnet olmu tur. srail o ulları arasında uygulamada olan

²⁸¹ Ali Ekber Demircio lu, Darende 1960 do umlu, il kokul mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

²⁸² Yusuf Yılmaz, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, köy hocası, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

²⁸³ Bekta Dinç, Darende 1936 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

Tevrat'ın hükmü de bu yönde idi. Bu durum Hz. sa'ya kadar böyle devam etmi oldu u halde sonradan gelen Hristiyanlar bu âdeti bozmu ve "hitan" kelimesini "kalbi bürüyen perdeyi ortadan kaldırmak" ekinde yorumlayarak sünnet olmayı bırakmı lardır. Araplarda sünnet i lemi hem kadın hem de erkekler için uygulanırdı. Erke in sünneti için "hitan" , kadınların sünneti için "hafd" kelimesini kullan ılırdı. İslam öncesi Arabistan'da sünnet, sa lı a uygunluk tedbiri olarak dü ünülmü tür. Araplarda sünnet bir temizlik ve güzelle me operasyonu olarak kabul edildi inden bu kelime yerine "taharet" kelimesi de kullanılmaktadır .²⁸⁴

Sünnet olayı; "bir canlıya acı çektirmek, ancak o canlıya yarar sa lar ve yarar canlıya çektirilen acıdan fazla olursa caizdir" kaidesine dayandırılır. Sünnetin hangi ya larda yapılaca ına dair ortak bir görü bulunmamaktadır. Bu durum bölgelere göre 7(yedi) günlükten 13 (onüç) ya ına kadar de i iklim arz etmektedir. Çocukların bulu a ermeden sünnet ettirilmeleri babaları için bir vazife kabul edilmi tir. Hz. Peygamber (s.a.s)'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i do umlarının yedinci gününde sünnet ettirdi i rivayet edilir.²⁸⁵ Çocu un sünnet edilmesi münasebetiyle yapılan dü ün ve e lencelere sünnet dü ünü denilir. Sünnet merasimleri genellikle yemekli, yapılmaktadır. Sünnet dü ününe gelen davetlilerin sünnet olana hediye getirmesi veya zarf içinde para vermesi âdet haline gelmi tir. Getirilen hediyeler çocu un yata ına veya yastı ının altına bırakılır.²⁸⁶

Sünnet, Alevili in köklü geleneklerinden biri olan ve bugün bile canlı ıyla ya ayan bir kurumdur. Rivayete göre Hz. Muhammed dahi torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i sünnet etmi ve bizzat kendisi de kirvesi olarak bu i e önem vermi tir . Kirve olan iki aile, birbirine akrabalıktan da daha yakın bir ba la ba lanmı olurlar. Bu iki aile arasında, musahiplikte de oldu u gibi, kız alıp verilmesi bir dinsel tabudur. Çünkü inanı a göre kirvelerin arasına On mam kanı akmı ve ona ikrar verilmi tir. Kirveler birbirlerine her zaman sever, sayar ve saygı gösterirler. Sadık ve ba lı kalırlar. Kirve, sünnet törenin en önemli ki ilerden biridir. Kirveye daima saygı ve hürmet gösterilir. Günümüzde ne kadar artlar ve ortam de i mi ise de sayılan eski kirvelik nedenleri, bugün için de aynı ekilde geçerlidir. Kirvelik, Alevilerde, barı ın sa lanmasında önemli kurumlardan biri olarak varlı ını sürdürmeye devam etmektedir.²⁸⁷

²⁸⁴ Nebi Bozkurt "Sünnet (Hitan)", . .A.,, st. 2000, VII, s. 253–255.

²⁸⁵ Bozkurt, "Sünnet (Hitan)", . .A.,, VII, 253–255.

²⁸⁶ Nebi Bozkurt, "Sünnet Dü ünü", . .A.,, st. 2000, VII, s. 255–256.

²⁸⁷ Üçer, a.g.e, s.375–376.

Kuluncak yöresinde de kirvelik çok önemli bir yer tutmaktadır.

Kirvelik en büyük karde likten daha üstündür. Peygamber sünneti olarak kabul edilir. Ki inin sevdi i, güvendi i bir ki iyi çocu u için kirve seçmesi ile olur. Kirvelik saygın bir kurumdur. Kirvenin damının üstünde ku aksız geçersen derdine derman olmaz denir. Kirvelikte kar ılıklı saygı ve esastır. Kirve seçimi teklif ile olur. Bu teklifi iki taraf da birbirine yapabilir. Kirve olacak ki i sünnet yaptıracak ki iye, ben senin o luna kirveyim der. Sünnet yaptıracak ki i e er ba kasına söz vermemi se bu teklifi kabul eder aksi halde münasip bir ekilde geri çevirir. Çocu unu sünnet ettirecek ki inin sünnet olacak çocu u bir ki inin kuca na oturması ile de bu teklif yapıla bilir. Kirvelik musahiplikle aynı karde lik durumundadır. Kirvenin ailesinden kimse ile evlenilemez. Peygamber kanı kuca na dü mü tür denir. E er evlilik yapılmı sa bu ki iler dü kün sayılır ve tarikata giremezler. Kirve seçiminden sonra kirve görmeye gidilir. Çocuk için elbise, maddi durumuna göre altın, halı yastı ı, halı vb. eyler alınır.²⁸⁸

Sünnet olmanın belirli bir ya ı yoktur. Fakat on ya ını geçirmemek en iyisidir. Sünnet yapılma zamanı kararla tırıldıktan sonra sünnet dü ünü için davet edilecek ki ilere havlu veya sabun da ıtılarak davet gerçekleştirilir. Dü ün yapılıp yapılmaması ki inin maddi durumuna ba lıdır. Sünnet dü ününün yapılaca ı gün sünnet arabası ve sünnet odası süslenir. Süsleme i lerini gençler yaparlar. Kirve sünnet evine gelince aya ının önünde kurban kesilir. Odada kirve için özel bir yer hazırlanır. Kirvenin oturaca ı bu yere “peygamber dö e i” adı verilir. O gün kirve evine dönene kadar hiç kimse onun yerine oturamaz. Kirvelik makamı, peygamber makamı olarak kabul edilir. Kirvenin yerine kim izinsiz oturursa belirli bir cezaya çarptırılır. Lokum, bisküvi vb. gibi oradakiler o anda ne istediye onu alır getirir. Kirve sünnet evine gelirken hediyeler getirir. Kirvenin getirdi i hediyelerin içerisine konuldu u bir heybesi vardır. Bu heybe kirve nezaretinde açılır. Orada bulunan aile efradının adları söylenerek hediyeleri da ıtılır. Hediyeleri kirvenin nezaretinde bulunan bir ki i da ıtır. Orada bulunan cemaat hediye da ıtımını izlerler. Sünnet sahibi de kirvenin çocuklarına hediyeler verir. Önceden banyo yaptırılan çocu a geni bir elbise giydirilir. Daha sonra sünnetçi gelir. Sünnet yapma i lemini önceden “kara sünnetçi” adı verilen ki iler yapardı. Fakat u anda bu i lemi sa lık memurları veya doktorlar gerçekle tirmektedir. Sünnet esnasında sünnet olacak çocuk kirvenin kuca na oturtulur. A lamaması için çocu un a zına lokum, eker vb. konulur. Sünnet yapılırken u dualar okunur: “Allahu Ekber Allahu

²⁸⁸ Cuma Yekrek, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, e mekli, Ba ören köyünde oturuyor .

Ekber La ilahe illallahu vallahu ekber, Allahu Ekber ve lillahil hamd". Daha sonra "Peygamber a kına" denilerek ortaya bir te t konulur. Orada bulunanlar te tin içerisine para atarlar. Toplanan para sünnetçiye verilir. Sünnet i lemi bittikten sonra sünnet olan çocuk, daha önceden hazırlanmış olan sünnet yata ına yatırılır. Dü üne gelenler sünnet olan çocu a takı, para takarlar ve hediyeler verirler. Kirve de çocu a altın takar ve elbise yaptırır. Sünnet ile ilgili i ler tamamen bitince sofralar konulur ve yemekler yenilir. Bu yeme e "bayrak ekme i" denilir. Yemek etli pilav, sütlaç ve cacıktan oluşur. Yemekten sonra kahve içilir. Davullar çalınır, halay çekilir ve e lenilir. Kirve o gün ak am oluncaya kadar evine gitmez. Çocu un yanında kalır. Ak am olunca cemaatle birlikte kirve evine gidilir. Kirve evinde de yemek verilir. Sohbet edilir. Daha sonra herkes evine da ılır.²⁸⁹

7. Asker U urlama

Askerlik görevi Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Kuluncak'ta da kutsal sayılan görevlerdendir. Yirmi yaş ını dolduran her Türk genci için askere gitmek çok önemli bir olaydır. Erkekleri e bir adım olarak görülen askerlik, askere giden gençler için ne kadar önemli ise aileleri için de o kadar önemli görülür. Bunun için asker u urlama bir çe it dü ün merasimi olarak algılanır. Yörede askere gidecek olan her genç için ayrı ayrı davullu zurnalı e lenceler tertip edilir. Gençler askere gitmeden haftalar öncesinden toplu olarak ve ayrı ayrı evlerde yeme e ça rılır. Ask ere gidecekleri zaman her birine ayrı ayrı harçlık verilir. Askere gidecek olan gencin akrabaları, yakınları ve kom uları maddi güçleri nispetinde para, giyecek ve di er ihtiyaçlarını kar ırlarlar. Askere gidece i gün Türk Bayrakları ile süsledikleri arabalar ile konvoy e li inde, korna çalarak gezdirirler. Bu esnada arkadaş ları genç lehine slogan atarak cesaret verirler. Asker u urlama i lemi arabaya binece i otobüs terminaline kadar devam eder. Akriba, yakınlar ve kom ular asker evinde toplanırlar ve sohbet ederler. Büyükler askerlik anılarını anlatır, askere gidecek olan ki iye ö ütler verirler. Da ıtım iznine geldi inde de bütün yakınları ve arkadaş ları ziyaretine gelirler. Ziyarete eli bo gelinmez. Herkes gönlünden ne koparsa onu getirir.²⁹⁰

²⁸⁹ Haydar Yıldız, Darende 1935 doğumlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

²⁹⁰ Yusuf Karaku , Darende 1948 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

SONUÇ

Halk inançları toplumları tanıma, diğer toplumlar ile farklarını ve benzerliklerini ortaya koyma, toplulukları en doğru şekilde tahlil etme noktasında önümüze konulmuş en önemli değerlerdir. Her toplum kendine özgü inançları geliştirmiş ve olaylara karşı tepkilerini bu şekilde ortaya koymuştur.

Alevilik, özellikle Anadolu Aleviliği, özünü İslam'dan alan, tarihsel gelişmeler içerisinde şekillenen değişik, farklı inanç ve değerleri kendi potansiyelinde eriten ve yepyeni bir kültür mozaiği ortaya koyan bir inanç sistemidir. Tarihi kaynaklara göre Hz. Ali'ye dayanan fakat sözlü gelenekte ise kâinatın yaratılışına kadar uzanan ve çeşitli efsanelerle beslenen bu inanç akımı, farklı isimler altında, Anadolu'nun değişik yörelerinde varlığını sürdürmektedir. Genel isim olarak Alevi, özde ise Kızılbaş, Bektaşî, Tahtacı, Çepni gibi isimlerle anılmaktadır. Kendine has ritüelleri bulunan, sahip olduğu inançlara kendi değerlerini yükleyen, kendi kurumlarını geliştiren Anadolu Aleviliği, özde İslam'ın temel niteliklerini referans almaya çalışmaktadır. İman esaslarını kabullenmekle beraber kişisel bir yaşayış deklare etmiş, İslam'ın arkasındaki özünü asıl amaç kabul eder. Namaz, içsel bir yakarış, dua ve niyazda bulunma; Oruç, nefsi kötülüklerden alıkoyma, Kerbela olayını her an yaşama ve mateme ortak olma; Hac, gönül fethetme, Allah'ın evi kabul edilen insan kalbini kazanma; Zekât, yoksulu, fakiri her an hatırlama ve kollama olarak kabul edilir. "Ölmeden önce ölme, büyük hesaba çıkmadan evvel kendini hesaba çekme, özünü dara çekme" anlayışlarının hâkim olduğu; küskünlerin, dargınların barış kardeş bir oldukları, kul haklarını öteki dünyaya bırakmayıp topluluk huzurunda helalleştirildiği; dualar, duvazlar, tevhitler ve nefeslerin çekilip çeşitli semahlar ile Hakka karşı dönülüp kurulmuş cemler, bir araya gelmenin ve toplu ibadet yapmanın bir örneği olarak karımıza çıkar. İyi ve kötülerin ayıklanıp kötü ahlak taşıyanların cemaat ortamından dışlanması, yargılama ve cezalandırmanın huzurda yapıldığı düzenli kurumu; bir birlerini gözetme, sıkıntıları azami derecede giderme ve kardeşlik ruhunu pekiştirme amacı güdülen musahip kardeşliği; irat, bilgilendirme, bir arada tutma ve önderlik yapma işini üstlenen dedelik, babalık kurumu; insani bir gereksinim olan sünnet olayını yeni akrabalık ve değerli dostluklar vesilesi yapan kirvelik kurumu Anadolu Aleviliğinin önemli ritüelleridir.

Çalışmamızda Anadolu Aleviliğinin temelde aynı, bazı noktalarda farklı algılayışları ile yaşadığı Kuluncak ilçesinde Alevilerin hem dini hem de halk

inamlarını yerinde inceleyip mevcut olan olguları ortaya koymaya çalıştık. Araştırmamızda ortaya çıkan sonuçları u ekilde de erlendire biliriz.

Alevili in kayna ı ile ilgili bilgiler genel anlayı ta oldu u gibi farklılık arz etmektedir. Kendileri ile mülakat yaptı mız ki ilerinin bir kısmı Alevili i Hz. Muhammed'in vefatı sonrası ortaya çıkan halifelik seçimi sırasındaki geli melere dayandırmaktadırlar. Hz. Ali önceleri bu halifelikleri onaylamamakta fakat sırf iktidar u runa gerginlik olmasından kaçınmak için durumu kabullenmektedir. Halifeli i sırasındaki Siffin Sava ı, Hakem olayı gibi olaylar; vefatından sonraki Kerbela olayı sırasında ve sonrasında ortaya çıkan tepkiler Alevili in çıkı noktası kabul edilmi tir. Bu tepkileri ortaya koyanlar Hz. Ali, Ehli Beyt yanda ları veya Alevi olarak tanımlanmı tir. Bazılarına göre Alevilik Orta Asya 'dan Anadolu'ya uzanan bir çizgi etrafında de erlendirilir. Türklerin kendi inançları ile slam 'ı birle tirmesi, eski inançlarının yerine slami kimlikleri yerle tir mesi sonucu ortaya çıkan yeni ö reti Alevilik olarak tanımlanmaktadır. Bir ba ka görü ise Alevili in dünya yaratılmadan önce Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in ruhlarının yaratılması, kırklar meclisinin bu zamanda var olması dü üncesi ile açıklanmasıdır. Buna göre her eyi n temelinde Alevili in ö reteleri gizlidir. Çünkü kâinat bu nur üzerine bina edilmi tir. Alevilik hakkında kar ımıza çıkan fakat fazlaca kabul görmeyen, belki de sadece birkaç ki inin kabul etti i bir iddia olan Alevili in alev kelimesi ile ili kilendirilm esidir.

Kuluncak yöresinde Alevilik terimi ile birlikte anılan ve ço u zaman biri birinin yerinede kullanılabilen Bekta ilik kavramı, incelememizde verdi imiz menkıbelerde de görülece i gibi önemli bir yer tutmaktadır. Alevi oldu unu söyleyenler aynı zaman da kendilerini Bekta i kabul etmektedirler. Bazen sık olmasa da Kızılba kavramının da bunların yerine kullanıldı ı görülmektedir.

Hz. Ali ile ilgili sahip olunan dü ünceler iki kategoriye ayrılmaktadır. Hz. Ali, hem tanrısal bir nura sahiptir ve aklın eremedi i bir sırdır; hem de aynı zamanda bir halife, önder ve imamdır. Onun tanrı olmadı ı fakat tanrının yeryüzündeki nuru oldu u kabul edilir. Alevilik anlayı ı en ba ta Hz. Ali sevgisi ile ortaya çıkmaktadır. Daha sonra sırası ile Ehli Beyt ve on iki ima m sevgisi gelmektedir. Bu sevgi imanının esasları arasında en önemli yeri almı tir. Himmet, medet, efaat bunlardan dilenir.

Kuluncak Alevilerinde de genel Alevilik anlayı na paralel olarak Ehli Beyt sevgisi, tevella ve teberra olmasa olmazlar arasında yer ini almı tir. Bu sevginin içerisine aynı zamanda on dört masum ve on yedi kemerbeste duyulan derin sevgi ve saygıyı da eklemek uygun olacaktır.

ncelememiz sonucunda yörede ocak kavramının önemli bir yer tuttu unu gözlemledik. Kutsallık, saygı, ba lılık ve ziyaret açlarından de er verilen ocaklar aynı zamanda toplumsal birliktelik için bir araç görevi üstlenmi lerdir. Günümüzde ocaklara kar ı gösterilen ilgi hala canlılı ını korumaktadır.

Kamil insan olma, tanrıya yakla ma yollarını arayıp bulma, olgunla ma merhaleleri olarak kabul edilen ve yörede ya ayan Alevilerin dört kapı kırk makam, eline- diline-beline sahip olma, on iki ve yedi farz, üç sünnet inançları ile tarikat anlayı larını açıklamaya çalı tık. Anadolu Alevili inin genel anlayı na paralel olmasına ra men yörede ya ayanların bu konuda fazlaca bilgi sahibi olmadıklarını gözlemledik.

Anadolu Alevili inin sosyal ve dini yapılanması içerisinde yer alan temel kurumlar dedelik, babalık, musahiplik ve dü künlük kurumlarıdır. Bu kurumlar yörede de önemini her zaman korumaya çalı mı tır. Dedelik , dini-sosyal hiyerar inin en üst makamı kabul edilir. Sorunların çözümünü, insanların bir a rada düzenli bir ekilde ya ayabilmelerini ve ibadetlerin yerine getirilmesini sa larlar. Yöreye belirli zamanlarda dı arıdan gelirler. Önceleri sistemli bir ekilde yürütülen bu kurum , imdilerde varlı ını fazlaca sürdürememektedir. Bu na en önemli sebep olarak da “köyden kente göç” gösterilmektedir. Bir ba ka sebep de ciddi manada önem arz eden “gençlerin dedelere fazlaca itibar etmemeleri” durumudur.

Genel kanaatten farklı bir anlayı olarak kar ımıza çıkan “ babalık” kurumu, dedeli in yardımcı makamı olarak kabul edilmektedir. Dedenin olmadı ı zamanlarda bu babalar, dede yerinde sayılmı ve dedenin görevini üstlenmi ler dir.

Bir ba ka önem verilen kurum olan Musahiplik kurumunun ilk çıkı kayna ı Hz. Muhammed ile Hz. Ali'ye dayandırılır. Can karde li i olarak görülen musahiplik, bazı kuralları da beraberinde getirmektedir. Konumları e it olan ki ilerinin , düzenlenen törenle karde olması sonucu ölene kadar ayrılmayacak bir birliktelik ba lamı olur. Bu birliktelikte kar ılıklı kız alıp verme yoktur. Her türlü mükâfat ve ceza birlikte üstlenilir, sorumluluk payla ılır. ncelememizde en çok önem verilen ve korunmaya çalı ılan kurumun musahiplik oldu unu mü ahede ettik.

Dü künlük, yörede, toplumdan tamamen soyutlanma ve dı lanma olarak algılanmaktadır. Katillik, zina, hırsızlık, bo a nma, çok evlilik, sırrı açıklamak, dedeye ve meydan erine yalan söylemek dü künlük sebeplerinden sayılır. Sorgu ceminde dü künlük ilan edilen ki i yedi yıl ceza çeker, sonra dergâhtan beraatını alarak eski statüsünü kazanabilir. Uygulama alanını büyük ölçüde yitirmi olan dü künlük

kurumunun uygulandı ı zamanlarda sorunların çözümüne büyük katkı sa ladı ı herkes tarafından kabul görmektedir.

Alevilerde inanç anlayı mın kendine özgü yönleri vardır. Bu açıdan Kuluncak Alevilerini inceledi imizde kendilerine özgü inanç anlayı larının nasıl oldu unu ortaya koymaya çalı tık. Kuluncak Alevilerinin tanrı anlayı larını üçleme içerisindeki Allah, Muhammed, Ali kavramlarını yüklenilen manalar etrafında anlamak mümkündür. Tanrı her eyin yaratıcısı, Muhammed peygamber, Ali ise dini , Muhammed'den sonra yayan ve ir at edendir. Tanrı, insanı yaratma yoluyla kâinata ve insanda tecelli etmiştir. Bu durumu tasavvuftaki vahdeti vücuda benzetmek mümkündür.

Peygamberlere iman dinin esaslarındanır. nançlarına göre peygamberlerin ta ıdı ı nuru Hz. Ali ve soyundan gelenler devam ettirirler. Kitaplara ve meleklerle iman da esas sayılır. Kur'an'ın tamamı kabul edilir fakat manasının tarih sürecinde de i tirildi ine inanılır. Yörede Kur'an'a saygı gösterilmesi bir zorunluluk sayılır.

Ahiret inancı hakkında de i ik görüşlerle kar ıla maktayız. Tenasüh inancının varlı ı ile birlikte hesap, sorgu, sual, cennet, cehennem oldu u öteki dünya anlayı mın var oldu u bir ahiret anlayı ı hâkimdir. Gençlerde genel olarak ahiret inancının zayıf oldu u ve “her eyin sadece bu dünyada oldu u” dü üncesinin egemen oldu u görülmektedir.

Kader ve kaza konusunda da ahiret anlayı nda oldu u gibi farklı dü ünceler ile kar ıla ılmı tır. Kader ve kazanın tamamen Allah'tan oldu u, ya da tamamen insandan meydana geldi i ve kader ve kazanın kesinlikle olmadı ı gibi üç farklı anlayı ın bulundu u gözlemlenmiştir.

Ara tırma sahasındaki yöre halkının ibadet anlayı larını inceledi imiz zaman ekilden çok öze önem verildi ini görmekteyiz. Onlara göre ibadet, Allah ile kulları arasında bir ba dır. Ahlaklı olmak, özünü dara çekmek, gönlünü hakka çevirmek ile ancak ibadetin yapılabilece i dü üncesi hâkimdir. badette ayini cem önemli bir yer tutmaktadır. Kırklar cemi ile ba ladı ına inanılan cem ibadeti, yılın belirli dönemlerinde yapılır. Cemi dede yönetir. Ona yardımcı olan toplam on iki hizmet bulunur. krar, görgü, dar, sorgulama, vaaz, ir at, musahiplik, dü künlük, tevhit, dü vaz ve duaların bulundu u cem, semah ile birlikte kendine özgün bir ibadet olmaktadır. Kuluncak yöresinde uygulama alanını son otuz yıldır tamamen yitirmi olan bu ibadet, bazı köylerde yeni yapılan cem evleri ile canlandırılmaya çalı ılmaktadır. Cemin yapılamamasına sebep olarak köyden kente göç sonucu yeterli cemaatin bulunamaması,

yeni yeti en gençlerin dedelerin köylere gelmelerini hoş karşılamaması ve bu gençlerin tarikat yönüne ilgi duymamaları gibi sebepler gösterilmektedir.

Cem ibadetinin dışında en önemli ibadet muharrem, Hızır, nevruz, ükür ve Perembe oruçlarıdır. Üstün bu oruçlardan muharrem orucu özellikle yılın kesim tarafından tutulmakta fakat diğer oruçlar genel olarak ilgi görmemektedir. Oruca ilginin olmamasının en önemli sebebi, oruç tutmanın bir zorunluluk olarak görülmemesidir. Muharrem orucu da zorunlu bir ibadet olmanın ötesinde bir yas-ı matemdir. Kerbelâ gününün, Hz. Hüseyin ve Ehli beytin acısını hissetmek, bu acıyı sürekli diri tutmak bu orucun ana temasını oluşturur. Bunu hissedenler muharrem orucuna ortak olmuş sayılır.

Belirli bir malın belirli bir kısmının belirlenen yerlere verilmesi anlamına gelen zekât anlayışından farklı olarak fakire yardım etmek, ihtiyacı olanın yanında olmak anlayışı hâkimdir. Hac ibadeti de zekâtta olduğu gibi farklı şekilde anlamıdır. Hac, yılın belirli bir zamanında Kâbe'yi ziyaret şeklinde gerçekleştirilen bir ibadet değil, asıl Kâbe olarak kabul edilen insan gönlünü kazanmak ve gönüllü yapmak olarak kabul edilir. Eğer ziyaret yapılacaksa, Nevşehir'deki Hacı Bektaş Dergâhının ziyaret edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Yukarıda da belirtmeye çalıştığımız Kuluncak yöresinde yaygın Alevilere ait dini inanışların yanında ara tırma alanımızda yer alan yaygın halk inanışlarını da kısaca şekilde de belirtebiliriz. Ara tırma alanımızda yaygın halk inanışları ile eski Türk kültürüne sahip toplumların halk inanışları arasında çok noktada benzerlikler bulunmaktadır. Nazar, kırk çıkarma, beşik hazırlama gibi uygulamalarda bunlar açık şekilde gözlemlenmektedir. Evlilik ile ilgili inanışlarda da aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Ölüm ile ilgili inanışlar incelendiğinde yörede Anadolu Aleviliindeki uygulamalardan farklı olarak cenazeler, Arapça cenaze dualarının okunduğu cenaze namazı kılınarak kaldırılır. Bunun dışındaki uygulamalar genel uygulamaya paraleldir.

Kuluncak yöresinde yaygın Alevilerin oldukça önem verdiği ve akrabalık vesilesi olarak kabul ettikleri Kirvelik Kurumu her zaman canlılığını ve ivselliğini korumaktadır. Kirvelik sonucu kurulan akrabalık, musahiplikteki gibi bazı yasaklamaları beraberinde getirir. Kirve ailesi ile kız alıp verme durumu söz konusu değildir. Kirvelik en büyük kardeşlikten daha üstün sayılır. Sonuç olarak, Kuluncak yöresinde yaygın Alevilerin dini hayat ve yaygın halk inanışlarını incelediğimizde çok noktada Anadolu Aleviliği ile aynı düşünce ve uygulamaları paylaştığını, bazı noktalarda ise farklı uygulamaların bulunduğunu söyleyebiliriz.

B BL YOGRAFYA

1- Kaynak Eserler

- AKGÜNDÜZ, Ahmet; ÖZTÜRK, BA ; Said Ya ar, **Darende Tarihi**, stanbul 2002
- I IK, Adnan, **Malatya (1830–1919)**, stanbul 1998
- ATALAN, Mehmet, **ili in Farklı ma Sürecinde Ca’fer es -Sadık’ın Yeri**, Ankara 2005
- ATALAY, Besim, **Bekta ilik ve Edebiyatı**, (Osmanlıcadan çeviri: Vedat Atıla), stanbul 1991
- Baha Said Bey, **Türkiye’de Alevi-Bekta i, Ahi ve Nusayri Zümreleri** (Haz. smail Görkem), Ankara 2000
- BAL, Hüseyin, “*Alevi-Bekta i Sosyolojisinde Konu ve Yöntem*”, **Türkiye Günlü ü**, Sayı: 48, Sayfa: 108-111, Ankara, 1997
- B LMEN, Ömer Nasuhi, **Büyük slam İmihali**, (sadele tiren: Ali Fikri Yavuz), stanbul, tarihsiz
- BOZGEY K, Burhan, **Oniki mam ve Alevilik**, stanbul 1999
- BOZKURT, Fuat, **Buyruk (mam Cafer-i Sadık Buyru u)**, stanbul 2006
- BOZKURT, Nebi, “*Sünnet (Hitan)*”, **amil slam Ansiklopedisi**, VII, st. 2000
-----, “*Sünnet Dü ünü*”, . . A , VII, st. 2000
- CENG Z, Mehmet Ali, **Malatya**, Malatya 2003
- C LACI, Osman, “*Tanrı*”, . . A, VII, st. 2000
- D E, **2000 Genel Nüfus Sayımı (Malatya)**, Malatya 2000
- DÖNDÜREN, Hamdi, “*Peygamberlere man*”, . . A., VI, st. 2000
- E R , Osman, **Bekta ilikte Tasavvufi E itim**, stanbul 2003
- EKBER, S. Ahmed, **slam’ın Ke fi “ slam Toplum ve Tarihi”**, (Çev. Lutfullah Karaman), stanbul 1994
- ERDO AN, Kutluay, “*Alevi Ocakları ve Olu an Kültler*”, **Cem Dergisi**, Sayı:35, st. 2001
- ERÖZ, Mehmet, **Türkiye’de Alevilik ve Bekta ilik**, Ankara 1990
- FI LALI, Ethem Ruhi, **Ça mızda tikiadi slam Mezhepleri**, zmir 2004
-----, **Türkiye’de Alevilik Bekta ilik**, Ankara 1990
- GÜNAY, Ünver; GÜNGÖR, Harun, **Türk Din Tarihi**, Kayseri 1998
- Hacı Bekta -ı Veli, **Makalat**, ne reden: Esad Co an, Ankara tarihsiz
- HAM DULLAH, Muhammed, **Resulullah Muhammed** (Çev. Salih Tu), st. 1992

- KESK N, Yahya Mustafa, **De i im Sürecinde Kırsal Kesim Alevili i -Elazı Sün Köy Örne i-**, Ankara 2004
- KILIÇ, Mustafa Cemil, **Laik Türkiye için Yükselen Alevilik**, stanbul 2005
- KIZILGÖZ, Mehmet, **Gülbenk, Alevilikte Dua**, Ankara 1997
- KORKMAZ, Esat, **Ansiklopedik Alevilik Bekta ilik Terimleri Sözlü ü**, st. 1993
- MÉL KOFF, Irene, **Uyur dik Uyardılar: Alevilik Bekta ilik Ara tırmaları**, st. 1993
-----, **Kırklar'ın Cemi'nde**, (Çeviri: Turan Alptekin), stanbul 2007
- NOYAN, Bedri, **Bekta ilik Alevilik Nedir?**, Ankara 1985
- OCAK, Ahmet Ya ar, **Bekta i Menakıbnamelerinde slam Öncesi nanç Motifleri**, stanbul 1983
- OCAK, Ahmet Ya ar, "**Bekta ilik**", **Diyanet slam Ansiklopedisi**, V, stanbul 1992
-----, "**Hıdırellez**", **D. . A**, XVII, stanbul 1998
-----, **Türk Sufili ine Bakı lar**, stanbul 1996
- ONAT, Hasan, "**Kızılba lık Farklıla ması Üzerine**", **slamiyat**, VI (2003), Sayı 3, Ankara 2003
- OYMAK, skender, **Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri**, Malatya 2002
- ÖZ, Baki, **Bekta ilik Nedir? (Bekta ilik Tarihi)**, stanbul 1997
- ÖZALP, Ahmet, "**Kitaplara man**", . . A, IV, st. 2000,
- PUSMAZ, Durak, "**Beddua**", . . A, I, stanbul 2000
- SELÇUK, Ali, **Tahtacılar**, stanbul 2004
- SEZG N, Abdulkadir, **Alevilik Deyince**, stanbul 1996
-----, **Hacı Bekta Veli ve Bekta ilik**, stanbul 1991
- SOYYER, Yılmaz, **Sosyolojik Açıdan Alevi Bekta i Gelene i**, stanbul 1996
amil slam ansiklopedisi telif kurulu, "**Ni an, Ni anlanma**", . . A, VI, stanbul 2000
amil slam Ansiklopedisi Telif Kurulu, "**Ya mur Duası**", . . A, VIII, st. 2000
M EK, M. Sait, "**Dua**", . . A, II, stanbul 2000
- TEM Z, Hüseyin, **Alevili in Gerçek Yüzü ve Özü**, stanbul 1997
-----; **Horasan'dan Almanya'ya (Bir Dedenin Alevilik Üstüne Dü ünceleri)**, stanbul 2004
- TEMREN, Belkız, **Bekta ili in E itsel ve Kültürel Boyutu**, Ankara 1995
- TÜRKDO AN, Orhan, **Alevi Bekta i Kimli i**, stanbul 1995
- ULUDA , Süleyman, "**Baba**", **D. .A.**, IV, stanbul 1991
- ULUSOY, A. Celalettin, **Hünkâr Hacı Bekta Veli ve Alevi-Bekta i Yolu**, Ankara 1986

ÜZÜM, İyas; “*Kızılba*”, **D. .A.**, XXV, Ankara 2002

-----; **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik**, stanbul 2007

-----, “*Temel Alevi Kayna ı Buyruk'ta Kur'an Anlayı ı*”, Folklor-Edebiyat, sayı 30, Ankara 2002

ÜÇER, Cenksu, **Tokat Yöresinde Geleneksel Alevilik**, Ankara 2005

YAMAN, Ali, **Alevilikte Dedeler Ocaklar**, stanbul 1998

-----, **Alevilik ve Kızılba lık Tarihi**, stanbul 2007

YÖRÜKAN, Yusuf Ziya, **Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar**, Ankara 1998

2- Tezler

AKTÜRK, . Hamit, **Dini Gruplar Sosyolojisi Açısından Alevilik - Ören Kasabası Örne i-**, (Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Elazı , 2004

DÖNMEZ, Mehmet, **Sosyal Bütünle me Açısından Alevilik - Malatya Uygulaması-**, (Yayınlanmamı doktora tezi), nönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Malatya, 2003

3- Kaynak Ki iler

Adile Dinç, Darende 1933 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor.

Ali Ekber Demircio lu, Darende 1960 do umlu, ilkokul mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Bekir Yalçın, Darende 1936 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar (köy hocası), Konaktepe köyünde oturuyor.

Bekta Dinç, Darende 1936 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

Bekta Ali Dinç, Darende 1937 Do umlu, lkokul Mezunu, Köy Hocası, Çiftçi, Alvar Köyünde oturuyor

Bülent Yıldırım, Darende 1979 do umlu, üniversite mezunu, Sınıf Ö retmeni, Konaktepe köyünde oturuyor.

Celal Yıldırım, Darende 1954 Do umlu, Üniversite Mezunu, Emekli Ö retmen, Kuluncak lçe Merkezinde oturuyor.

Cuma Dinç, 1935 Darende Do umlu, lkokul Mezunu, Çiftçi, Alvar köyünde oturuyor.

Cuma Yekrek, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Ba ören köyünde oturuyor.

Güllü Çalı kan, Darende 1927 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor

Güzel Yıldırım, 1931 Darende do umlu, lise mezunu, Emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Do an Yıldırım, Darende 1955 Do umlu, Üniversite Mezunu, MTA emeklisi, Kuluncak İlçe Merkezinde oturuyor.

Fadime Demircio lu, Darende 1967 do umlu, lise mezunu, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Fadime Yıldırım, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, i çi emeklisi, Konaktepe köyünde oturuyor

Fatma Aslan, Darende 1942 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Kuluncak İlçe merkezinde oturuyor.

Fatma Karku , Darende 1936 do umlu, okuryazar, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor

Halil Demircio lu, Darende 1933 Do umlu, lkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

Hanım Demircio lu, Darende 1923 do umlu, okuryazar, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Hatice Demirci, Darende 1950 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Hatice Karku , Darende 1904 Do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Konak tepe köyünde oturuyor.

Hatice Yalçın, Darende 1941 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Hatice Yıldırım, 1947 Darende do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Konaktepe köyünde oturuyor.

Haydar Yıldız, Darende 1935 do umlu, lise mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Hüseyin Aslan, Darende 1932 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

Hüseyin Gürkan, Darende 1954 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Hüseyin Yıldırım, Darende 1950 do umlu, lise mezunu, muhtar, Ba ören köyünde oturuyor.

nsaf Yılmaz, Kangal 1953 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Darılı köyünde oturuyor.

smail Demirci, Darende 1955 do umlu, ilkokul mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

smail Demirci, Darende 1980 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

zzet Yıldırım, Darende 1946 do umlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor

Lütfiye Gürkan, Darende 1949 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak ilç e merkezinde oturuyor.

Kemal Yıldırım, Darende 1953 do umlu, lise mezunu, CHP ilçe te kilat ba kanı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor

Mehmet Arslan, Darende 1966 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Mehmet Demircio lu, Darende 1949 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Mehmet Gürkan, Darende 1940 do umlu, üniversite mezunu, emekli ö retmen, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Menderes Aslan, Darende 1955 do umlu, ilkokul mezunu, muhtar, Darılı köyü nde oturuyor.

Meryem Yekrek, Darende 1931 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Ba ören köyünde oturuyor.

Mustafa Aslan, Darende 1937 Do umlu, Köy Enstitüsü Mezunu, Emekli Ö retmen, Darılı Köyünde oturuyor.

Mustafa Yalçın, , Darende 1939 do umlu, lkokul me zunu, Çiftçi, Konaktepe Köyü'nde oturuyor.

Mustafa Demircio lu, Darende 1962 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor

Muharrem Demircio lu, Darende 1944 do umlu, okuryazar, çiftçi, Konaktepe köyünde oturuyor.

Muharrem Yıldız, Darende 1949 do umlu, Üniversite mezunu, Kuluncak Belediye Ba kanı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Nejla Demircio lu, Darende 1942 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Nesrin Yıldırım, Mersin 1956 do umlu, lise mezunu, CHP il yönetim kurulu üyesi, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Sedef Özer, Darende 1955 do umlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Bicir köyünde oturuyor.

Senem Yenitur, Darende 1927 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Kuluncak'ta oturuyor

ehriban Kevgir, Darende 1937 do umlu, okuryazar de il, ev hanımı, Alvar köyünde oturuyor.

Tamer Nacar, Darende 1970 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak İlçe merkezinde oturuyor.

Temur Özer, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, Dede, çiftçilik yapıyor, Bicir köyünde oturuyor.

Veli Demircio lu, Darende 1942 do umlu, ilkokul mezunu, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Veli Gürkan, Darende 1967 do umlu, lise mezunu, esnaf, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Yasin Kavak, Darende 1968 do umlu, lise mezunu, Esnaf, Kuluncak ilçe merkezind e ikamet ediyor.

Yusuf Karaku , Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, emekli, Kuluncak ilçe merkezinde oturuyor.

Yusuf Yılmaz, Darende 1948 do umlu, ilkokul mezunu, köy hocası, çiftçi, Darılı köyünde oturuyor.

ÖZGEÇM

11.01.1975 de Malatya'da do dum. İlk ve orta öğrenimimi sırasıyla Feyzullah Ta kınsoy İlkokulu ve Malatya Mam-Hatip Lisesi'nde tamamladım. 1994-1999 yılları arasında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim gördüm. 2001 yılında İrınak İl Müftülü ü'nde Murakıp olarak göreve başladım. 2002 yılında Edirne'de kısa dönem er olarak askerlik görevimi ifa ettim. 19.09.2003 -21.03.2006 arasında Erzurum Mehmet Nuri Yılmaz Diyanet Eğitim Merkezinde "Vaizlik -Müftülük İhtisas Kursu"na katıldım. Daha sonra Malatya İli Kuluncak İlçesine vaiz olarak atandım. Halen bu görevde bulunmaktayım. 2005 yılı güz döneminde Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım. Evliyim. İki kız, bir erkek olmak üzere üç çocuğum var.